

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА БРУСАРЦИ 2021-2027 г.

- Септември 2020 -

Съдържание

I.	ВЪВЕДЕНИЕ	9
1.	Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие	9
2.	Законови норми, подход и принципи	9
2.1.	Законодателна рамка	9
2.2.	Стратегическа рамка	10
2.3.	Подход	14
2.4.	Принципи	14
3.	Отговорности на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО	15
4.	Очаквани резултати.....	15
II.	ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА БРУСАРЦИ	16
1.	Обща характеристика на общината	16
1.1.	Географско положение, граници и обща площ	16
1.2.	Релеф	17
1.3.	Климат	17
1.4.	Води и водни ресурси	17
1.5.	Почвени ресурси.....	17
1.6.	Растителност и животински свят	18
1.7.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	19
2.	Състояние на местната икономика	20
2.1.	Характеристика на националната и областна икономика	20
2.2.	Обща икономическа характеристика на община Брусарци.....	23
2.3.	Секторна икономическа характеристика на община Брусарци	30
2.4.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	35
3.	Развитие на социална сфера и човешките ресурси	35
3.1.	Демографска характеристика	35
3.2.	Икономическа активност на населението, пазар и производителност на труда	44
3.3.	Образование	49
3.4.	Здравеопазване.....	53
3.5.	Социални услуги.....	54
3.6.	Култура	55
3.7.	Спорт	57
3.8.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	58
4.	Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията	58
4.1.	Транспортна мрежа и достъпност.....	58
4.2.	Водоснабдителна и канализационна мрежи	61
4.3.	Енергийна мрежа в т.ч. енергийна ефективност и ВЕИ	62
4.4.	Комуникационни мрежи и широколентов достъп.....	63
4.5.	Зелени площи, дребномащабна инфраструктура	64
4.6.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	65
5.	Екологично състояние и рискове	65
5.1.	Качество на атмосферния въздух.....	65

5.2.	Качество на водите	66
5.3.	Качество на почвите	66
5.4.	Управление на отпадъците	66
5.5.	Шумово замърсяване.....	67
5.6.	Рискове от природни бедствия и аварии	67
5.7.	Защитени територии и биоразнообразие.....	67
5.8.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	68
6.	Административен капацитет и управление	69
6.1.	Административен капацитет и управление на проекти.....	69
6.2.	Анализ на общинския бюджет	71
6.3.	Прозрачност и партньорство	72
6.4.	Капацитет на заинтересованите страни при управлението на проекти.....	72
6.5.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	72
7.	Културно-историческото наследство	73
7.1.	Културно-историческото наследство	73
7.2.	Обобщени изводи – проблеми и потенциали:.....	74
8.	Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор.....	74
8.1.	Историческо развитие на селищната мрежа	74
8.2.	Баланс на територията.....	75
8.3.	Жилищен сектор	76
8.4.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	77
9.	Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината	77
9.1.	Връзка с Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион...	77
9.2.	Съвместни проекти със съседни общини.....	78
9.3.	Основни изводи – потенциали и проблеми:.....	79
10.	Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината	79
11.	SWOT анализ	81
11.1.	SWOT-анализ на местната икономика	82
11.2.	SWOT-анализ на социалната сфера и човешките ресурси	83
11.3.	SWOT-анализ на инфраструктурата, свързаността и достъпността на територията	84
11.4.	SWOT-анализ на околната среда и природните ресурси.....	85
11.5.	SWOT-анализ на административния капацитет	85
11.6.	Избор на стратегия	86
12.	Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво	87
III.	ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.....	93
1.	Основополагащи принципи при формулирането на стратегическата част.....	93
2.	Подход за формулиране на визията	96
3.	Визия за развитие	97
4.	Стратегически цели.....	97
5.	Приоритети за развитие	98
5.1.	Приоритет 1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на наличния потенциал.....	99
Мярка 1.	Интелигентно, устойчиво и диверсифицирано селско и горско стопанство.....	100
Мярка 2.	Подобряване на съществуващия местен микро и малък бизнес.....	101

Мярка 3. Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП в сектора на ХВП, търговията и други	101
Мярка 4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и допълнителни доходи на населението.....	101
5.2. Приоритет 2: Изграждане на техническите инфраструктури, благоустрояване на населените места в общината и опазване на околната среда	102
Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура:	102
Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	102
Мярка 3. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ	102
5.3. Приоритет 3: Развити и достъпни образователни, здравни, социални, културни услуги и младежки и спортни дейности; осигуряване на заетост	103
Мярка 1. Подобряване на образованието, спорта и младежките дейности и тяхната инфраструктура	103
Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	104
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	104
Мярка 4. Насърчаване на сътрудничеството за развитие на здравни, социални и културни услуги и обмена на добри практики и знания с организации от Сърбия и Румъния	104
Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта и по-квалифицирана работна ръка.....	104
5.4. Приоритет 4: Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите... ..	105
Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	105
Мярка 2. Внедряване на добри практики в областта на управлението и информационното обезпечаване	105
Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	105
IV. ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ	106
V. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	106
1. Зона за обществено обслужване – гр. Брусарци (ЗОО)	107
VI. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ.....	109
VII. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ	110
VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО	111
IX. ПРИЛОЖЕНИЯ	112

Списък на таблиците

Таблица №1. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2010-2019 г.	21
Таблица №2. Икономическо развитие на област Монтана за периода 2015-2018 г.	22
Таблица №3. Секторна характеристика на общинската икономика към 2018 г. по основни икономически показатели.....	24
Таблица №4. Динамика в основните икономически показатели в община Брусарци за периода 2014-2018 г.	26
Таблица №5. Брой микро, малки, средни и големи предприятия.....	29
Таблица №6. Справка за регистрирани земеделски стопани по реда на Наредба 3/1999 за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани	32
Таблица №7. Размер на засети площи с основни земеделски култури в община Брусарци за периода 2014-2019 г. в дка	32
Таблица №8. Справка за броя на животните в община Брусарци за периода 2014-2019 г.	33
Таблица №9. Разпределение на горски фонд по вид собственост.....	33
Таблица №10. Население в област Монтана по общини към 31.12.2019г.....	37
Таблица №11. Население на територията на община Брусарци.....	38
Таблица №12. Основни демографски процеси в община Брусарци.....	39
Таблица №13. Население по възрастови групи в община Брусарци.....	42
Таблица №14. Основни индикатори за бедност в област Монтана.....	48
Таблица №15. Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Брусарци за периода 2016-2020 г.	50
Таблица №16. Промени в броя на общообразователните училища и броя на учениците в община Брусарци за периода 2016-2020 уч. г.....	51
Таблица №17. Дял на преждевременно напуснали системата на образованието ученици в община Брусарци.....	52
Таблица №18. Обхват на децата в детски ясли в %	53
Таблица №19. Спортната инфраструктура на община Брусарци	57
Таблица №20. Загуби на вода по мрежата в проценти по години за периода 2014- 2020 г.	62
Таблица №21. Данни за битовите отпадъци в община Брусарци	67
Таблица №22. Изпълнени проекти в рамките на ОПР 2014-2020	70
Таблица №23. Основни характеристики на жилищния фонд в община Брусарци 2018 г.....	76
Таблица №24. Жилища по основен източник на отопление и енергоспестяващи мерки в община Брусарци към 01.02.2011 г.....	77
Таблица №25. Големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение с влияние за община Брусарци	80
Таблица №26. SWOT-матрица на местната икономика	82
Таблица №27. SWOT-матрица на социалната сфера и човешките ресурси	83
Таблица №28. SWOT-матрица на инфраструктурата, свързаността и достъпността на територията	84
Таблица №29. SWOT-матрица на околната среда и природните ресурси	85
Таблица №30. SWOT-матрица на административния капацитет и управление	85
Таблица №31. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на СЗР и ПИРО Брусарци	88

Списък на фигурите

Фигура №1.	Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период	10
Фигура №2.	Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие.....	11
Фигура №3.	Основни икономически показатели в област Монтана	23
Фигура №4.	Дял от областната икономика в %	26
Фигура №5.	Произведената продукция в хил. лв. на 1000 д.	27
Фигура №6.	Нетни приходи от продажби в хил. лв. на 1000 д.	28
Фигура №7.	Дълготрайните материални активи (ДМА) на 1000 д. в хил. лв.	28
Фигура №8.	Разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души.....	29
Фигура №9.	Брой на предприятия на 1000 д.....	30
Фигура №10.	Дял на приноса на първичния сектор в общинската икономика по избрани показатели I за 2018 г.....	30
Фигура №11.	Дял на приноса на първичния сектор в общинската икономика по избрани показатели II за 2018 г.	31
Фигура №12.	Основни икономически показатели за отрасъла „Търговия и ремонт“ за 2018 г. ..	34
Фигура №13.	Динамика в основните демографски процеси на община Брусарци 2015-2019 г. в ‰	41
Фигура №14.	Полова структура на община Брусарци за 2019 г. (в %)	41
Фигура №15.	Възрастовата структура на населението в община Брусарци към 2019 г.	42
Фигура №16.	Полово-възрастова структура на община Брусарци за 2019 г. (в брой).....	43
Фигура №17.	Основни показатели на пазара на труда.....	45
Фигура №18.	Произведена продукция (в хил. лв.) на 1 зает в периода 2016-2018 г.....	46
Фигура №19.	Линия на бедност по области през 2018 година.....	47
Фигура №20.	Регионална съпоставка на динамиката в местата на 100 деца в детските градини за периода 2016-2020 г.....	51
Фигура №21.	Баланс на територията на община Брусарци към 31.12.2011 г.	75
Фигура №22.	Визуализация на тежестта на SWOT-матриците.....	86
Фигура №23.	Актуална схема на регионалното и пространствено планиране.....	94
Фигура №24.	Структура на стратегическата част на ПИРО Брусарци.....	96

Списък на картите

Карта №1.	Географско положение на община Брусарци	16
Карта №2.	Пътна мрежа в община Брусарци	60
Карта №3.	Зона в гр. Брусарци	108

Списък на използваните съкращения

АД	Акционерно дружество
АИС	Автоматизирана информационна система
АКБ	Археологическа карта на България
АМ	Автомагистрала
АНКПР	Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АО	Административно обслужване
БВП	Брутен вътрешен продукт
БГ	България
БЕЛ	Български език и литература
БПК	Биологично потребление на кислород
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВиК	Вода и канализация
ГИС	Географска информационна система
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕС	Европейски съюз
ЕСО	Електроенергиен системен оператор
ЗЕВИ	Закон за енергията от възобновяеми източници
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Закон за туризма
ИАОС	Изпълнителната агенция по околна среда
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МИГ	Местна инициативна група
МОН	Министерство на образованието и науката
МРО	Масово разпространени отпадъци
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТД	Местни данъци и такси
НВО	Национално външно оценяване
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НКРПР	Национална концепция за регионално и пространствено развитие
НПО	Неправителствена организация
НПР	Национална програма за развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори

ОД	Областна дирекция
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие“
ОМП	Отбранително-мобилизационна подготовка
ООН	Организация на обединените нации
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПР	Общински планове за развитие
ОПУ	Областно пътно управление
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на общината
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПНИЕВИБ	Програмата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДМА	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РУО	Регионално управление на образованието
СВО	Сградни водопроводни отклонения
СЗР	Северозападен регион
СИР	Североизточен регион
СУ	Средно училище
СЦР	Северен централен регион
ТЕЦ	Топло електрическа централа
ЦУР	Цели за устойчиво развитие
ЮЗР	Югозападен регион
ЮИР	Югоизточен регион
ЮЦР	Южен централен регион
COVID-19	Coronavirus disease 2019 (Заболяване коронавирус 2019)
NUTS	Nomenclature des Unités territoriales statistiques (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели)
SWOT	Strengths, weaknesses, opportunities and threats (Силни и слаби страни, възможности и заплахи)
TEN-T	Trans-European Transport Network (Трансевропейска транспортна мрежа)

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие

В своята същност Планът за интегрирано развитие на община Брусарци (ПИРО) 2021-2027 г. е основополагащ, стратегически документ и важен инструмент за управлението на общината през следващите седем години. Пространственият обхват на ПИРО включва цялата територия на общината – землищата на всичките 10 села. Планът за интегрирано развитие на общината е със средносрочно действие, като времето за неговото изпълнение съвпада със следващия програмен период на ЕС до края на 2027 година.

ПИРО като част от системата от стратегически документи интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

ПИРО се изработва за цялата територия на общината, като могат да се определят зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за коопериране със съседни общини.

Основната цел на Плана за интегрирано развитие на община Брусарци е да предложи обща рамка и последователност от конкретни действия за устойчиво и интегрирано развитие на местно ниво, обединени в конкретна програма за действие. Планът за интегрирано развитие на община Брусарци е оперативен документ, обединяващ целите и начините за тяхното постигане, при задължително съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния район от ниво 2 и действащия общ устройствен план.

2. Законови норми, подход и принципи

2.1. Законодателна рамка

Изготвянето на плановете за интегрирано развитие на общини (ПИРО) е регламентирано в Закона за регионалното развитие с неговата редакция от март 2020 година, както и в правилника за неговото прилагане. В новия програмен период 2021-2027 г. ПИРО обединяват в рамките на един стратегически документ елементите на общинските плановете за развитие (ОПР) и интегрираните плановете за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), които се изготвяха до момента (виж фигурата).

Фигура №1. Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период

Източник: ЗРР; Авторски колектив, ПИРО Брусарци 2020 г.®

Съгласно ЗРР плановете за интегрирано развитие на община са част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. Те са в йерархична съподчиненост на документите от по-горните нива – интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и актуализираната Национална концепция за регионално и пространствено развитие. Изготвят се с хоризонт от 7 години и очертават средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината (чл. 13. ЗРР). В този смисъл ПИРО следва да отчете и предвижданията на общия устройствен план на общината, ако такъв е изготвен към момента на разработването му или двата документа да се изготвят паралелно, ако е възможно.

Към момента на изготвяне на ПИРО Брусарци, Общинската администрация има изготвен ОУПО и настоящият документ е синхронизиран с него.

В редица нормативни документи са посочени връзки с ПИРО, сред които Закона за туризма, Закон за устройство на територията и други.

2.2. Стратегическа рамка

Действащото законодателство задължително изисква осигуряването на съгласуваност на ПИРО с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Тези документи са:

Фигура №2. Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие

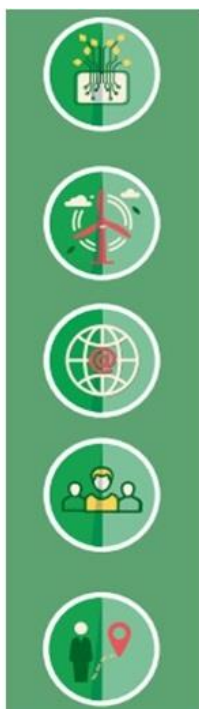

Всички 17 цели са свързани помежду си и имат срок за тяхното постигане до 2030 г.

Те са насочени към преодоляване на глобалните предизвикателства, пред които сме изправени. Новите цели предвиждат изкореняването на крайната бедност във всичките ѝ форми, ликвидирането на глада и помощ за устойчивото развитие на селското стопанство, поощряване на здравословния начин на живот и съдействието за благополучието на всички хора, осигуряването на всеобщо и качествено образование, рационална употреба на водните ресурси, всеобщ достъп до екологично чиста енергетика и др. За постигането на целите ще трябва да бъдат изпълнени общо 169 производни задачи в областта на социално-икономическото развитие. Напредъкът по изпълнението на плана ще се обсъжда четири пъти годишно на форум на високо равнище под егидата на Общото събрание.

Документ за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“

Този документ замества действащата до сега Стратегия „Европа 2020“ като интерпретира отношението на страните от ЕС към глобалния Дневен ред 2030 за устойчиво развитие. В Европа е направено много - приоритетите за устойчиво развитие са включени в основни хоризонтални програми, както и в секторните политики и инициативи. ЕС е сред водещите сили за приемането на Програмата на ООН относно устойчивото развитие до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие (ЦУР). За да постигнем целите до 2030 г. е необходимо всички страни да съблюдават тези цели в цялостната система на стратегическото и програмно планиране от националното ниво, през регионалните планове до плановите за интегрирано общинско развитие. ПИРО Брусарци е структуриран и целенасочен в рамките на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“

ПО-ИНТЕЛИГЕНТНА ЕВРОПА чрез иновации, цифровизация, икономическа трансформация и подкрепа за малките и средните предприятия;

ПО-ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНА НИСКОВЪГЛЕРОДНА ЕВРОПА, прилагаща Парижкото споразумение и инвестираща в енергиен преход, възобновяеми източници и борбата с изменението на климата;

ПО-СВЪРЗАНА ЕВРОПА със стратегически транспортни и цифрови мрежи;

ПО-СОЦИАЛНА ЕВРОПА, прилагаща Европейския стълб на социалните права и подкрепяща качествените работни места, образованието, уменията, социалното приобщаване и равния достъп до здравни грижи;

ЕВРОПА ПО-БЛИЗО ДО ГРАЖДАНИТЕ чрез подкрепа за местно инициирани стратегии за развитие и устойчиво градско развитие в целия ЕС.

Програма за развитие: България 2030

Националната програма за развитие „България 2030“ е програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в страната. С тази програма се адаптират приоритетите на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“ към нашата национална специфика в границите на България. Документът определя **три стратегически цели: ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата**, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции, групирани в **пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие – Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България**. За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решението на правителството са определени водещите ведомства по отделните приоритети.

Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022

Въпреки че времето на действие на този документ е ограничено до 2022 г., Националната стратегия за регионално развитие се фокусира върху балансираното, равнопоставено и устойчиво развитие на регионите в България през периода до 2022 г. и очертава начините и средствата за намаляване на неравенствата между отделните региони, области и общини в страната. Стремещът за постигането на баланс продължава общата Кохезионна политика на ЕС на национално ниво. НСРР е интегрирана стратегия за развитие, осигуряваща координация между управлението на различните сектори и условия за реализация на НПП БГ 2030.

Фокусът на стратегията е постигането на полицентрично, балансирано и устойчиво развитие на регионите в България. От друга страна тя осигурява координация между отделните секторни политики и стратегически документи на национални ниво и

подпомага тяхното синхронизиране на по-ниските нива на планиране (NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3).

Целите и приоритетите на НСРР подчертават значението на малкия и среден бизнес, формирането на устойчиви туристически дейности и подобряването на социалната и техническата инфраструктура при съхраняване на природното и културно наследство.

Актуализирана национална концепция за пространствено развитие 2013-2025

Устройството и управлението на националната територия до 2025 година се регламентира от Национална концепция за пространствено развитие, която е актуализирана през 2019 г. и с нея се полагат основите за Оперативна програма за развитие на регионите 2021-2027 г. Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. Тя осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризъм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още е на дневен ред. Актуализираният документ има няколко много важни нови елемента: отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие; стратегическата ѝ част интегрира в още по-силна степен регионалното планиране с пространственото такова; и идентифицира конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Интегрирана териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Северозападен регион за периода 2021-2027

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния регион от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на новия програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда.

Стратегическата рамка за развитие на общините от северозападния регион (в частност община Брусарци) произтича от Интегрираната териториална стратегия за развитие на северозападния регион от ниво 2. Приетата визия, която определя рамката за реализация на ИТСР на Северозападен район, поради своя дългосрочен характер, остава непроменена от заложената визия в Регионалния план за развитие 2014-2020 г., и е следната: ***Северозападен регион преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб.***

Основните приоритети на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен регион са следните:

- **ПРИОРИТЕТ 1: Ускоряване на растежа на регионалната икономика;**
- **ПРИОРИТЕТ 2: Запазване и развитие на човешкия капитал;**
- **ПРИОРИТЕТ 3: Териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата.**

2.3. Подход

Приложеният методически подход и следваните принципи при разработването на плана са в пълно съответствие с нормативните изисквания, целите и приоритетите на социално-икономическото и пространственото развитие на общината, като интегрална част от СЗР. Планът е съобразен със специфичните изисквания за прилагане на нормативните документи, регламентиращи дейностите на местното самоуправление, териториалното устройство и опазването на околната среда. От методологическа гледна точка разработването на плана се основава на „стратегическия подход“, „интегрирания подход“, „териториалния подход“, както и на „ориентирания към резултатите подход“. В рамките на разработването на ПИРО са приложени доказани теоретични постановки и методологически подходи за стратегическо планиране на устойчивото общинско развитие. Проучени и използвани са съвременните практики за подготовка на стратегически документи, изготвянето на комплексни анализи, синтезни оценки и прогнозиране на развитието съобразно наличните обстоятелства. Внимателно е подхождано към инструментите за реализация на плана, изградени на основата на прилаганите европейски подходи, но и на реалните опит и умения за управление на проекти в българските общини, включително структурите на местното самоуправление, неправителствения и частния сектор. Подобен начин осигурява внедряването на съвременни идеи, но и способност за тяхната изпълнимост.

2.4. Принципи

Следвани са следните основни принципи:

- **Структурираност.** Общинският план за интегрирано развитие е съвкупност на смислово, функционално и хронологично свързани елементи. Използван е утвърдения метод за последователно надграждане на първоначален анализ, синтезирани оценки, обоснована стратегия и оперативни инструменти за реализация.
- **Интегрираност.** Изследванията и изводите на ПИРО касаят разнообразните социални, икономически, екологични, културни и управленски проявления на местното развитие.
- **Точност.** Приложените анализи се основават преобладаващо на официална статистическа информация. Използвани са данните от текущата статистика на НСИ, както и други официални източници – ДБТ, ОДЗ „Монтана“, ОПУ и оператори на комунални услуги и др. Същият принцип е използван и при дефинирането на системата от индикатори, с оглед на нейната реална приложимост и резултатност.
- **Публичност.** Активният контакт и обмен на идеи със заинтересованите страни е ръководен принцип във всички дейности от обхвата на ПИРО. Съвместно са проследени характеристиките на общината, идентифицирани са проблемите и

потенциалите, формулирани са стратегическите предложения и са положени основите за сътрудничество с оглед на реализацията на ПИРО.

3. Отговорности на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО

Съгласно ЗРР и Правилника за неговото прилагане няколко са основните участници в процеса на подготовка, съгласуване и приемане на ПИРО – кметът на общината, общинският съвет, заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината.

Функцията на организатор при изготвянето и съгласуването на ПИРО има кметът на общината, който осъществява координация и контрол по процесите. Съгласно Методическите указания с негова заповед се сформира работна група по подготовка, изготвяне и одобрение на ПИРО. В нея следва да са представени възможно най-много представители на заинтересованите страни в общината. Останалите заинтересовани лица трябва да имат постоянен достъп до информация за процеса и възможност за даване на становища и предложения при изготвянето на ПИРО, а в последствие и при неговата реализация.

Със заповед на кмета изготвянето на ПИРО се възлага на външен изпълнител (при спазване изискванията на ЗОП) или се разработва със собствен капацитет. Кметът е този, който, чрез заповед, организира и публично обсъждане на проекта на ПИРО и на ЕО по реда на чл. 20 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми в случаите, в които такава оценка е била изисквана.

Общинският съвет е органът, който приема ПИРО на общината и контролира осигуряването на съответствие на общия устройствен план с плана за интегрирано развитие.

Заинтересованите лица имат право да дават аргументирани предложения при изготвянето на ПИРО и да получават информация при поискването ѝ.

Одобреният план за интегрирано развитие на община се представя от кмета на общината пред съответния областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет. ПИРО и решението на общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

4. Очаквани резултати

Основният очакван резултат е изградена програма за развитие на общината чрез използван интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината, отразяващи взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), от приемането на документа и използването му за целите на стратегическото регионално и пространствено планиране на общинско ниво.

II. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА БРУСАРЦИ

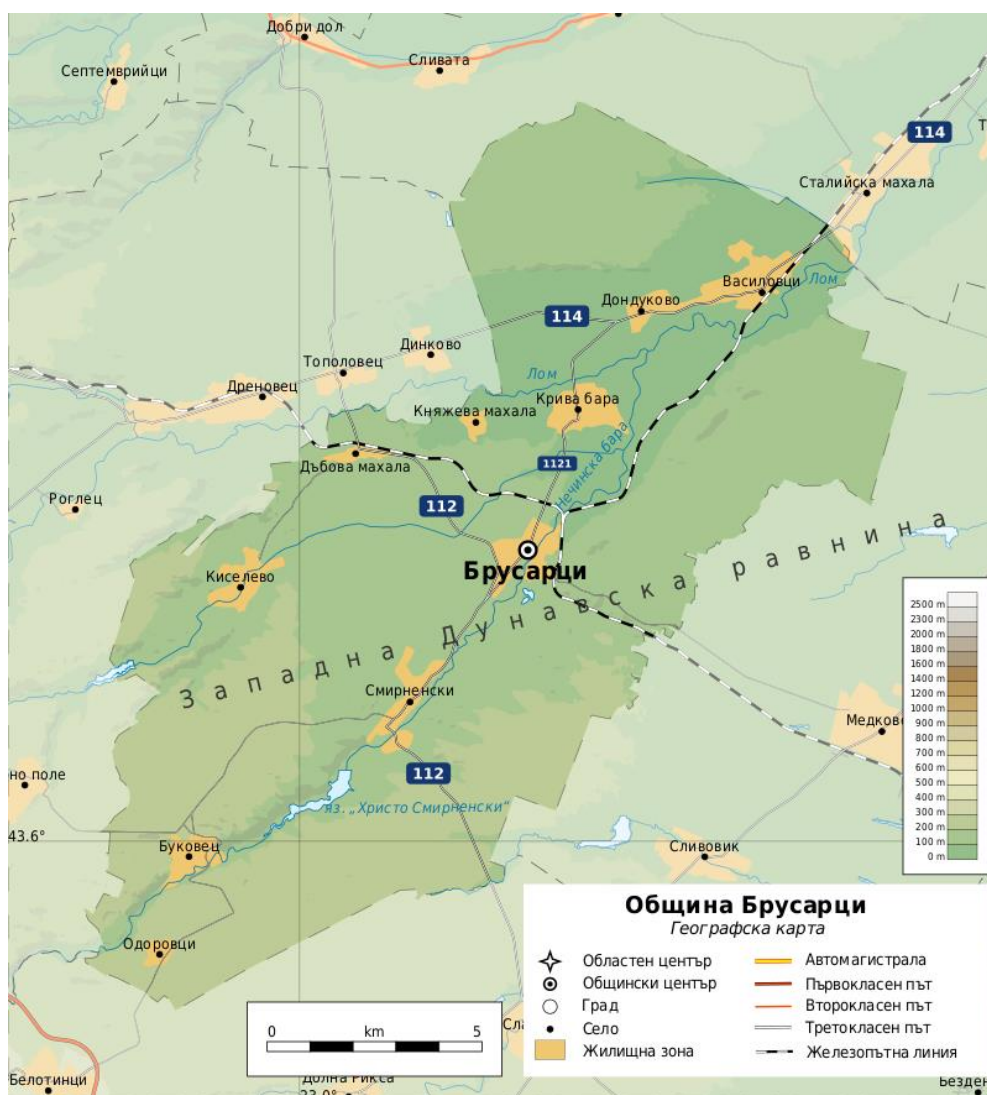
1. Обща характеристика на общината

1.1. Географско положение, граници и обща площ

Община Брусарци е разположена в северозападната част на Област Монтана. С площта си от 194,434 км² заема 10-то място сред 11-те общини на областта, което съставлява 5,35% от територията на областта. Границите ѝ са следните:

- на север – община Лом;
- на изток – община Медковец;
- на юг – община Монтана;
- на северозапад – община Ружинци от Област Видин.

Карта №1. Географско положение на община Брусарци

Източник: БГ Уикипедия (<https://bg.wikipedia.org/>)

Гъстотата на населението на община Брусарци към 31.12.2019 г. е 17,5 души на кв. км, което е 2 пъти по-ниско от средното за областта (34,9 души на кв. км.).

1.2. Релеф

Землището на община Брусарци е разположено в западната част на Дунавската хълмиста равнина, която е част от Долнодунавската низина, представляваща част от Мизийската плоча. Основните черти на съвременния релеф са се формирали през неогена (43,6 – 16 млн. г.) и кватернера (16 млн. г. – до днес), т. е. продължават да се формират и днес. Това е така нареченият неотектонски етап от развитието на нашите земи, за който са характерни проявите на бавни епейрогенни движения на земната кора, които обхващат големи райони.

Днешният релеф на землището на община Брусарци е равнинно-хълмист. Според ландшафтното райониране от 1978 г. землището на община Брусарци попада в Ломско-Осъмската подпровинция на Южно Дунавско-Балканската провинция, която от своя страна влиза в състава на Предпланинската зонална област на Дунавската равнина.

1.3. Климат

Община Брусарци е разположена в климатичен пояс с умерено-континентален климат, отличаващ се със студена и сравнително продължителна зима, горещо лято и максимум на валежите през юни. Снежната покривка се задържа в порядъка на 40 – 70 дни в годината, а средната и дебелина е от 10 до 20 см. Средногодишната сума на валежите е 585 мм. Средногодишната температура на въздуха е 11,6°C с изразен минимум през януари (-2,1°C) и максимум през месец юли (23,4°C).

1.4. Води и водни ресурси

През територията на общината преминават реките Лом и Неченска бара. Река Неченска бара извира от северните склонове на Широка планина в Предбалкана, на 476 м н.в. под името Гюрджичка бара. До язовир „Гюрджич“ тече на север в дълбока и залесена долина. От село Гюрджич (община Ружинци) продължава в североизточна посока и преди шосето Монтана-Видин в нея отдясно се влива р. Карачица и се образува същинската река Нечинска бара. Влива се отдясно в река Лом на 77 м н.в. в близост до село Дондуково. Дължината ѝ е 30 км. Площта на водосборният басейн на река Нечинска бара е 222 км², което представлява 17,9% от водосборния басейн на река Лом.

Водните площи на територията на общината са 3 030 дка, разпределени по следния начин:

- реки – 914 дка;
- язовири, водоеми и канали – 1 592 дка;
- блата и мочурища – 214 дка;
- рибарници – 310 дка.

1.5. Почвени ресурси

Според „Почвено-географско райониране на България“ землището на община Брусарци спада към Кулско-Брусарски почвено-географски район на Западна крайдунавска провинция. В Брусарското землище се срещат следните видове почви: оподзолени черноземи; тъмносиви горски; сиви горски почви; алувиално-ливадни; пясъци и чакъли; оврази и дерета със силно и напълно ерозиран почви.

Почвената покривка е представена предимно от излужени черноземи и алувиално-ливадни почви, които са формирани главно върху плиоценски и кватернерни отложения. На отделни места се срещат малки площи тъмносиви, сиви горски и алувиално-ливадни почви.

Равнинният характер на релефа, естественото плодородие на почвата и възможностите за механизирана обработка са предпоставка за развитието на растениевъдство, главно в отглеждането на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури, лозя и овощни градини.

Общото състояние на почвите в общината е добро. Наблюдава се частична ерозия в близост до реките и водосборите на околните хълмове при проливни дъждове.

1.6. Растителност и животински свят

По отношение на общия характер на растителността, територията на община Брусарци попада във флористичния район на Дунавската равнина. Биогеографското райониране на страната поставя територията на община Брусарци в Дунавския биогеографски район. В исторически план обаче, стопанската дейност на човека е редуцирала силно естествената растителна покривка в района и днес естествената дървесно-храстова растителност се е запазила само в част от горските територии и неусвоените за земеделие участъци - основно по долината на р. Лом, Неченска бара и техните притоци. По тесните долинни речни склонове са се запазили малки дървесно-храстови формации от сребролистна липа (*Tilia tomentosa*), обикновен габър (*Carpinus betulus*) и цер (*Quercus cerris*), с подлес основно от смрадлика (*Cotinus coggygria*). На силно овлажнените крайречни терени се развиват и върби (*Salix* spp.), тополи (*Populus* spp.), елши (*Alnus* spp.) и др. водолюбиви растителни видове. Разнообразие във визията на ландшафта, различна от преобладаващото участие на отглежданите земеделски култури в крайречните участъци, дават и обрастванията с хигрофитна и хидрофитна растителност.

За района на община Брусарци са характерни голям брой лечебни растения – треви, храсти и дървесни видове. Това е предпоставка за развитие на билкарството като поминък за част от населението, като контрол върху брането на основа квотите, дадени от РИОСВ – Монтана, се извършва от общината. Чрез определяне на разрешените количества и даване указания за начина на бране и съхраняване на билките, общината цели опазване на находищата от билки. Основно се събират дивисил, еньовче, комунига, къпина, липов цвят, кукуряк, мащерка, синап, бял равнец, татул, трънка, шипка и др. В съответствие със Закона за лечебните растения и правомощията на кмета на общината по прилагането на чл. 50 т. 3 ще бъде разработен раздел „Лечебни растения“ към Общинската програма за опазване на околната среда, която се изготвя в съответствие с чл. 79 от ЗООС в момента и ще бъде поддържана актуална за целия период на действие на ПИРО 2021-2027 г.

Площта на горските територии на общината е 2 288,1 ха, или 11,8 % от общата територия. Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и

недървесни горски продукти; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

Община Брусарци се включва към държавно горско стопанство (ДГС) Лом. Релефът на горските територии е равнинно-хълмист. На територията на община Брусарци се намира най-високата точка на горското стопанство - югозападно от с. Одоровци (250 м н.в.) на границата с ДГС „Белоградчик“. Равнинният характер и малките наклони на водните течения не предполагат развитие на ерозионни процеси. Санитарното състояние на горите в района на стопанството е сравнително добро.

Лесоустройственият проект на ДГС осигурява добри предпоставки за стопанисване и ползване на горския фонд, като основните насоки на организация на горското стопанство в общината са съобразени с поставената цел по групи гори и земи съобразно функциите им.

В зоогеографско отношение землището на община Брусарци спада към Европейско-Сибирската фаунистична област на страната, където са разпространени около 50-65 % средноевропейски и северно европейски животински видове. По-важните представители на фауната, които обитават землището на община Брусарци и имат пряко или косвено значение за ловно-стопанската дейност са:

- Дива свиня - обитава горските комплекси с непресъхващи водоизточници;
- Полски (сив) заек- обитава предимно разпокъсаните маломерни горски комплекси в периферните им части;
- Вълк - установени са единични животни през есенно-зимния период;
- Чакал - обитава повсеместно територията, особено в близост до населените места;
- Лисица - все по-често се среща и в населените места поради наличието на пусти дворове;
- Белка - повсеместно обитаване, вкл. голям брой в селските дворове и постройки;
- Яребица и пъдпъдък - обитават обширните обработваеми земеделски територии и ливади.

1.7. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- В количествено отношение община Брусарци е от категорията на малките по площ и много малките по население общини;
- Географското местоположение и силно ограничения демографски потенциал в количествено и качествено отношение налагат необходимостта от търсене на възможности за развитие в контекста на един по-широк регионален план;
- Територията на общината е в зоната с високи сумарни стойности на слънчевото греене. Подходяща е за използване на соларна енергия;
- Равнинният характер на релефа, естественото плодородие на почвата и възможностите за механизирана обработка са предпоставка за развитието на

растениевъдство, главно в отглеждането на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури, лозя и овощни градини;

- Наличието на пасбища създава условия за развитие на животновъдство;
- Рекреационните ресурси (природни и антропогенни), които се свързват почти винаги с горските територии и са предпоставка за развитието на туризма, в община Брусарци са скромни. Местоположението на общината в Дунавската равнина благоприятства развитието на селското стопанство и в по-малка степен на туризма, който би могъл да има предимно местно значение. Има известни възможности за развитие на ваканционен, еко, селски, ловен и винен туризъм.

2. Състояние на местната икономика

2.1. Характеристика на националната и областна икономика

Икономиката на община Брусарци не функционира в затворена системата, а като част от общата икономика на страната и най-вече на областта. Местните икономически показатели оказват влияние върху тези на областно и национално ниво и обратното. Това дава възможност, чрез анализ, да се открият силните, местни икономически страни, които имат най-голям дял в общата икономика. Ключовите характеристики, които се проследяват, са свързани с развитието на икономиката и жизнения стандарт на жителите на община Брусарци. От друга страна, общото състояние на икономиката в България оставя своя отпечатък върху местната такава.

Общото макроикономическо развитие на България в последните 10 години беше белязано от световната икономическа и финансова криза и възстановяване от нея, а кризата, причинена от Коронавируса-19 в началото на 2020 г., ще доведе до последствия в икономиката минимум в близките две години.

Проследявайки динамиката на БВП по текущи цени, през годините се отчита непрекъснат растеж (с изключение на 2013 г.) в абсолютни стойности. Това, обаче, не е достатъчно за реален ръст на българската икономика. Всъщност е точно обратното, реално БВП все още не е достигнал предкризисните си нива, като само в периода 2012-2013 се наблюдава задържането на неговото реално ниво. През останалите години се отчита устойчив спад следствие на инфлацията и други процеси.

Размерът на ПЧИ също се задържа на сравнително еднакви стойности, но отчитайки инфлацията и други макроикономически показатели, реално чуждестранните инвестиции намаляват.

След период на дефлация (която често е свързана със забавянето на икономиката), последните години (2017-2019) се отчита увеличаващо се средногодишно ниво на инфлация.

Последиците от изминалата криза могат да се проследят и с нивото на безработица в страната, което в периода 2010-2014 е над 10%, докато в последните години устойчиво намалява и през 2019 г. достига до исторически ниски нива от 4,2%.

Тези фактори – ниска безработица, намаляващи ПЧИ, растяща инфлация и намаляващ реално БВП – се отразяват и на местните икономики и население, чиито

доходи от такси, продажби, труд и други източници на приходи се увеличават, но в същото време често покупателната им способност намалява. Много ниските нива на безработица от своя страна пък оказват пряко влияние върху възможността за привличане на нови инвестиции и големи работодатели в българските общини, които трудно ще намират кадри за обезпечаване на трудовия процес.

Тази линия на развитие, характерна за българската икономика, определя и ограниченията и възможностите за развитие пред община Брусарци.

Таблица №1. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2010-2019 г.

Основни макроикономически показатели - реален сектор	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
БВП в текущи цени (производствен метод) - млн. лв.	74 407	80 682	82 209	81 919	83 857	89 333	95 092	102 308	109 695	118 669
Реален ръст на БВП на годишна база - %	-1	-2	0	0	-2	-4	-4	-4	-3	-3
Средногодишна инфлация - %	3,0	3,4	2,4	0,4	-1,6	-1,1	-1,3	1,2	2,6	2,5
Коефициент на безработица (15 + години) - %	10,3	11,3	12,3	12,9	11,4	9,1	7,6	6,2	5,2	4,2
Преки чуждестранни инвестиции в страната - млн. евро	22 114	21 645	21 951	23 340	21 582	23 163	23 509	24 475	24 920	-

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

В периода след 2014 г. БВП на човек от населението в област Монтана нараства по-бързо от средното за страната, достигайки 9 033 лв. през 2018 г. или 58% от средното за страната - 15 615 лв. за 2018 г. Въпреки това благосъстоянието на местното население не се подобрява особено, поради недоброто състояние на пазара на труда. Средногодишната брутна заплата от 10 129 лв. през 2018 г. възлиза на 74% от средната за страната, като не се наблюдава процес на застигане.

Изследвайки процесите на областно ниво в периода 2014-2018 година, може да се заключи, че те следват националните тенденции в периода на действия на ОПР на Брусарци за периода 2014-2020 година. Наличните данни за последните години показват положителни тенденции в развитието на *нефинансовите предприятия* в област Монтана като плавно увеличение на продукцията. Като за 2018 година спрямо 2014 г. увеличението на произведената продукция е с 24,4%, което води и до увеличение на нетните приходи от продажби и е породена и необходимостта от увеличаване на

дълготрайните материални активи. Броят на предприятията също се увеличава, но с по-ниски темпове. Броят на заетите лица се запазва през годините с леки увеличения.

По отношение на *инвестиционната активност*, която се проследява чрез показателите - разходи за придобиване на ДМА (РДМА) и чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия не е изразена тенденция, като стойностите варират през годините средно за ЧПИ 34 500 хил. евро с най-висока стойност от 38 191 хил. евро през 2017 г., а за РДМА най-високата стойност е 240 820 хил. лв. през 2015 г.

Представените изводи по-горе показват, че се увеличава и производителността на труда, тъй като относително запазения брой заети лица чрез технологично обновление увеличават произведената продукция и приходите от нея в състояние на почти нулева инфлация.

Анализът на БВП на областта показва рязко увеличение в периода 2014-2018 г., и още по-голям скок на БВП на човек от населението вследствие на негативните демографски тенденции. В близко бъдеще (данни за 2020, 2021) се очаква през показателят да бележи спад, който е свързан с оглед икономическите процеси в страната, включително възникналото кризисно положение в началото на 2020 г., свързано с вируса COVID-19, чиито икономически ефекти тепърва ще се проявяват.

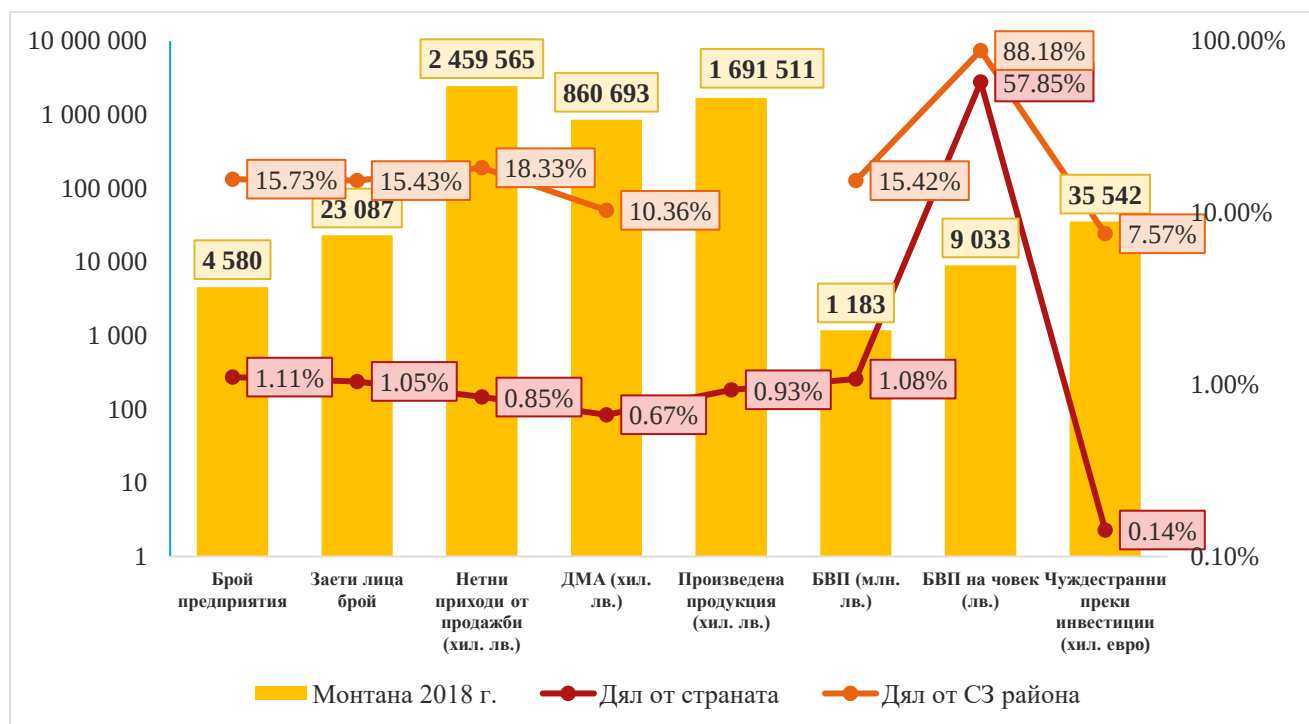
Таблица №2. Икономическо развитие на област Монтана за периода 2015-2018 г.

Показатели	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Брой предприятия	4 490	4 542	4 564	4 547	4 580
Заети лица (средносписъчен)	23 054	23 073	23 050	23 286	23 087
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	1 962 605	2 017 490	2 008 131	2 197 087	2 459 565
Дълготрайни материални активи - хил. лв.	710 926	737 280	785 931	828 303	860 693
БВП (млн. лв.)	965	933	1 060	1 155	1 183
БВП на човек (лв.)	6 769	6 642	7 801	8 659	9 033
Произведена продукция (хил. лв.)	1 359 365	1 427 078	1 491 020	1 540 656	1 691 511
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия към 31.12. (хил. евро)	34 218	27 355	36 978	38 191	35 542
Разходи за придобиване на ДМА (хил. лв.)	140 311	240 820	157 545	164 614	150 011
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) - хил. лв.	..	943	1 704	1 815	1 399
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД) - брой	..	72	157	106	116
Места за настаняване (брой)	27	27	27	26	26
Реализирани нощувки (брой)	63 096	62 217	63 772	62 747	70 557

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Графично основните относителни дялове на икономическите показатели на областта спрямо тези на района и страната са представени и по-долу:

Фигура №3. Основни икономически показатели в област Монтана

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че икономиката в областта заема незначителен дял (около 1%) от тази в страната и около 1/7 от района. По отношение на показателят БВП на човек от населението, който основно определя нивото на икономическото развитие може да се направи извода, че показателят се доближава сравнително за района, но все още е около ½ от средния за страната.

2.2. Обща икономическа характеристика на община Брусарци

В икономическия профил на община Брусарци водещо място заема първичният - аграрен, сектор (селско, горско и рибно стопанство). Селското стопанство традиционно е определяло облика на общинската икономика. Дори и в условията на икономически кризи, аграрният сектор се развива относително стабилно.

Вторичният сектор („Индустрия“) винаги е имал второстепенни функции в икономическото развитие на общината. Преработващата промишленост е профилирана основно в преработване на селскостопански суровини, а останалата част са „микро“ и „малките“ производствени структури, които са основно в сферата на хранително-вкусовата промишленост. За общата характеристика на икономиката на общината се анализират някои от общоикономическите показатели, които се използват за подобни

цели. Такива са „размер на произведената продукция“, „нетни приходи от продажби“, „брой на предприятията“, „дълготрайни материални активи (ДМА)“ и др.

Третичния сектор („Услуги“) е свързан със степента на развитост на обслужващите функции на общината. Те са твърде ограничени и са ориентирани към задоволяване на ежедневни и частично на периодични потребности на населението. От отраслите в третичния сектор с по-голяма значимост са търговията и хотелиерството и ресторантьорството.

Състоянието на общинската икономика по основните сектори на стопанството към 2018 г. се илюстрира с данните от таблица 3.

Таблица №3. Секторна характеристика на общинската икономика към 2018 г. по основни икономически показатели

Икономически дейности (A21)	Предприятия	Заети лица	Произведе на продукция	Нетни приходи от продажби	ДМА
	Брой		Хил. лв.		
ОБЩО:	69	177	15 275	18 784	13 530
A Селско, горско и рибно стопанство	20	73	13 540	13 200	12 865
B Добивна промишленост	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
C Преработваща промишленост	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
D Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай
E Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
F Строителство	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай
G Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	25	63	920	4 601	430
H Транспорт, складиране и пощи	6	15	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
I Хотелиерство и ресторантьорство	8	13	46	152	Конфиденциални данни
J Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
L Операции с недвижими имоти	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни

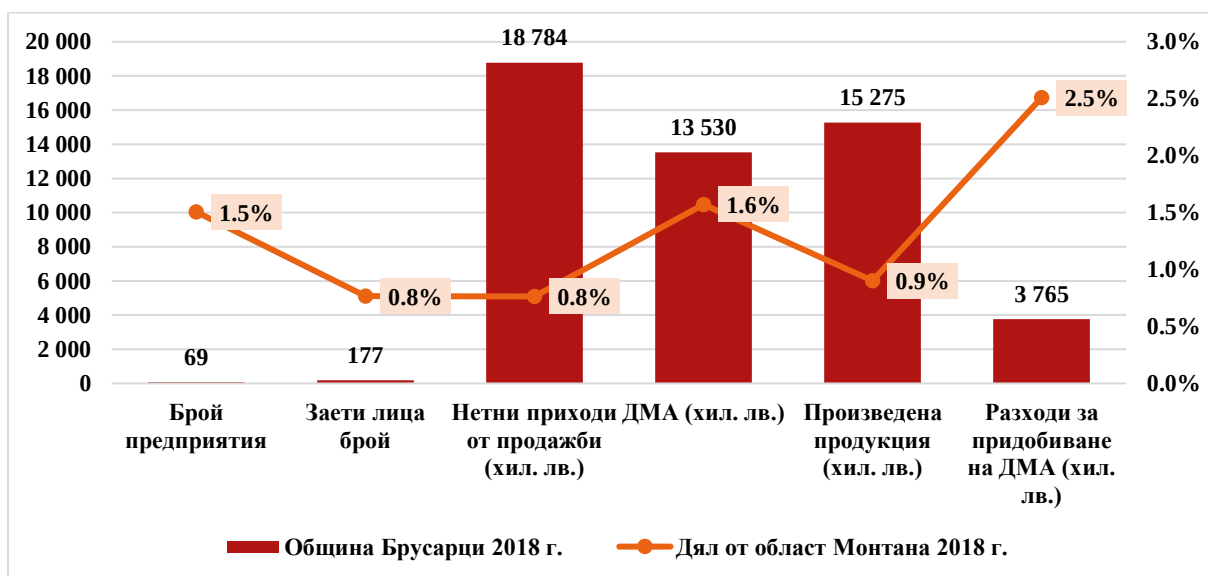
Икономически дейности (A21)	Предприятия	Заети лица	Произвеждане на продукция	Нетни приходи от продажби	ДМА
	Брой		Хил. лв.		
М Професионални дейности и научни изследвания	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
N Административни и спомагателни дейности	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
P Образование	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай
Q Хуманно здравеопазване и социална работа	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни	Конфиденциални данни
R Култура, спорт и развлечения	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай
S Други дейности	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай	Няма случай

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Посочените данни за общата икономическа характеристика на община Брусарци, дават основание икономическият ѝ профил да бъде определен като аграрен. Водещо място в икономиката има селското стопанство, а промишленото производство и услугите са с подчинено значение и е свързано основно с преработка на някои селскостопански суровини. Данните показват и че за общината не може да бъде направен извод за делът, който заема вторичния и третичния сектор, тъй като няма развитие отрасли или броят на предприятията в тях е минимален и данните са конфиденциални. Първичният сектор (определен от ред А Селско, горско и рибно стопанство по класификацията на НСИ) заема 29,0% от предприятия, 88,6% от произведената продукция, 70,3% от нетните приходи за продажби, 41,2% от заетите лица и 95,1% от дълготрайните материални инвестиции.

При сравнение на основните икономически показатели на общината с тези на областта може да направим извод, че развитието на икономиката в общината играе незначителна роля в това на областта с обем от около 1-2,5% от основните икономически показатели, както е представено на следната фигура:

Фигура №4. Дял от областната икономика в %

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

С оглед на по-задълбочено проследяване на икономическото развитие е направен анализ и на динамиката за основните икономически показатели, като данни са представени по-долу.

Таблица №4. Динамика в основните икономически показатели в община Брусарци за периода 2014-2018 г.

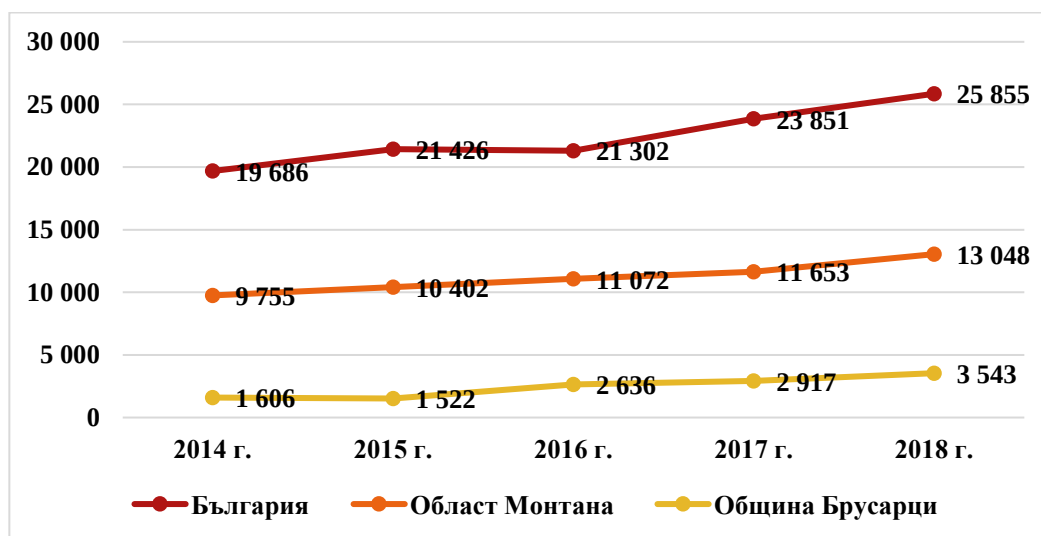
Основни икономически показатели	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Брой предприятия	76	74	75	70	69
Заети лица (в брой)	192	168	169	171	177
Нетни приходи от продажби (в хил. лв.)	13 641	10 635	15 077	15 371	18 784
ДМА (в хил. лв.)	6 177	8 120	11 646	12 898	13 530
Произведена продукция (в хил. лв.)	7 507	7 013	11 942	12 980	15 275
Разходи за ДМА (в хил. лв.)	2 072	16 063	5 135	4 114	3 765

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

В обобщение може да се направи извод, че по-голямата част от показателите показват икономически растеж за периода 2014-2018. Той е онагледен от нарастване на стойностите на нетните приходи от продажби, произведената продукция и дълготрайните материални инвестиции. Броят на предприятията и съответно заетите лица намаляват, което показва пък, че предприятия са предприели стъпки към технологична модернизация и за тях е необходим по-малък човешки ресурс.

С оглед на по-задълбочено сравнение на общинската икономика с тази на областно и национално ниво са проследени и икономическите показатели *на 1000 души население*.

Фигура №5. Произведената продукция в хил. лв. на 1000 д.

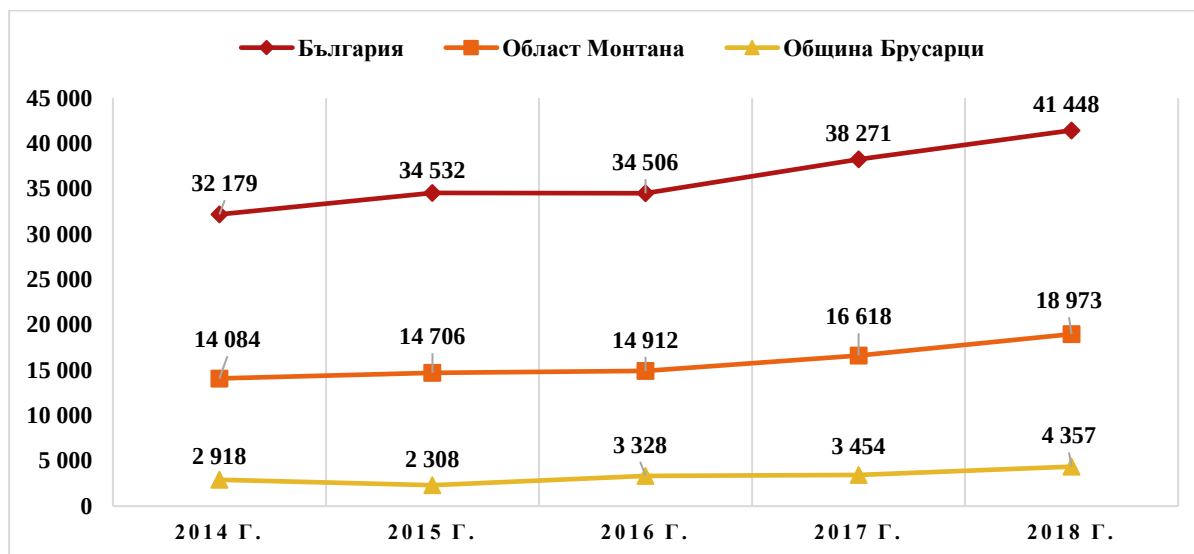
Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Наблюдава се положителна динамика, тъй като производството на 1000 души се увеличава почти двойно за периода 2014-2018 г. с ръст 121% изпреварващ този за областта и страната от 30-35%, но все още е 4 пъти по-ниска стойност на показателя среден за областта и повече от 8 пъти по-ниска стойност от средния за страната. Това показва, че икономиката на община Брусарци е с по-ниска добавена стойност, което се обяснява и с аграрния ѝ профил.

Представа за секторната структура на общинския социално-икономически комплекс дават и данните за *нетните приходи от продажби* на предприятията от нефинансовия сектор. През 2018 г. техният размер възлиза на 18,8 млн. лв., което е близо 40% повече от размера им през 2014 г. (13,6 млн. лв.). Това показва позитивно развитие на икономиката. В структурата на приходите от продажби за 2018 г. отново водещо място има първичният сектор (Селско, горско и рибно стопанство) - 70,3% от общия им обем. В това отношение аграрният сектор затвърждава позициите си като водещ в общинската икономика. От отраслите на третичния сектор с най-висок дял е „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с 24,5% от общия обем на приходите от продажби. Останалите отрасли са с нисък относителен дял - 5,2%.

При съпоставката на показателя *нетни приходи от продажби на 1000 д.* отново се онагледява догонващото развитие на общинската икономика.

Фигура №6. Нетни приходи от продажби в хил. лв. на 1000 д.

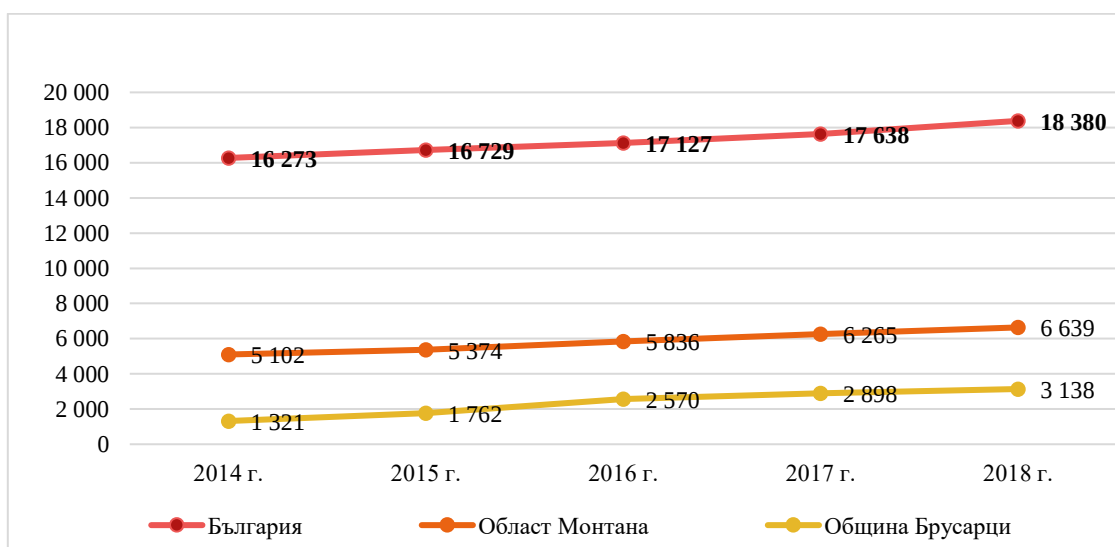

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Представа за капитала на територията на общината дават данните за размера на дълготрайните материални активи (ДМА). Динамиката им показва относително запазване в периода 2015-2017 г. от близо 20 млн. лв., след което следва покачване до 21 млн. лв. през 2018 г., а поради конфиденциални данни може да се направи извод само за разпределението им в аграрният сектор, за който се наблюдава същата тенденция.

В съпоставката на показателя дълготрайните материални активи (ДМА) на 1000 д. се наблюдава подобно развитие като това на областта, но далеч по-ниско като стойности от областта и страната.

Фигура №7. Дълготрайните материални активи (ДМА) на 1000 д. в хил. лв.

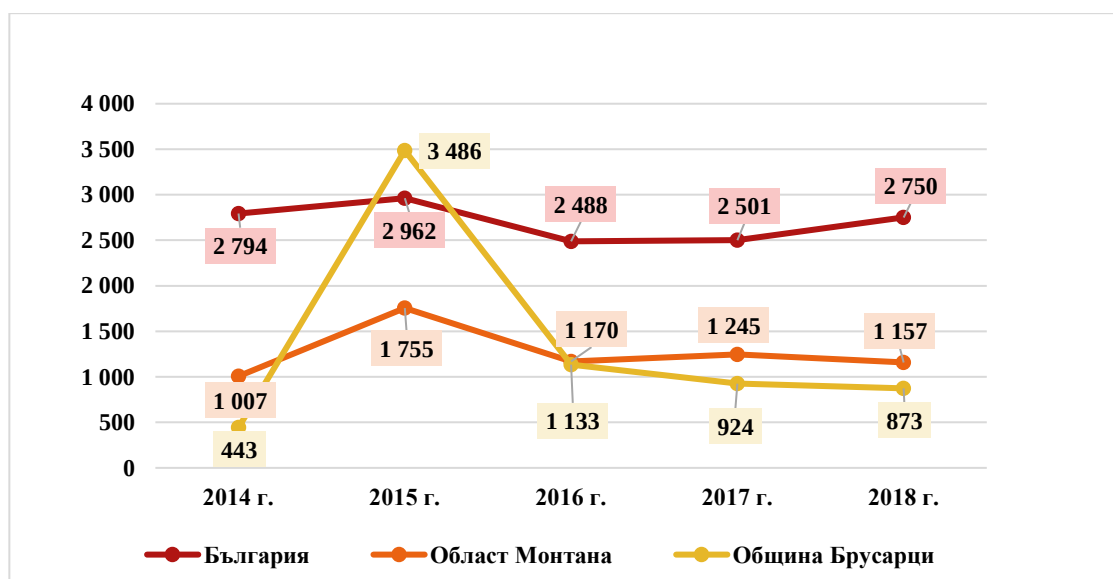
Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

По отношение развитието на инвестиционната активност в общината определящи са показателите чуждестранни преки инвестиции (хил. евро) и разходи за ДМА (хил. лв.). За първият от тях данните за територията на общината са конфиденциални и не може

да се направи извод, а за втория се наблюдава тенденция на нарастване в периода 2014-2018 г. За съпоставка с областта и страната е използван показателя *разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души*.

РДМА на 1000 д. от населението на общината за 2018 г. се доближават до стойностите на областно ниво, но все още са далеч по-ниски от средните за страната. Това е белег, че в последните години местния бизнес отделя значителни финансови ресурси за инвестиции за подобряване на съществуващите и/или създаване на нови производствени мощности.

Фигура №8. Разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

На територията на общината се наблюдават единствено микро предприятия до 9 заети средно списъчен брой и малки от 10 до 49 заети лица предприятия.

Таблица №5. Брой микро, малки, средни и големи предприятия

Вид предприятия	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Общо	76	74	75	70	69
Микро до 9 заети	73	72	73	68	67
Малки от 10 до 49	3	2	2	2	2
Средни от 50 до 249	-	-	-	-	-
Големи над 250	-	-	-	-	-

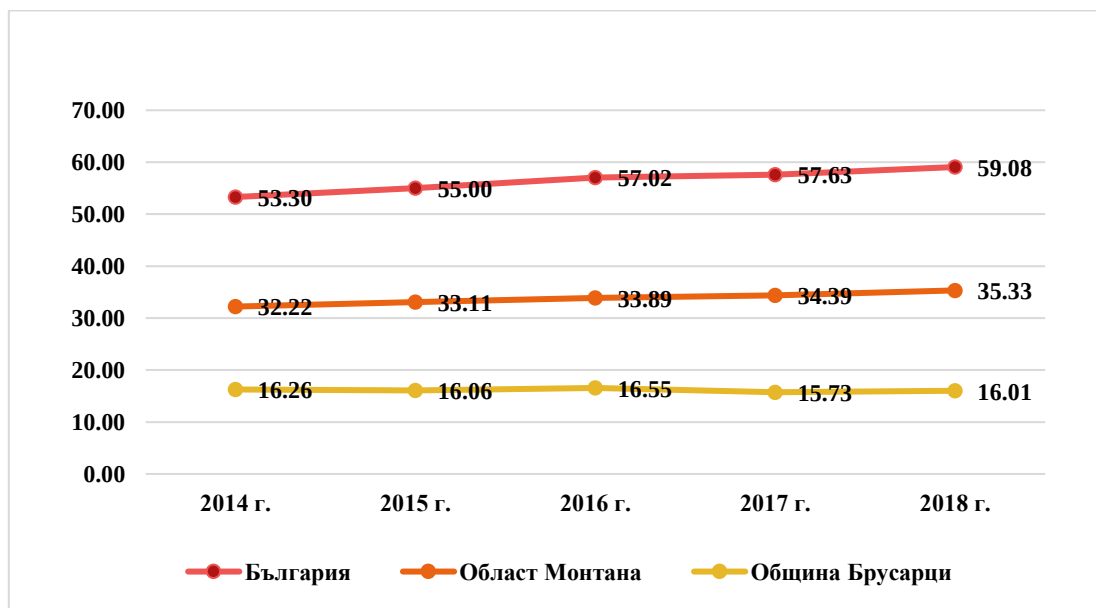
„-“ Няма случай

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Изводи за предприемаческата активност на населението ни дава показателя *брой на предприятията на 1000 д.*

Според официалните данни, през 2015 г. на 1000 човека от общината се падат по 20,11 предприятия. Вследствие на демографските процеси през 2018 г. показателят вече намалява до 17,70 предприятия на 1000 д. По този показател общината отстъпва от средните нива за област Монтана и е далеч зад тези за страната.

Фигура №9. Брой на предприятия на 1000 д.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

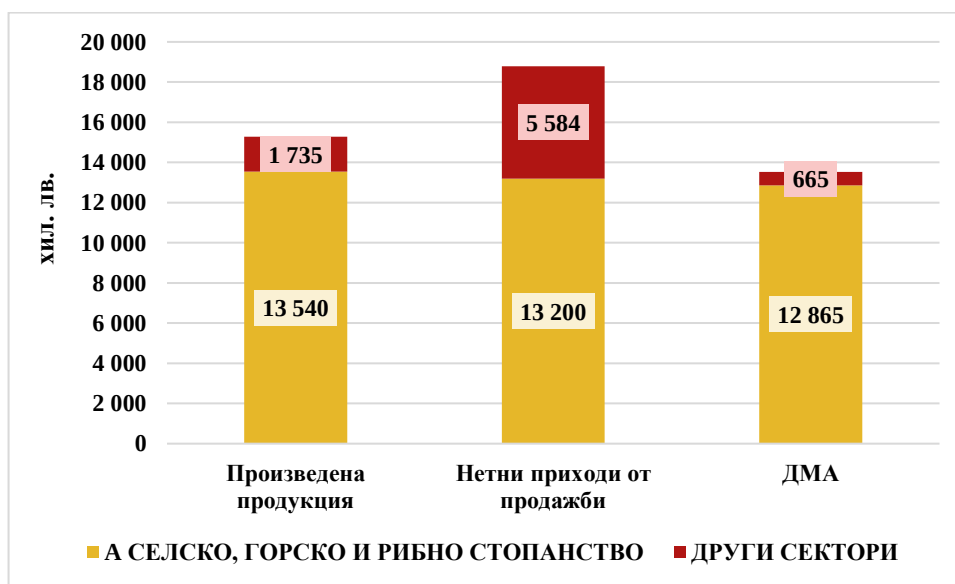
2.3. Секторна икономическа характеристика на община Брусарци

Първичен сектор

Първичният икономически сектор е сектор, който представлява добиването на суровини за преработване, като добиване на полезни изкопаеми, земеделие, дърводобив, лов и риболов, солодобив.

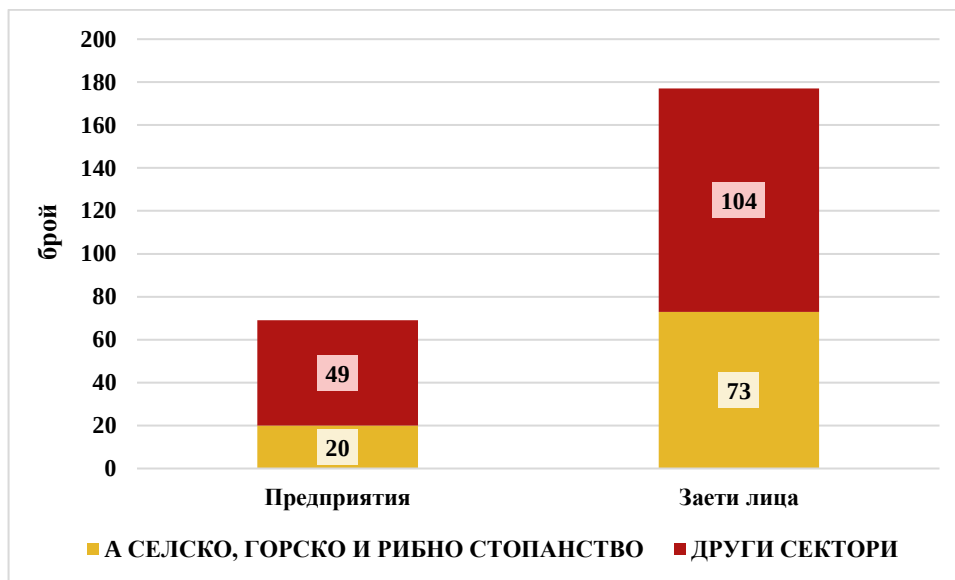
В общината той е основен икономически двигател, както е представено на фигурите по-долу:

Фигура №10. Дял на приноса на първичния сектор в общинската икономика по избрани показатели I за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Фигура №11. Дял на приноса на първичния сектор в общинската икономика по избрани показатели П за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Селско стопанство

Аграрният сектор е с растениевъдно-животновъдна насоченост. Основни фактори за водещите функции на растениевъдството са качествените поземлени (почвени) ресурси, благоприятните климатични условия, опита и традициите в областта на растениевъдството и животновъдството.

Селското стопанство в община Брусарци е основен отрасъл и перспектива за развитието на общината. Общината е типичен селскостопански район. През последните години нараства дялът на арендаторите, занимаващи се със земеделие. Земеделските територии заемат 78,5% (152 807,740 дка) от общата територия на общината и по този показател тя се подрежда на едно от първите места в областта. Характерно е, че с най-висок дял са частните земеделски стопанства с раздробеност на земята на много собственици.

Обработваемата земя в земеделските територии е с обща площ 151 810 дка, или 99,3% от земеделските земи. Най-голям дял от обработваемите земи заемат нивите – 83,7%, трайните насаждения – 3,5% и ливадите и пасищата – 12,8%. С най-голям размер са земеделските земи в селата: Василовци, Смирненски и Крива бара, а с най-малък размер е с. Княжева махала.

Динамика на регистрираните земеделски стопанства в община Брусарци в периода 2013-2014 – 2018-2019 г. е представено по-долу:

Таблица №6. Справка за регистрирани земеделски стопани по реда на Наредба 3/1999 за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани

Стопанска година	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019
Общ брой зем. стопани обработващи площи и отглеждащи животни, регистрирани по реда Наредба 3/1999	86	113	116	107	102	91
Площ на обработваемата земя (дка), включена в анкетни формуляри по Наредба 3/1999	55 235	53 609	54 435	58 177	59 809	60 901
Брой зем. стопани регистрирани с животни по Наредба 3/1999	33	38	45	44	36	30

Източник: Областна служба „Земеделие“ - гр. Монтана

Данните представят увеличение на обработваната площ и намаление на броя на регистрираните земеделски стопани до 2017/2018 г., което говори за окрупняване на земите и създаване на по-големи стопанства. Окрупняването на земеделските стопанства и използването им под формата на аренда от малко на брой производители, (в съчетание с висококачествената техника) изземва икономическата база за функциониране и развитие на населените места, което увеличава безработицата, особено сред нискоквалифицираната част от населението в общината.

Таблица №7. Размер на засети площи с основни земеделски култури в община Брусарци за периода 2014-2019 г. в дка

Стопанска година	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Пшеница	21 800	21 800	16 400	18 500	19 000	27 250
Ечемик	2 170	2 300	1 800	1 000	1 200	1 320
Рапица	4 890	0	2 000	1 000	3 100	2 700
Маслодаен слънчоглед	17 460	19 500	35 180	21 200	57 900	20 540
Царевица за зърно	40 700	15 100	7 580	22 410	10 400	37 510
Лозя-винени	470	470	470	470	470	470

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - гр. Монтана

Данните показват, че специализацията на общината в растениевъдството е свързана с отглеждане на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури. Размерът на площите засети със зърнено-хлебни култури (пшеница) бележи нарастване за последната стопанска година. От маслодайните култури освен към маслодайния слънчоглед определен нарастващ интерес има и към маслодайната рапица.

В общината има частни животновъди, които отглеждат предимно едър рогат добитък. Те са обезпечени с фураж собствено производство, което намалява себестойността на животинската продукция и повишава качеството ѝ.

Данни за броя на отглежданите животни са представени по-долу. От тях може да се направи извод, че като цяло намалява броя на отглежданите животни. В общината вече не се развива свиневъдство.

Таблица №8. Справка за броя на животните в община Брусарци за периода 2014-2019 г.

Показатели	Мярка	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Говеда	бр.	902	1 038	1 077	885	781	650
Биволи	бр.	10	29	39	37	33	34
Овце	бр.	1 494	1 789	1 847	1 923	1 723	1 653
Кози	бр.	841	746	964	838	733	554
Свине	бр.	17	150	0	22	0	0
Птици	хил.бр.	12,500	12,300	8,900	9,150	7,870	6,500
Пчелни семейства	бр.	1 638	1 114	1 609	1 495	1 072	1 065

Забележка: Данните са актуални към 31.12. на съответната година.

Източник: Българска агенция по безопасност на храните – областна дирекция Монтана и Областна дирекция Земеделие Монтана, 2020 г.

Задържащ фактор за повишаване на себестойността на произвежданата продукция, както подобреното качеството на растениевъдната и животновъдна продукция, е недостатъчната, нова високоефективна техника. Не по-маловажен фактор са и недостатъчните инвестиции и липсата на възможност за рамкови договаряния на групи производители с преработващите предприятия.

Важна роля за стабилизиране на подотрасъла има развитието на животновъдство, базирано на местни породи, фуражи и пасища, развитие на фуражното растениевъдство, както и развитие на пчеларството, които да се оформят като суровинна база за преработващата хранително-вкусова промишленост.

Горско стопанство

Общата площ на горите, попадащи на територията на община Брусарци съгласно утвърдения Горскостопански план на Териториално поделение „Държавно горско стопанство Лом“ е 2484 ха, в т. ч. залесена площ - 2379,6 ха. С най-голям дял са издънковите гори - 1698,6 ха. Нискостъблените гори са с площ - 514 ха, широколистни високостъблени - 86 ха, тополови гори – 78,7 ха и иглолистни гори - 1,9 ха. Разпределението по вид собственост е следното:

Таблица №9. Разпределение на горски фонд по вид собственост

Собственици	2019 г.
Държавен горски фонд	547 ха
Частни физически лица	1 508 ха
Частни юридически лица	66 ха
Общински горски територии	3 ха
Гори на религиозни организации	17 ха
Гори върху земеделски територии	343 ха
Всичко	2 484 ха

Източник: Регионална дирекция по горите - Берковица

Вторичен сектор

Вторичният икономически сектор или индустриалният сектор, включва икономическите сектори, които създават завършен, използваем продукт: продукция и конструкция.

Вторичният сектор („Индустрия“) е слабо представен в общината Брусарци. Промислеността участва с по-ограничени показатели в общата икономическа характеристика на общината. Данните за сектора в периода 2014-2019 са конфиденциални, поради малкият брой на фирми в него.

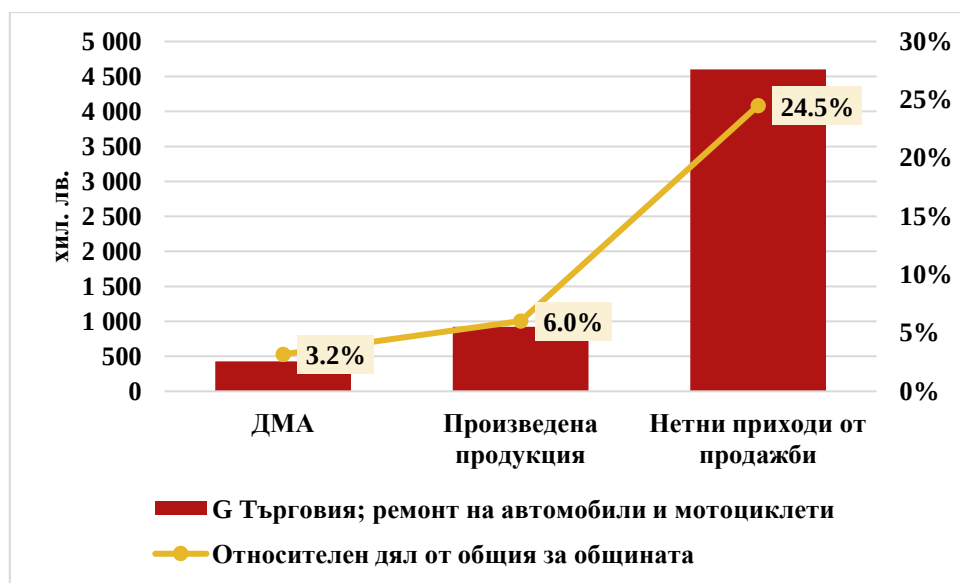
Третичен сектор

Третичният икономически сектор е съвкупността от отрасли и дейности с голямо социално значение. В него се извършват услуги, задоволяващи потребностите на хората. С най-голямо значение са отраслите: транспорт, търговия, туризъм, образование, наука, комуникации и съобщения.

Търговия

В общината работят обекти, които осъществяват най-разнообразна търговска дейност – общо 25 предприятия за хранителни и промишлени стоки, стоки за бита и други. Данните на НСИ за 2018 г. показват, че това са 36,2% от общия брой на предприятия, а заети лица са 63 д. или 35,6% от общия брой за общината. Данните за останалите показатели са представени графично, като там делът на отрасъла в общинската икономика е значително по-малък.

Фигура №12. Основни икономически показатели за отрасъла „Търговия и ремонт“ за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Туризъм

На територията на община Брусарци не е развит туризъм. Липсата на подходяща материална база – хотели и ресторанти, говори и за много слаб интерес към развитие на този сектор. От друга страна, липсата на база не оставя никаква възможност на желаещите да отседнат с туристическа цел на територията на общината. Община Брусарци има известен потенциал за туризъм - на територията ѝ има красиви местности и чудесна природа. Като вид спортен туризъм може да се окачества лова и риболова. Тази дейност главно се изразява в дивечоловуване и риболовство и в изключително ниска степен в опазване на дивеча и средата на неговото обитаване. Рекреационните

ресурси (природни и антропогенни), които са предпоставка за развитието на туризма в общината, са скромни. Местоположението на общината в Дунавската равнина благоприятства развитието на селското стопанство и в по-малка степен на туризма, предимно от местно значение потенциал има за развитието на ваканционен, селски, ловен и винен туризъм.

На територията на общината няма регистрирани средства за подслон и места за настаняване. Предприятията - общо 8 бр. са основно от ресторантьорството и с 13 д. заети лица. По отношение на произведена продукция и нетните приходи от продажби – тя носи незначителен дял – под 1% от общия за областта.

2.4. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- Селското стопанство е с основен дял в икономиката на общината и с най-голям потенциал за развитие на този етап;
- Необходимо е възстановяване и развитие на системите за поливно земеделие;
- Наблюдават се положителни тенденции в развитието на икономиката, но все още тя е с по-ниски показатели от средните за областта и далеч по-ниски от тези за страната;
- На територията на общината има реални възможности за развитието на хранително-вкусовата промишленост, използваща суровини от селското стопанство, което е водещо в икономическия профил на община Брусарци;
- Неразвит туризъм и липса на реклама на общината по отношение на възможностите за отдих и най-вече спортен туризъм.

3. Развитие на социална сфера и човешките ресурси

3.1. Демографска характеристика

С оглед по-задълбочено проследяване на демографската ситуация в общината е направен анализ на основни демографски показатели за област Монтана и страната, за да могат по-лесно да се отчетат подобните тенденции и различия. За изготвянето на анализа е използвана актуална статистическа информация - справки от 2020 г., която по обработка е към 31.12.2019 г. от Национален статистически институт.

Обобщена демографска ситуация в област Монтана и страната

Към 31.12.2019 г. населението на област Монтана е 127 001 души, което представлява 1,8% от населението на страната и нарежда областта на 18 място по брой на населението. В сравнение с 2018 г. населението на област Монтана намалява с 2 636 души, или с 2,0%. Мъжете са 62 121 (48,9%), а жените - 64 880 (51,1%), или на 1000 мъже се падат 1044 жени. **Продължава процесът на застаряване на населението.** В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 33 660, или 26,5% от населението на област Монтана. В сравнение с 2018 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0,3 процентни пункта.

Общо за страната относителният дял на населението на 65 и повече навършени години е 21,6%. Най-висок е този дял в областите Видин (29,9%), Габрово (29,1%), Кюстендил (27,7%). Общо в седем области, включително и област Монтана, делът на възрастното население е над 25,0%.

Към 31.12.2019 г. децата до 15 години са 17 295 или 13,6% от общия брой на населението на областта, като спрямо 2018 г. този дял остава непроменен. Делът на най-младото население в страната към края на 2019 г. е 14,4%, като най-нисък е в областите Смолян (11,5%) и Габрово (11,7%), а най-висок е в областите Сливен (18,5%) и Бургас (15,6%).

Общият коефициент на възрастова зависимост в област Монтана към края на 2019 г. е 67,0%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по 1,5 лица в активна възраст. За сравнение през 2018 г. този коефициент е бил 66,2%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете – 57,6%, отколкото в селата – 87,0%. Област Монтана е една от областите с най-неблагоприятно съотношение по този показател като след нея са само областите Видин (72,4%), Габрово (68,8%), Ловеч (68,1%) и Плевен (67,2%), а най-благоприятно е то в областите София (столица) – 48,1%, Благоевград и Варна - по 52,6%.

Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват, както застаряването на населението, така и законодателните промени при определяне на възрастовите граници на населението при пенсиониране. За 2019 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месеца за мъжете. Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2019 г. е 70 624 души, или 55,6% от населението на област Монтана, като мъжете са 38 032, а жените - 32 592. Броят на трудоспособното население намалява с 1 493 души, или с 2,1% през 2019 г. спрямо предходната година. Към края на 2019 г. над трудоспособна възраст са 37 906 души, или 29,9%, а под трудоспособна възраст - 18 471 души, или 14,5% от населението на областта.

Към 31.12.2019 г. в градовете живеят 81 689, или 64,3%, а в селата – 45 312, или 35,7% от населението на областта. Към края на 2019 г. в област Монтана има 130 населени места, 8 града и 122 села. Най-големият град е областният център с население към 31.12.2019 г. 38 341 души.

В съответствие с административно-териториалното устройство областта е разделена на 11 общини. Неравномерно е разпределението на населението по общини на област Монтана. В 5 общини с население под 5 000 души живеят едва 13,2% от населението на областта. В същото време в община Монтана към края на 2019 г. живеят 37,0% от населението на областта. Най-голяма по брой на населението е община Монтана (47 014), следват общините Лом (23 967) и Берковица (16 044). Най-малката община по брой на населението е Георги Дамяново - 2 151 души.

През 2019 г. населението във всички общини с изключение на община Якимово намалява спрямо 2018 г., като най-голямо е намалението в община Брусарци - с 2,6%, а най-малко - в община Бойчиновци - с 0,4%. В община Якимово населението през 2019 г. в сравнение с предходната година нараства с 28 души, или с 0,7%.

Таблица №10. Население в област Монтана по общини към 31.12.2019г.

Общини	Население към 31.12.2019 г. - брой	Население към 31.12.2019 г. – % от общото за	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Област Монтана	127 001	100,0	-2 636	-2,0
Берковица	16 044	12,6	-299	-1,8
Бойчиновци	8 090	6,4	-34	-0,4
Брусарци	4 200	3,3	-111	-2,6
Вълчедръм	8 286	6,5	-207	-2,4
Вършец	6 901	5,4	-134	-1,9
Георги Дамяново	2 151	1,7	-23	-1,1
Лом	23 967	18,9	-576	-2,3
Медковец	3 413	2,7	-87	-2,5
Монтана	47 014	37,0	-1 120	-2,3
Чипровци	3 066	2,4	-73	-2,3
Якимово	3 869	3,1	28	0,7

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските процеси - раждаемост, смъртност и миграция.

През 2019 г. в областта са регистрирани 944 родени деца, като от тях 936 (99,2%) са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 68 деца.

Коефициентът на обща раждаемост в област Монтана през 2019 година е 7,3‰, а през предходната 2018 г. - 7,7‰. За страната този коефициент за 2019 г. е по-висок - 8,8‰.

Броят на извънбрачните раждания в област Монтана през 2019 г. е 651 и представлява 69,0% от всички раждания. За страната делът на извънбрачните раждания за 2019 г. е 58,5%. В тази връзка в анализа не са проследени демографските процеси на брачност и бракоразводимост, тъй като те оказват все по-малко влияние на раждаемостта, както в национален и областен, така и общински план.

Броят на умрелите в област Монтана през 2019 г. е 2 799 души, а коефициентът на обща смъртност – 21,8‰. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 42, или с 1,5%. Нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо. Област Монтана е една от областите в страната с най-висока смъртност (след област Видин – 22,9‰).

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение. Разликата между ражданията и умираанията представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на областта се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2019 г., в резултат на отрицателния естествен прираст, населението на област Монтана е намаляло с 1863 души, или с 26 души по-вече в сравнение с 2018 година.

Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст, е минус 14,5‰. Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 9,2‰, а в селата

- минус 24,0%, или намалението на населението в областта в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата. Област Монтана е на предпоследно място в страната с най-висок отрицателен естествен прираст. По-голям е този показател само в област Видин - минус 16,4%. През 2019 г. всички общини в областта имат отрицателен естествен прираст. С най-малки по стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Монтана (минус 10,6%) и Вършец (минус 13,3%). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е община Георги Дамяново - минус 36,6%, следвана от общините Чипровци (минус 21,9%) и Медковец (минус 20,3%).

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст, който за 2019 г. също е отрицателен - минус 773 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се в област Монтана 3 654 души и изселилите се от областта - 4 427 души. През 2019 г. три от общините в област Монтана имат положителен механичен прираст: Брусарци (26,5%), Георги Дамяново (25,9%) и Бойчиновци (15,0%). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са общините Монтана (минус 13,0%), Лом (минус 8,5%) и Вълчедръм (минус 8,2%).

Брой и динамика на населението на община Брусарци

Данните от текущата демографска статистика показват, че в община Брусарци към 2019 г. населението е 4 200 д., което е с 8,9% по-малко от броя на населението през 2015 г. - 4 608 д. Процесът на намаляване на броя на населението е устойчив и ясно проследим в данните и от последните преброявания.

Във всички населени места числеността на населението бележи спад. Процесът на обезлюдяване, характерен и за страната като цяло, засяга община Брусарци със същите темпове, които са характерни за преобладаващата част от селските общини в страната. Процесите на обезлюдяване на общината продължават и през последните 5 години (2015 -2019 г.). Средногодишният прираст като абсолютен брой е -102 души, а като средногодишен темп е -2,3%. **Този темп е по-висок от средния за област Монтана – (-1,5%) и от средния за страната от -0,7% за същия изследван период.**

Община Брусарци се състои от 10 населени места. С най-голям брой население не е общинският център, а с. Василовци.

Таблица №11. Население на територията на община Брусарци

Населени места	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	Ръст 19/15 г.
Община Брусарци	4 176	4 101	3 975	3 841	3 869	-8,9%
гр. Брусарци	1 025	1 012	978	941	913	-10,9%
с. Буковец	173	164	155	139	135	-22,0%
с. Василовци	1 203	1 173	1 149	1 133	1 105	-8,1%
с. Дондуково	364	372	354	341	330	-9,3%
с. Дъбова махала	101	101	111	108	100	-1,0%
с. Киселево	177	166	157	144	143	-19,2%

Населени места	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	Ръст 19/15 г.
с. Княжева махала	152	147	139	132	132	-13,2%
с. Крива бара	982	973	997	974	962	-2,0%
с. Одоровци	13	13	11	11	11	-15,4%
с. Смирненски	418	410	399	388	369	-11,7%

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

По данни на НСИ, към 31.12.2019 г. община Брусарци заема седмо място по брой на населението в област Монтана. Общият брой на средногодишното население в общината към края на 2019 г. възлиза на 3 908 д. (3% от населението в област Монтана, което е 128 319 д. към 31.12.2019 г.).

По населени места, териториалното разпределение на населението показва, че от общия му брой към 2019 г. в с. Василевци, общинския център – гр. Брусарци и с. Крива бара е съсредоточено 71% от населението. Тази териториална структура не създава сериозни проблеми във възможностите за пълноценното усвояване на потенциалите на територията.

По отношение на градоустройствената категоризация на населените места (по брой на населението) гр. Брусарци е много малък град – под 10 000 д., с. Василевци попада в категорията на средните по население села (с население 1000-2000 д.), с. Дондуково, с. Крива бара, с. Смирненски са в категорията на малките села (с население 200-1000 д.), а останалите населени места - с. Буковец, с. Одоровци, с. Киселево, с. Княжева махала и с. Дъбова махала - в много малките села – под 200 д.

Гъстота на населението на община Брусарци

Гъстотата на населението на община Брусарци към 31.12.2019 г. е 21,6 души на кв. км, което е 1,5 пъти по-ниско от средното за областта (34,9 души на кв. км.). Средната гъстота на населението за страната е 62,6 души на кв. км, което я прави около 3 пъти по-висока от тази на общината.

Основни демографски процеси в община Брусарци

Изследваните основни демографски процеси са естествено и механично движение (прираст) на населението с оглед на важността им за определяне на демографското развитие в общината.

Обобщени данни са представени таблично по-долу:

Таблица №12. Основни демографски процеси в община Брусарци

Основни демографски показатели	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Средногодишен брой на населението в област Монтана (общо)	138 269	135 929	133 442	130 926	128 319
Средногодишен брой на населението в община Брусарци (общо)	4 642	4 570	4 491	4 381	4 256
Родени (в брой)	34	34	40	37	30

Основни демографски показатели	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Умрели (в брой)	133	130	121	124	111
Естествен прираст (в брой)	-99	-96	-81	-87	-81
Заселени (в брой)	149	153	176	104	137
Изселени (в брой)	117	134	176	156	167
Механичен прираст (в брой)	32	19	0	-52	-30

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Естественият прираст на населението е резултативна величина от раждаемостта и смъртността на населението.

Състоянието на раждаемостта е един от индикаторите за демографската характеристика на населените места и териториалните единици. Демографските данни на НСИ за периода 2015-2019 г. показват, че в община Брусарци средногодишният брой на родените е 35 д. Най-висок е броят на ражданията през 2017 г. (40 случая), а най-нисък - в 2019 г. - 30 случая.

През 2019 г. коефициентът на раждаемост средно за общината е 7‰ и е по-нисък от съответния за 2015 г. (7,3‰).

Смъртността (съответно коефициентът на смъртност) на населението бележи също тенденция на намаление. За анализирания период броят на умрелите лица се запазва с високи стойности - в рамките на 110-130 д. годишно. Това формира и високо ниво на коефициента на смъртност. През 2019 г. броят на умрелите в общината е 111 д. и е по-нисък от този през 2015 г. (133 д.). Коефициентът на смъртност за 2019 г. е 26,1 ‰ и е по-нисък от този за 2015 г. – 28,7‰. Във всичките села на общината смъртността е висока, като в по-малките села броят на смъртните случаи, отнесен към по-малкия брой на населението формира и по-висок коефициент на смъртност. За малките и обезлюдени населени места този коефициент е доста по-висок.

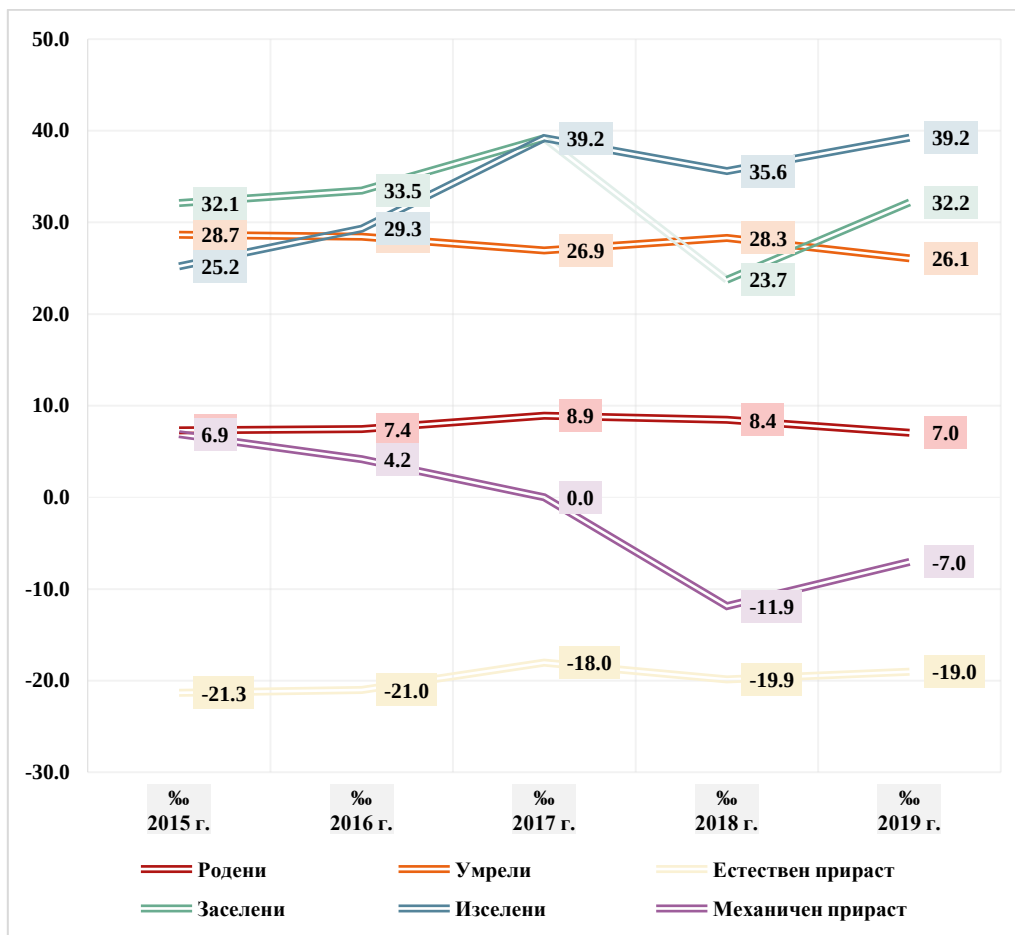
Естественият прираст на населението (като абсолютен брой) средно за общината е отрицателен. Средногодишният брой на естествен прираст за периода 2015-2019 г. е отрицателен (-89). В началото на изследвания период през 2015 г. коефициента за естествен прираст е (-21,3‰), при (-19,0‰) през 2019 г.

Механичното движение на населението в община Брусарци показва, че през анализирания период (2015-2019 г.) се наблюдават волатилни различия в броя на изселените и заселените. Средногодишно за посочения период от общината са се изселили по 150 д., а заселвали по 144 д. Така се формира нисък отрицателен механичен прираст - средногодишно по (-6) д. Същият обаче в комбинация с високите стойности на отрицателния естествен прираст влияят населението на общината да намалява по брой.

Тенденцията в механичното движение на населението в община Брусарци е към намаляване на стойностите на коефициентите на заселване, изселване и на механичен прираст.

На следната фигура е представена и графично динамиката в основните демографски процеси:

Фигура №13. Динамика в основните демографски процеси на община Брусарци 2015-2019 г. в ‰

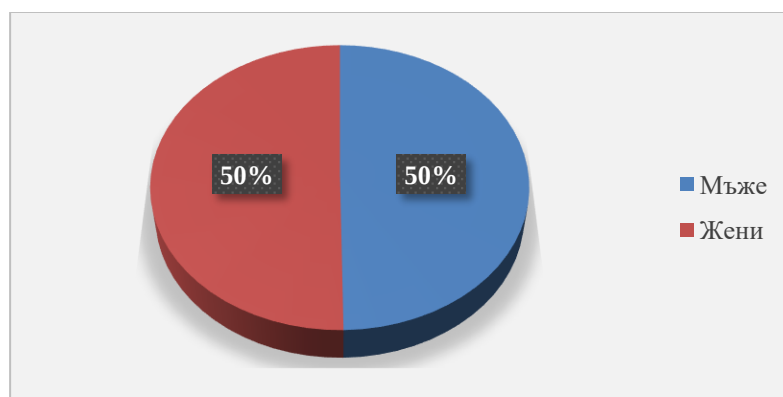

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Основни демографски структури в община Брусарци

Половата структура на населението на община Брусарци е с пропорции, които са характерни за страната и областта. От общия брой на населението към 2019 г. е 4 200 д, мъжете са 2 117 д., или 50% от общия брой на населението на общината, а жените 2 083 (50%). На 101 мъже се падат по 100 жени или броят е приблизително равен.

Фигура №14. Полова структура на община Брусарци за 2019 г. (в %)

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните от текущата демографска статистика на НСИ сочат, че община Брусарци е с проблемна възрастова структура на населението. Стандартните възрастови групи (под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст) имат отношение както към фактическото състояние, така и към прогнозите за броя на активното население, в т.ч. и на броя на заетите лица и др., т.е. на трудовия потенциал на общината. През 2019 г. населението в под трудоспособна възраст е около 13,9% от населението на община Брусарци. Възрастните над трудоспособна възраст са 34,8%. Около 51,3% е дялът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

Таблица №13. Население по възрастови групи в община Брусарци

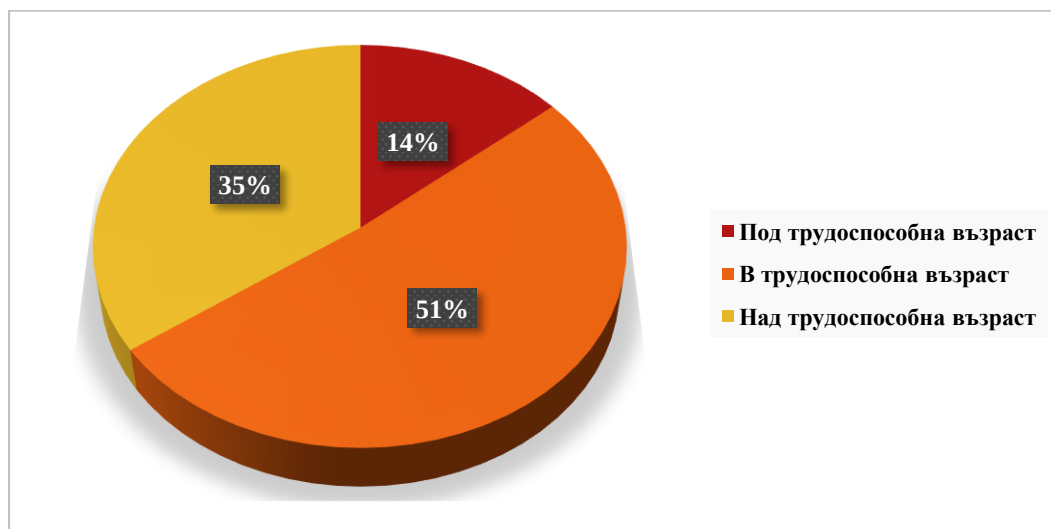
Година/Показател	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Общо	4 608	4 531	4 450	4 311	4 200
Под трудоспособна възраст	612	609	628	599	584
В трудоспособна възраст	2 306	2 266	2 230	2 179	2 154
Над трудоспособна възраст	1 690	1 656	1 592	1 533	1 462

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните от таблицата показват, че по отношение на възрастовата структура на населението през периода 2015-2019 г. се наблюдава следната тенденция: Населението намалява и в трите възрастови групи, с най-голяма степен за трудоспособната възраст. „Картината“ се покрива с тази средна за страната, характеризираща се с намаляване на населението и в трите възрастови групи и нарастване само на относителния дял на населението в над трудоспособна възраст. Отрицателното демографско развитие за община Брусарци се свързва с фактори като висока безработица и икономическо развитие, базирано основно на селското стопанство.

На фигурата е отразена възрастовата структура на населението в община Брусарци към 2019 г.

Фигура №15. Възрастовата структура на населението в община Брусарци към 2019 г.

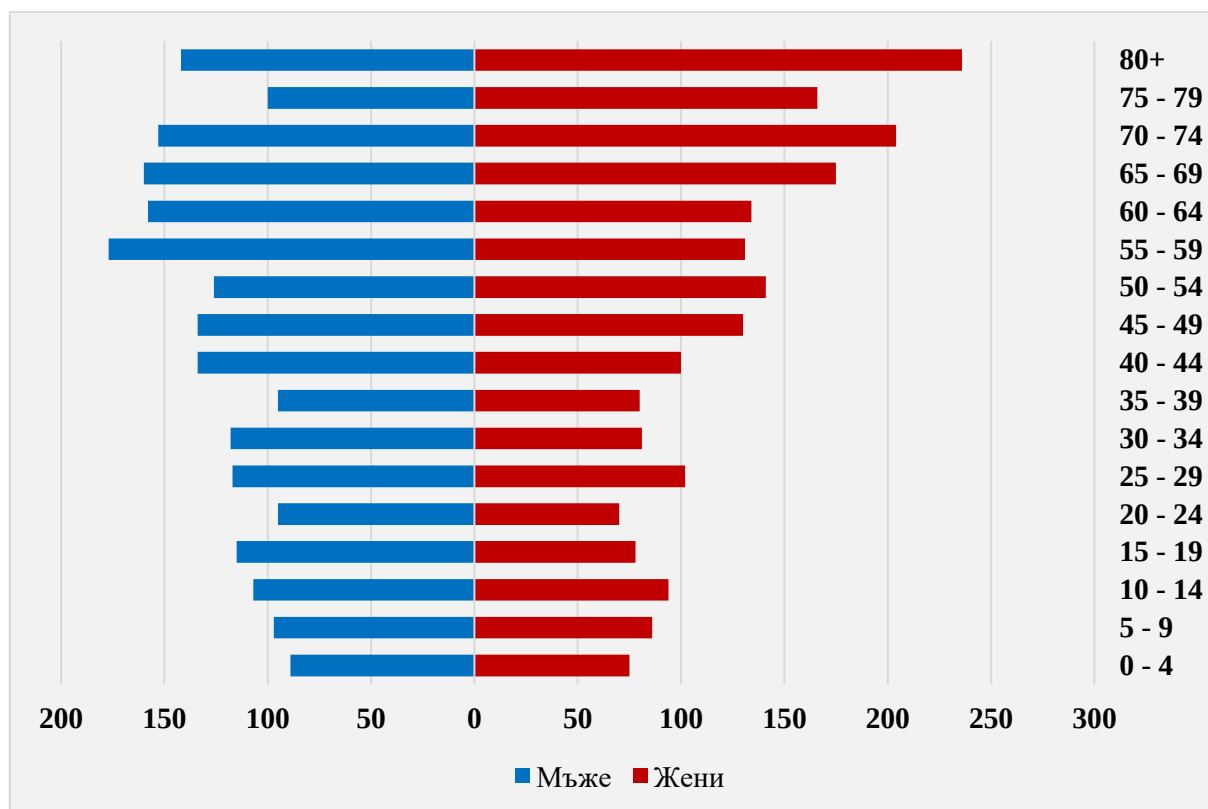

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Процесът на остаряване се изразява във високият дял на възрастното население - всеки трети е над 65 години.

Полово-възрастова структура е представена по-долу. Ясно е визуализирано застаряването на населението. Въздействието на застаряването на населението в общината е от голямо значение през следващите десетилетия за нейното развитие. Трайно ниската раждаемост и по-високата средна продължителност на живота променят формата на възрастовата пирамида, а най-важната промяна вероятно ще бъде отчетливият преход към структура на много по-възрастно население. В резултат на това дялът на лицата в трудоспособна възраст намалява, а относителният брой на пенсионерите се увеличава. През следващите десетилетия дялът на възрастните хора в общото население ще се увеличи значително, тъй като по-голямата част от поколението от следвоенния бум на раждаемостта достига пенсионна възраст. Това от своя страна ще доведе до увеличаване на тежестта за лицата в трудоспособна възраст, които трябва да осигуряват средства за социалните разходи за редица услуги, свързани със застаряващото население.

Фигура №16. Полово-възрастова структура на община Брусарци за 2019 г. (в брой)

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Информация за **етническата, религиозна и образователната структура** на населението се осигурява по време на преброяванията на населението, последното от които е през 2011 г. ,а следващото се очаква през 2021 г.

Етническата структура на населението в община Брусарци показва, че преобладава българската етническа група. Като българи са се определили 78,84% от

населението на общината. От турската етническа група са само 3 д., а от ромската - 944 д., или 18,72% от населението на общината. Компактно ромско население присъства във всички села на общината.

Данните за 2001 и 2011 г. показват за образователната структура, че в община Брусарци е налице слабо изразена тенденция за нарастване на относителния дял на по-високообразованото население (с висше и със средно образование) за сметка на по-ниско образованото - с основно и по-ниско от основното образование. Намалява и делът на неграмотните лица. По данни НСИ за 2011 г., относителният дял на населението на общината с високо образователно ниво (с висше образование) е само 5,7% (273 лица) от общото население. Налице е сериозно изоставане в сравнение със средното равнище за страната 19,6% и за област Монтана 12,2%. Лицата с висше образование са основно в общинския център гр. Брусарци (93 лица). Лицата със средно образование са 1 949 д. (40,3%), което е по-ниско от средното за страната (43,4%). С основно образование са 1 861 лица (38,5%), с начално – 451 лица (9,3%) и с незавършено начално – 236 лица (4,9%). Последната група е представена изключително от роми. В дъното на образователната стълбица стоят лицата „никога непосещаващи училище“. Броят им в община Брусарци е 55, или 1,1% от населението на 7 и повече навършени години, при 1,2% средно за страната. Така се формира дял от 57,1% с ниска грамотност или неграмотни хора, което силно затруднява достъпа им до пазара на труда. Най-висок е този дял в с. Одоровци – 84,0%, с. Княжева махала – 69,6%, с. Крива бара – 63,1%, с. Доктор Йосифово – 65,4% и с. Киселово – 59,5%.

В община Брусарци близо 100% от жителите изповядват източноправославие.

3.2. Икономическа активност на населението, пазар и производителност на труда

Показателите за заетостта и безработицата са важни индикатори за икономическото развитие, тъй като човешкият фактор е свързващо звено между останалите фактори на производството и от него зависи тяхното пълноценно използване. Тенденциите в изменението на коефициентите на заетост и безработица сменят посоката на своето развитие в зависимост от икономическите цикли, тъй като при криза започва процес на свиване на производството и освобождаване на персонал, поради намаленото вътрешно и външно търсене на произвежданите стоки и услуги.

Икономически активното население по същество определя параметрите на работната сила. В тази категория от населението попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст. По последни актуални данни на ДБТ Монтана от 2020 г. общият брой на икономически активното население в община Брусарци е 1 837 д. *Коефициентът на икономическа активност* представлява съотношението между броя на икономически активното население към населението във възрастовата група 15-64 навършени години (трудоспособна възраст). Към 2018 г. този коефициент е 79,7%, по-висок от средния за областта от 61,7% и от този за страната от 71,5%.

Безработицата в община Брусарци се очертава като един от основните социално-икономически проблеми. Равнището на безработица (съотношението между

броя на безработните лица и икономически активното население) в общината през 2015 г. (38,3%) е 4 пъти над средното за област Монтана (8,2%) и над средното за страната (9,1%). Към 2018 г. равнището на безработица намалява с една трета от това през 2014 г. и достига 23,1%. Данните показват, че след 2014 г. броят на регистрираните безработни лица и съответно равнището на безработица (в %) в общината намаляват с бавни темпове. За сравнение за 2018 година средното равнище на безработица в страната е 5,2%, а за област Монтана - 15,1% или въпреки намалението, разликата с националното ниво се е увеличила.

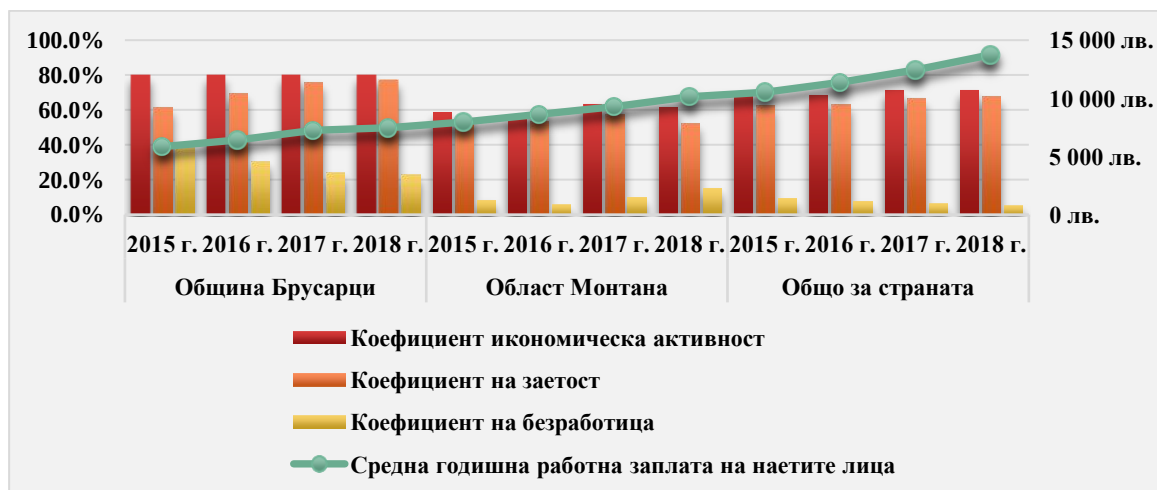
Заетите лица, които работят на територията на община Брусарци през 2018 г., са 177. Разпределението на заетите по сектори показва, че най-висок е дялът на заетите в първичния сектор на икономиката (селско, горско и рибно стопанство) – 41,2%. За вторичния/промишлен сектор данните за годината са конфиденциални, а в третичния сектор на услугите – в „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ работят - 35,6%, в „Транспорт, складиране и пощи“ - 8,5%, а в „Хотелиерство и ресторантьорство“ – 7,3%. Осигуреността на общината с качествени поземлени ресурси е фактор за развитие на аграрния сектор (селско и горско стопанство), което дава отражение и върху броя и относителния дял на заетите в този сектор.

Коефициентът на заетост, представя разликата между броя на икономически активното население и броя на безработните лица. По данни за 2018 г. този коефициент за община Брусарци е 76,9% (при среден за областта 52% и за страната - 67,7%). Коефициентът на заетост е един от индикаторите за степента на използване на населението като трудов ресурс.

Средната работна заплата на наетите нараства за изследваният период 2015-2018 г. в общината сравнително плавно с колебливи темпове, като средната стойност е 8,6% годишно, приблизително равно на нарастването на заплата в областта от средно 8,3% годишно и от средното за страната от 9% годишно.

Динамиката по основните показатели за пазара на труда за общината, областта и страната е представена на следната фигура.

Фигура №17. Основни показатели на пазара на труда

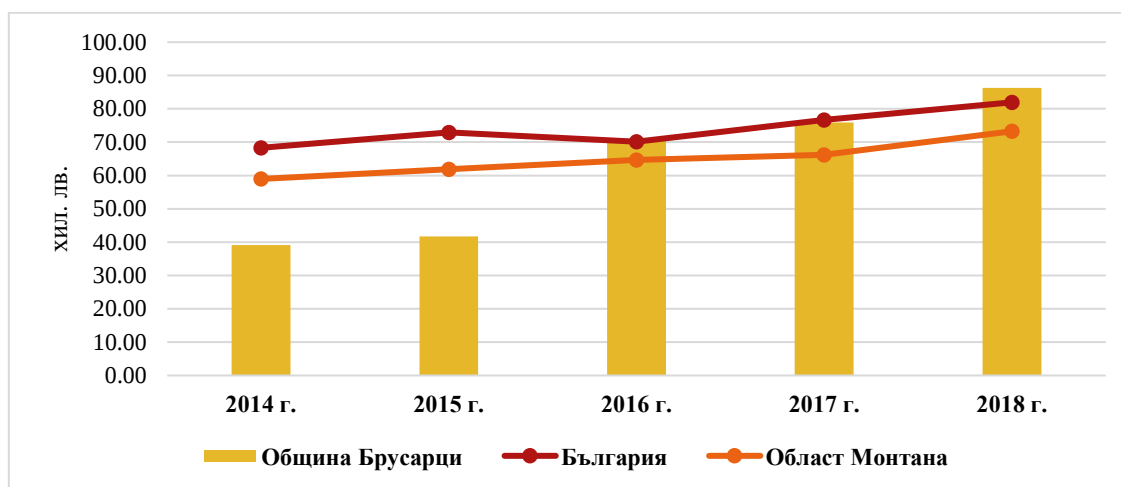

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Производителността на труда е един от компонентите на конкурентоспособността, който за наличните данни на ниво община може да се определи чрез съотношението между произведената продукция и броя на заетите в съответния сектор.

Данните за общината показват, че като цяло производителността на труда в местната икономика се увеличава и през 2018 г. един зает средно произвежда продукция за 86,30 хил. лв., което е с 47,2 хил. лв. повече от 2014 година. Огромната разлика се дължи на нарастването на производителността на труда в първичния сектор. Това е и единственият икономически показател за 2018 г., по-който общината надминава средното за областта и се доближава до средното за страната.

Фигура №18. Произведена продукция (в хил. лв.) на 1 зает в периода 2016-2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Важен резерв на работната сила са **икономически неактивните лица**. Това са хората, които по различни причини не работят - учаци, инвалиди, пенсионери, лица ангажирани само с домашни или семейни задължения и други. Към 2011 г. броят им е значителен – 1 036 д. (36%).

Основните причини за неактивност са липсата на работни места, подходящи за образователното и квалификационно равнище, липсата на квалификация, умения или трудов опит на неактивните лица и др.

През програмния период 2015-2019 г. са реализирани няколко инициативи за създаване на временна заетост и намаляване на безработицата, като анализът показва, че средно над 90% от разкритите работни места са в следствие на програми за подпомагане в общината. Обобщена информация за 2020 г. е представена както следва:

- Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица – компонент две;
- Регионална програма – един договор за девет работни места;
- НП Помощ за пенсиониране;
- НП За обучение и заетост на хора с трайни увреждания.

По данни на ДБТ-Монтана на територията на община Брусарци за периода 2015-2019 година са проведени три обучения за професионална квалификация - ПК Пътища, магистрали и съоръжения финансирани по ОП РЧР.

На областно ниво всяка година от НСИ се прави изследване за проследяване на **индикаторите за бедност и социално включване**, които са част от общите показатели на Европейската общност за проследяване напредъка на страните в борбата с бедността и социалната изолация. Основен източник на статистически данни за пресмятане на общите индикатори е ежегодно провежданото Наблюдение на доходите и условията на живот от НСИ, последно направено през 2019 г. за показателите през 2018 г.

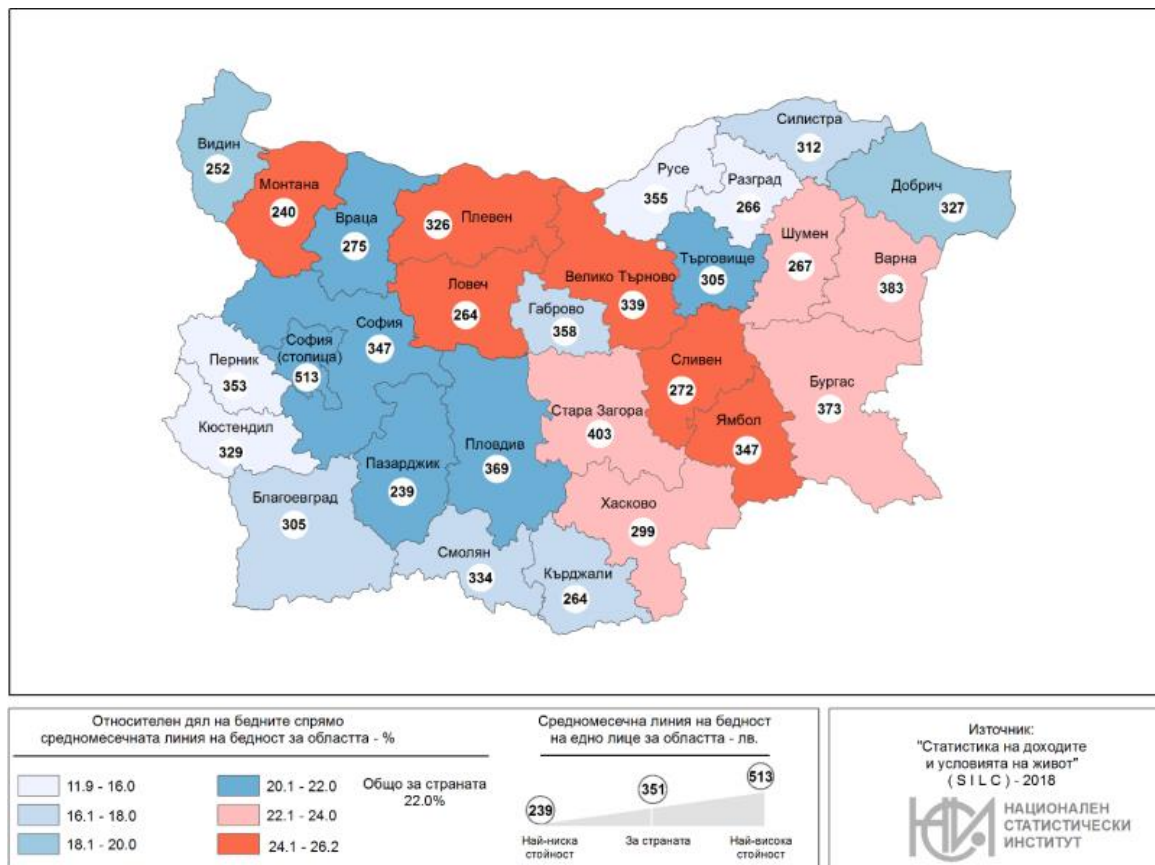
Важно е да се отбележат тези изводи в анализа на ПИРО Брусарци, тъй като в област Монтана голяма част от общините, с изключение на областният център, са подобни по доходи и обобщените изводи могат да бъдат приети и за такива за община Брусарци в голяма степен.

По окончателни данни от изследването, проведено през 2019 г., линията на бедност общо за страната за 2018 г. е 351,11 лв. средно месечно на лице от домакинството. При този размер на линията, под прага на бедност са били 1 550,8 хил. лица, или 22,0% от населението на страната.

За 2018 г. в област Монтана размерът на линията на бедност е 239,75 лв. средно месечно на лице от домакинството, като под прага на тази линия е живяло 26,2% от населението на областта.

За 2018 г. област Монтана се нарежда на предпоследното 27-мо място в страната по размер на линията на бедност, изпреварвайки област Пазарджик (238,67 лв.).

Фигура №19. Линия на бедност по области през 2018 година

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

В сравнение с предходната година размерът на линията на бедност намалява с 0,3%, но относителният дял на бедното население се увеличава с 3,2 процентни пункта. В област Монтана относителният дял на бедност при мъжете е 25,3%, а при жените - 27,2%. Разликата в равнищата на бедност по пол в областта е 1,9 процентни пункта при 3,0 пункта за страната. В сравнение с предходната година делът на бедност в област Монтана се увеличава и при мъжете, и при жените - съответно с 1,3 и 5,1 процентни пункта представени в таблицата по-долу:

Таблица №14. Основни индикатори за бедност в област Монтана

Основни индикатори	2014	2015	2016	2017	2018
Линия на бедност - средномесечен размер - лв.	238,4	237,9	246,6	240,4	239,8
Лица под линията на бедност - хил.	30,4	34,6	31,2	31,2	34,7
Относителен дял на бедните - % от населението	21,5	24,9	22,8	23,0	26,2
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери - % от населението	44,1	47,1	54,8	54,2	55,9
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери, с включени пенсии - % от населението	25,3	30,1	35,4	35,2	37,2
Коефициент на Джини ¹	32,0	31,2	35,7	37,4	39,9

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Системата на социална защита има съществено значение за редуциране на бедността. Данните за 2018 г. в област Монтана показват, че ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедност нараства до 37,2%, или с 11,0 процентни пункта. Данните при мъжете нарастват до 36,4%, а при жените нарастват до 38,0%. Съответно при изключване на пенсиите и останалите трансфери, равнището на бедност за областта нараства до 55,9% (при средно за страната 45,2%).

Поляризацията на населението в област Монтана по доход, измерен чрез съотношението на доходите между бедните и богатите слоеве на обществото за 2018 г. показва, че най-бедните 20% от домакинствата имат 13,1 пъти по-нисък доход от най-богатите 20%, като спрямо 2017 г. поляризацията се увеличава.

В област Монтана през 2018 г. 20,2 хил. лица на възраст 18-59 г. живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, или 29,2% от населението на областта. Спрямо 2017 г. относителният им дял намалява с 1,7 процентни пункта.

В общите показатели за оценка на бедността са включени и субективни индикатори свързани с **материални лишения на домакинствата**. Те показват субективната оценка и лични нагласи на лицата и домакинствата относно възможностите за задоволяване на отделни нужди и потребности. За оценка на материалните лишения

¹ Изчислява се на основата на данни от разпределението на лицата от домакинствата по доход и е нормиран в границите от 0 до 100.

на домакинствата се използват девет въпроса с потреблението на конкретни стоки и услуги.

Най-голям брой лица изпитват ограничения по отношение на почивка извън дома (27,4%), и възможностите да посрещнат неочаквани разходи (за неотложен ремонт на жилището или колата, подмяна на пералня или хладилник, внезапно заболяване и други) със собствени средства (38,4%). Само 2,3% от лицата се ограничават при отоплението на жилището. Ограничения по отношение на плащането на разходите, свързани с жилището, изпитват 16,0% от населението. Домакинствата, които посочват, че не могат да си позволят консумация на месо, пиле или риба всеки втори ден, са 26,3%. Успоредно с това, 20,3% от домакинствата не могат да си позволят автоматична пералня, 11,5% - телефон, вкл. мобилен, и 3,1% цветен телевизор. През 2018 г. 22,5% от населението в област Монтана живее в материални лишения (ограничения в 4 от 9 показателя) при 20,9% средно за страната.

От изследването на доходите и условията на живот (EU-SILC) се изчислява **комбиниран показател**, който включва лица, живеещи в риск от бедност, с материални лишения и в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономически активност. Комбинирането на трите показателя показва, че през 2018 г. 40,0% от населението на областта, или 52,9 хил. лица са били в риск от бедност и социално изключване. Стойността на показателя се увеличава с 4,4 процентни пункта спрямо 2017 г. като при мъжете (44,0%) нараства с 6,8, а при жените (36,2%) нараства с 2,1 процентни пункта.

3.3. Образование

Инфраструктурата на образованието в община Брусарци е представена от обекти на предучилищното обучение и на общото (в т.ч. и средно) образование. За образованието в общината е характерно, че то е основно с публичен характер. Към момента няма учебни институции, които се финансират от частния сектор.

Броят и капацитетът на детските заведения и на общообразователните училища е резултат от контингентите деца във възрастовата група 3-6 години и на лицата във възрастовите групи от 7 до 14 и 15 - 18 години.

Предучилищното образование в общината се осъществява в 3 детски заведения и 1 филиал, които са на общинско финансиране:

- ДГ „Синчец“, гр. Брусарци с филиал в с. Дондуково;
- ДГ „Мечо пух“, с. Крива бара;
- ДГ „Детелина“, с. Василовци.

Промените в броя на детските заведения и на обхванатите в тях деца, настъпили в периода 2015/2016 учебна година до 2019/2020 учебна година са показани в таблицата:

Таблица №15. Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Брусарци за периода 2016-2020 г.

Показател	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч. г.	2018/2019 уч. г.	2019/2020 уч. г.
Детски градини	3	3	3	3	3
Деца в детските градини	132	127	139	131	136
Места в детските градини	203	183	177	153	173
Места на 100 деца в детските градини	154	144	127	117	127
Педагогически персонал в детските градини	14	12	13	12	13

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Преминаването към „филиална“ форма на организация на предучилищното обучение е резултат от малкия брой деца в някои от населените места. Това затруднява прилагането на делегираните бюджети в детски заведения с по 1 или 2 смесени групи.

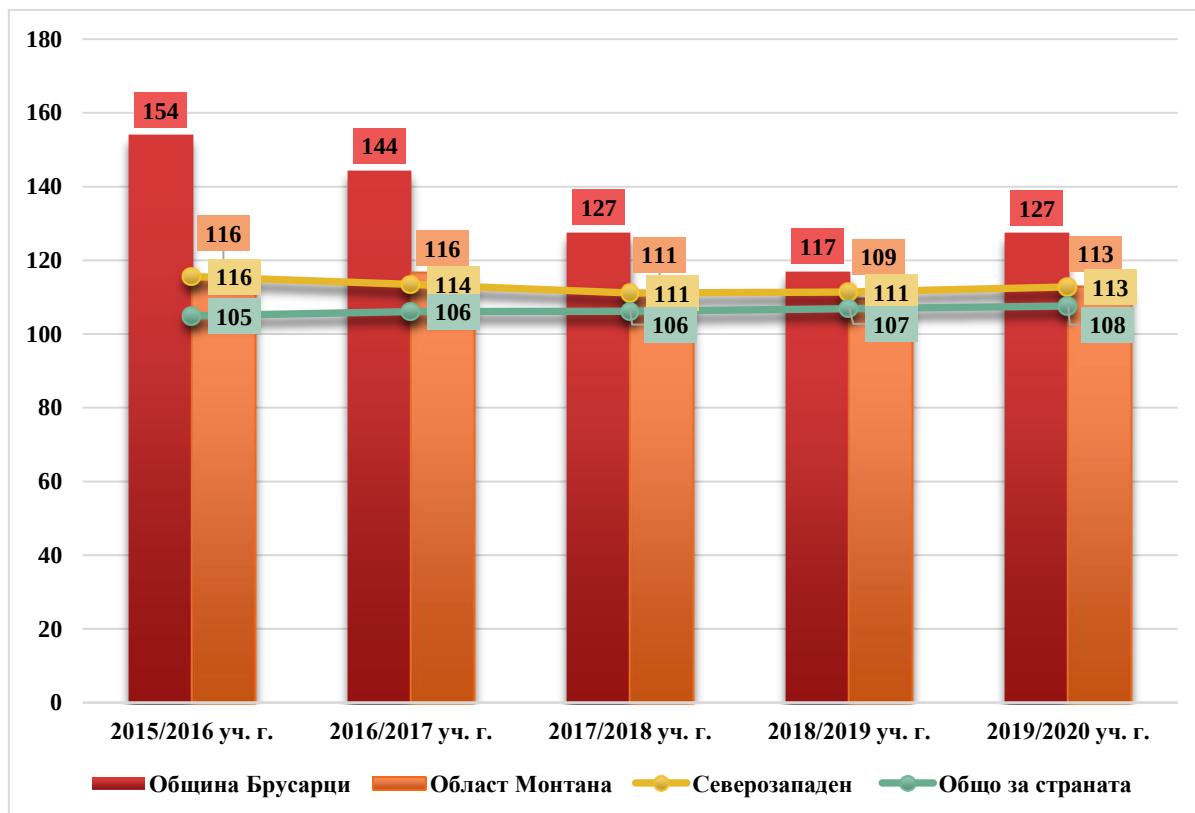
За изследвания период се наблюдава запазване в броя на децата в детските градини.

Децата от селата Киселево, Дъбова махала, Княжева махала, Смирненски и Буковец се извозват съответно до групите на ОДЗ „Синчец“ гр. Брусарци. Групата в с. Дондуково на ОДЗ „Синчец“ се посещава и от деца от с. Василевци. На децата от крайните квартали на с. Василевци също е осигурен безплатен транспорт до детската градина в центъра на селото.

Детските градини на територията на общината разполагат с добра материално-техническа база, осигуряваща нормален учебен процес. Като цяло може да се обобщи, че в областта на предучилищното образование се наблюдават положителни промени. Повишава се достъпът до услугата и ефективността на функциониране на заведенията. Пълняемостта на групите е в рамките на нормативните изисквания.

При обхванати 126 деца през 2019/20 уч. г., показателят за осигуреност с места на 100 деца е 127. В сравнение, общината се откроява с по-висока възможност за осигуряване на места в детските градини от тази на областта, района и страната.

Фигура №20. Регионална съпоставка на динамиката в местата на 100 деца в детските градини за периода 2016-2020 г.

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Училищната мрежа включва 3 общообразователни училища, които се финансират като държавно делегирана дейност чрез бюджета на общината. В тях през учебната 2019/2020 г. се учат 299 ученика, а през учебната 2015/2016 г. са се учили 376 ученика, или намалението на учениците е значително - със 77 ученика (20%). Общият брой на училищата в община Брусарци съответства на потребностите. Основните проблеми на съществуващата училищна мрежа са свързани с демографската криза в общината.

През изследвания период броят на учащите бележи намаление, което съответно се отразява и в намаление на броя на учителите в него, както е представено таблично:

Таблица №16. Промени в броя на общообразователните училища и броя на учениците в община Брусарци за периода 2016-2020 уч. г.

Показател	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч. г.	2018/2019 уч. г.	2019/2020 уч. г.
Общо	3	3	3	3	3
Общообразователни училища	3	3	3	3	3
Учащи в общообразователни и специални училища	376	357	350	321	299
Учители в общообразователните и специалните училища	33	34	33	32	32

Показател	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч. г.	2018/2019 уч. г.	2019/2020 уч. г.
Учащи в професионални училища	-	-	-	-	-

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Показателят дял на преждевременно напуснали системата на образованието ученици показва много ниска стойност и може да се направи извод, че това не е съществен проблем в общината, както е представен таблично:

Таблица №17. Дял на преждевременно напуснали системата на образованието ученици в община Брусарци

За учебна година	Общ брой ученици в дневна форма на обучение	Общ брой отпаднали ученици	% (спрямо общия брой ученици)	от тях: ученици в задължителна училищна възраст - под 16 г.	% (спрямо общия брой ученици)
2014-2015 г.	378	0	0,00	0	0,00
2015-2016 г.	368	0	0,00	0	0,00
2016-2017 г.	343	2	0,58	2	0,58
2017-2018 г.	301	4	1,33	4	1,33
2018-2019 г.	299	1	0,33	1	0,33
2019-2020 г. - само за ПЪРВИЯ срок	280	0	0,00	0	0,00

Източник: Регионално управление на образованието – Монтана, 2020 г.

Материалната база е добра и осигурява възможности за нормален учебен процес. Във всички училища има изградени и оборудвани кабинети по информатика. Водещо е СУ „Христо Ботев“ гр. Брусарци, където има разкрити: спортен салон – 1 бр.; кабинети по информатика - 2 бр.; кабинет керамика – 1бр.; кабинет музика – 1 бр.; кабинет биология – 1 бр. В ОУ „П. Р. Славейков“, с. Василевци има спортен салон и кабинет по информатика, а в ОУ „П. К. Яворов“, с. Крива бара има кабинет по информатика, кабинет по химия и кабинет по биология.

Необходимост от подобряване на физическото състояние на сградния фонд има ОУ „П. К. Яворов“, с. Крива бара, което има нужда от основен ремонт. В училищата на територията на община Брусарци не съществува набор от профили, специалности и професии, което не дава възможност учениците да направят своя избор, затова много от ученици завършващи седми и осми клас се местят в други училища в областният център Монтана и в град Лом.

За да се осигури равен достъп до образование Общинският съвет е определил едно средно училище - СУ „Христо Ботев“ – Брусарци, в което се обучават ученици от закритите училища и от населени места, в които няма съответно училище. Учениците пътуват с 3 училищни автобуса по утвърдени маршрути и ежедневно са съпроводжани от учители и възпитатели на училището. За тях е осигурена целодневна организация на

учебния ден и столово хранене. В училището децата получават по-качествено образование. Това е съпътстваща мярка в процеса на оптимизация на училищната мрежа.

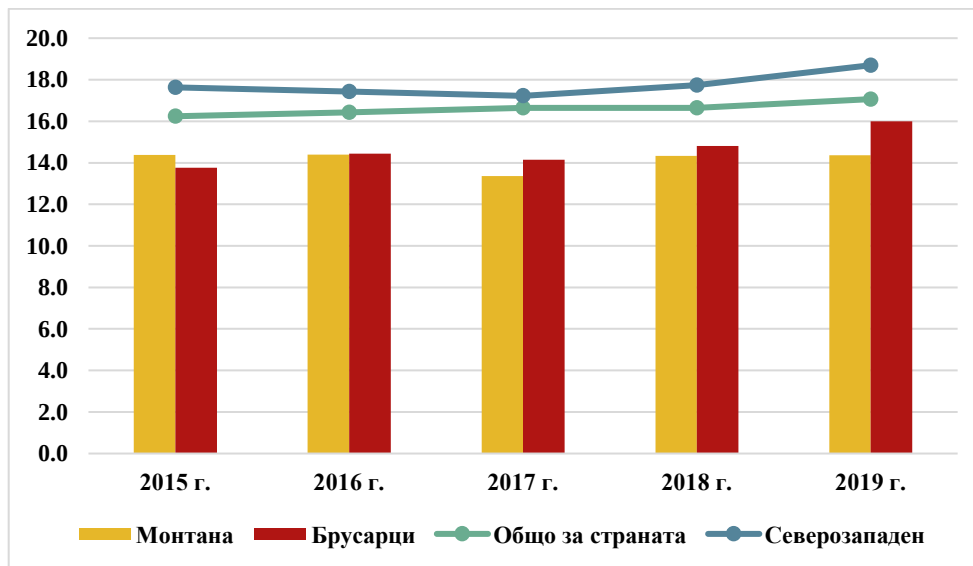
3.4. Здравеопазване

Здравното обслужване на населението на община Брусарци е другата основна социална дейност, към развитието и нормалното функциониране на която имат ангажименти както държавата, така и местната общинска власт. В здравеопазването в общината по данни на НСИ за 2019 г. не функционират заведения за болнична помощ, извънболнична помощ или други лечебни и здравни заведения. Болничното лечение на населението на община Брусарци се осъществява в МБАЛ „Свети Иван Чудотворец“ гр. Лом и МБАЛ „Стефан Илиев“ гр. Монтана, чрез диагностика, лечение и рехабилитация. Спешната медицинска помощ се осъществява от звеното за неотложна медицинска помощ (ФСМП) Лом. На територията на общината няма аптеки. В град Брусарци, с. Крива бара и в с. Василевци има открити по една дрогерия.

Към 2018 г. населението от общината се обслужва от общопрактикуващите лекари - 5 бр. и 6 бр. медицински специалисти по здравни грижи.

Към системата на здравеопазването са и детските ясли. На територията на гр. Брусарци функционира една детска ясла с 1 група деца – на възраст от 9 месеца до 3 години с общо 16 деца. Обхват на децата в детски ясли в %² е представен в съпоставка графично:

Таблица №18. Обхват на децата в детски ясли в %

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че на територията на общината и областта сравнително малък брой от децата посещават детски ясли, като този показател е приблизителен до стойностите на района и страната, но по-нисък от тях.

² Показателят се изчислява като отношение на децата, посещаващи самостоятелни детски ясли и яслени групи към ДГ, на 100 деца от населението на възраст до 3 години.

3.5. Социални услуги

На територията на община Брусарци за периода от 2014 г. до момента не са се реализирали социални услуги, които са държавно-делегираны дейности - няма специализирани институции; няма социални услуги от резидентен тип; няма услуги в общността, следствие на процесите на деинституционализация.

Развита форма на социална услуга, организирана в общината, е свързана с предоставяне на социални услуги в общността. Такъв е създаденият Домашен социален патронаж, който е с капацитет 120 места. Реалните потребители на услугите, предлагани от ДСП са с постоянна тенденция за растеж, като към 21.12.2019 г. по данни на Община Брусарци те са 195 лица. ДСП извършва следните дейности: приготвяне на храна; разнос на храна по домовете, при което са обхванати всички населени места.

По проект „Приеми ме“ по ОПРЧР за развитие на приемно родителство са настанени 22 деца в приемни семейства.

От 01.09.2020 г. се реализира Механизъм лична помощ по реда на Закона за личната помощ. Формално този вид дейност не е социална услуга, тъй като не попада в обхвата на раздел „Социални услуги“ от Закона за социално подпомагане и в обхвата на приетия, но с отложено във времето действие Закон за социалните услуги. По своята същност обаче, това е дейност при която Асистенти оказват подкрепа на лица с увреждания при реализирането на дейности от ежедневието. По данни на Община Брусарци към 01.04.2020 г. са наети по трудови договори 62 асистенти, които полагат грижи за 62 лица с увреждания.

От 21.04.2020 г. стартира проект по Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“, при което са наети по трудови договори 13 домашни помощници, които ще предоставят почасови услуги на 42 възрастни хора със затруднения или в невъзможност за самообслужване.

От 01.05.2020 г. стартира проект по ОПРЧР, процедура „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания - Компонент 3“, при реализацията на който 37 лица от целевите групи ще ползват услугите на 5 домашни помощници, социален работник и медицински работник.

По данни на Дирекция „Социално подпомагане“ - Лом броят на лицата, получаващи социални помощи за 2019 г., е 1 233, а броят на лицата с увреждания е 749 и спрямо данните от таблицата – той се увеличава през годините, което е пряко свързано и с тенденцията на застаряване на населението.

Брой подпомагани лица	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
По чл.9 от ППЗСП	284	307	291	264	218
По чл.7 от ЗСПД	402	429	384	338	333
Целева помощ за отопление	628	631	601	558	682
Общо	1 314	1 367	1 276	1 160	1 233

Брой подпомагани лица	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Деца с увреждания	11	10	14	18	15
Лица с увреждания /Без деца/					
от 50% до 70%	248	218	224	289	398
от 71% до 90%	197	215	152	188	203
Над 90% без чужда помощ	22	30	28	34	38
Над 90% с чужда помощ	81	99	83	105	95
Общо	559	572	501	634	749

Източник на информация: Дирекция „Социално подпомагане“ - Лом

Основният брой проекти, финансирани от европейски средства³ през периода на отминалия план за развитие, са тези в социалната сфера и предоставянето на социални услуги в общността:

- „Осигуряване на топъл обяд в община Брусарци“ - проектът е разработен в съответствие с изискванията на Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица. Освен това проекта допринася за постигане на националната цел за намаляване на броя на живеещите в бедност лица до 2020 г.;

- „Център за иновативни комплексни социални услуги в община Брусарци“ - проектът предвижда предоставяне на почасови услуги, които да осигурят условия за социално включване и интеграция на лицата от целевата група в домашна среда. Комплексният характер на услугите се изразява в предоставянето на социални, здравни, психологически и подкрепящи услуги, с цел създаване на условия за достоен и независим живот на лицата от целевата група.

Основният проблем от това периодично финансиране на социалните услуги, е че те не се предоставят без проекти, поради липса на общински средства за поддръжката им, а необходимостта за тях се увеличава с оглед на застаряващата възрастова структура в общината.

3.6. Култура

Основна роля за съхранението и популяризирането на нематериалните и духовните ценности в общината са читалищата, библиотеките и православните религиозни храмове. В общината функционират 7 читалища със самостоятелна материална база:

- Народно читалище „Просвета – 1891“, гр. Брусарци;
- Народно читалище „Светлина – 1927“, с. Смирненски;
- Народно читалище „Просвета – 1935“, с. Буковец;
- Народно читалище „Кирил и Методий – 1927“, с. Киселево;

³ Източник: Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020

- Народно читалище „Искра – 1903“, с. Крива бара;
- Народно читалище „Христо Ботев – 1929“, с. Дондуково;
- Народно читалище „Събуждане – 1899“, с. Василковци.

Сградите са общинска собственост.

През 2015 г. са изпълнени 3 проекта за подобряване на тази инфраструктура и спортната инфраструктура в читалищата: „Създаване на спортен център, ремонт и подобряване на Народно читалище „Христо Ботев 1929“ с. Дондуково, община Брусарци“, „Създаване на спортен център, ремонт и подобряване на НЧ „Събуждане 1899“, с. Василковци, община Брусарци“ и „Модернизация на спортен център, ремонт и подобряване на културен дом – Народно читалище „Просвета – 1891“ гр. Брусарци“ по ПРСР.

Сградният фонд на останалите се нуждае от ремонт. Със средства от общински бюджет се извършват най-неотложните ремонтни дейности. С библиотеки разполагат всички 7 читалища в общината, като най-голямата библиотека е в Народно читалище „Просвета – 1891“, гр. Брусарци, разполагаща с над 14 000 тома литература и библиотечни материали. Пет от читалищните библиотеки: НЧ „Просвета – 1891“, гр. Брусарци, НЧ „Христо Ботев – 1929“, с. Дондуково, НЧ „Светлина – 1927“, с. Смирненски, НЧ „Събуждане - 1899 г.“, с. Василковци, НЧ „Искра – 1903“, с. Крива бара участват в проекта „Глобални библиотеки – България“.

Богатството на българските традиции и фолклор се съхраняват и пресъздават от самодейни състави, кръжоци и други форми на художествена самодейност:

- Народно читалище „Просвета – 1891“ гр. Брусарци – певческа група „Авлига“, кръжок по ръкоделие;
- Народно читалище „Събуждане-1899 г.“ с. Василковци – женска вокална група „Колорит“, танцов състав - народни танци, детска вокална група, младежки театрален състав.

Музейната дейност е представена с историко-етнографската музейна сбирка в с. Василковци. Редица събития с културен характер са включени в Общинския културен календар.

На територията на общината се намират православните храмове:

- църква „Света Параскева“, гр. Брусарци, построена през 1917 г.;
- църква „Свети Никола“, с. Буковец;
- църква „Свети Георги“, с. Василковци;
- църква „Света Неделя“, с. Киселово, построена през 1928 г.;
- църква „Свети Никола“, с. Крива бара, построена през 1843 г.;
- църква в с. Смирненски;

В добро архитектурно състояние са църквите в гр. Брусарци, с. Василковци, с. Крива бара и с. Смирненски. Останалите са в недобро състояние.

На територията на община Брусарци се намира Брусарският манастир (36 км северно от Монтана, 25 км южно от архиерейския център Лом, 50 км югоизточно от епархийския център Видин). Счита се, че манастирът е възникнал по времето на Втората българска държава. Има сведения, че е съществувал до Чипровската кампания (в края на XVII в.), след което е ограбен и разрушен. Възстановен е 1840-1852 г., като е открито килийно училище. Феликс Каниц пише за целебната сила на манастирското аязмо, след като го посещава през 1860 г. Манастирът е плякосан през 1876 г. През 1880 г. е преместен и служи за нуждите на енорията в Брусарци. През 1914 г. е възстановен, но пак запустява. Нов опит за съживяването е направен през 1989 г., но общността е малка и не е в състояние да го поддържа и развива. Запазени са стенописи от 1935-1939 г. на Мелетий Божинов.

В областта на културата са нужни инвестиции за основни и текущи ремонти на културните обекти, оборудване с компютърна техника и обогатяване на книжния фонд. Осигуряване на финансови средства за финансиране на творби на изявени местни културни дейци и на деца с изявени творчески наклонности в различни области.

3.7. Спорт

Спортната инфраструктура на община Брусарци се състои от следните обекти - общинска собственост:

Таблица №19. Спортната инфраструктура на община Брусарци

Вид на обекта (стадион, спортна площадка и др.)	Населено място	Физическо състояние (отлично, добро, лошо, незадоволително)
Стадион „Хр. Ботев“	Брусарци	Добро
Стадион	Крива бара	Лошо
Стадион	Василовци	Лошо
Стадион	Дондуково	Лошо
Стадион	Смирненски	Лошо
Стадион	Киселево	Лошо
Спортна площадка СУ „Хр. Ботев“	Брусарци	Добро
Спортна площадка ОУ „П. Р. Славейков“	Василовци	Добро
Спортна площадка ОУ „П. К. Яворов“	Крива бара	Добро

Източник: Община Брусарци

Регистриран е футболен клуб - „Брусарци – 2014“ гр. Брусарци.

Спортните съоръжения и спортните обекти на територията на община Брусарци са крайно недостатъчни, повечето са морално остарели и имат нужда от реконструкция.

3.8. Основни изводи – потенциали и проблеми:

Аналитичните проучвания на демографския и трудовия потенциал на община Брусарци дават основание да бъдат формулирани следните най-общи изводи:

- Община Брусарци не разполага с голям човешки потенциал. Малкото на брой население се явява определен ограничител за екстензивно социално-икономическо развитие;
- Малкият брой на населението е фактор за развитие на ограничен брой икономически структури, на обслужващи обекти основно за първично обслужване на населението, т.е. за ограничено развитие на обслужващите функции на общината и на отделните населени места;
- Естественото и механичното движение на населението и на очертаните тенденции през последните години, не гарантират стабилно демографско развитие;
- Трудовият потенциал на общината е с незадоволителни качествени характеристики - както по отношение на възрастовите особености, така и по отношение на образователните и квалификационните си характеристики.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна мрежа и достъпност

В рамките на Общината е развит както железопътния, така също и пътния транспорт. Последният е приоритетен за общината, тъй като с него се осъществяват връзките между отделните населени места.

Железопътните линии в чертите на общината са две. Едната е VII главна линия Видин – Брусарци – Бойчиновци – Мездра - София. Линията е единична и напълно електрифицирана. Включена е в Европейското споразумение за международни комбинирани превози (AGTC). Жп линията е вторият съставен елемент на Трансевропейския коридор ЕТК №4. Втората линия е №28 II категория Брусарци - Лом. Тя основно обслужва товарния трафик чрез жп гара Брусарци от/до пристанище Лом. Към момента незадоволителното състояние на гарите, ниските скорости на движение и лошото състояние на подвижния състав са причина за отлива на пътници. По трасето има остри хоризонтални криви и големи надлъжни наклони ограничаващи скоростта до 70 км/час. Град Брусарци е възлова гара, а в рамките на общината има и три спирки: в селата Василовци, Дъбова махала и Крива бара. Предвижда се строителство на нова скоростна жп линия, която се очаква да съживи района.

По данни на ОПУ-Монтана от 2020 г. през територията на общината преминават следните пътища от републиканската пътна мрежа:

- Републикански път III-112 (трети клас път) - от км 10+500 до км 23+199 с дължина L=12,699 км (състояние – добро (37%) и средно (63%));
- Републикански път III-114 (трети клас път) - от км 12+700 до км 21+610 с дължина L=8,91 км (състояние – лошо (60%) и средно (40%));

- Републикански път III-1121 (трети клас път) - от км 0+000 до км 7+835 с дължина L=7,835 км (състояние – лошо (98%) и добро (2%));

Общата дължина на републиканската пътна мрежа на територията на община Брусарци е L=29,444 км. Поддръжката им се осъществява от ОПУ - Монтана. При площ от 194,553 км² това дава една плътност от 0,1593 км/км², което е под средното за областта от 0,166 км/км² и за страната 0,1777 км/км².

В момента се изпълнява проект по ОПРР за Републикански път III-112 (трети клас път) – Дъбова махала – Монтана, който е временно спрял, поради извънредна ситуация.

По отношение на Републикански път III-114 (гр. Лом - Сталийска махала - Дондуково - граница ОПУ Видин), предвид неговото състояние, от страна на Областно пътно управление - Монтана е направено предложение към Агенция „Пътна инфраструктура“ за приоритетни участъци с необходимост от превантивен ремонт.

Общинската пътна мрежа включва пет пътя с обща дължина от 25,7 км. Те са :

Пътища I категория:

- MON 1060 /III-112/ - Дъбова махала – Княжева махала – Крива бара - /III-1121/. Дължината на този път е 4 км. от км.0+000 до км.4+000. Построен е през 1975 година, като последният ремонт е правен през 2004 година. Състоянието на настилка е незадоволително.

- MON 1061 /III-112/ - Брусарци – граница общини /Брусарци – Медковец/ - Медковец - /III- 8105/. Дължината му е 1,93 км. от км.0+000 до км.1+930. Първите 1,43 км. от него са построени през 1976 година, а последният ремонт е правен през 1985 година. Настилка е в лошо състояние. Последният 0,5 км. е строен 2005-2007 г., като настилка е в добро състояние.

- MON 1062 /III-112/ - Смирненски – Буковец – граница общини /Брусарци – Монтана/ - Белотинци. Дължината на пътят е 12,4 км. от км.0+000 до км.12+400. Състоянието на настилка е лошо. Строен е през 1976 година, а последен ремонт е правен през 2001 година.

Пътища II категория:

- MON 2063 /III-112/ - Дъбова махала – Киселово. Дължината му е 5 км. от км.0+000 до км. 5+000. Строен е през 1972 г. и състоянието на настилка е лошо. За последно е ремонтиран през 2004 г.

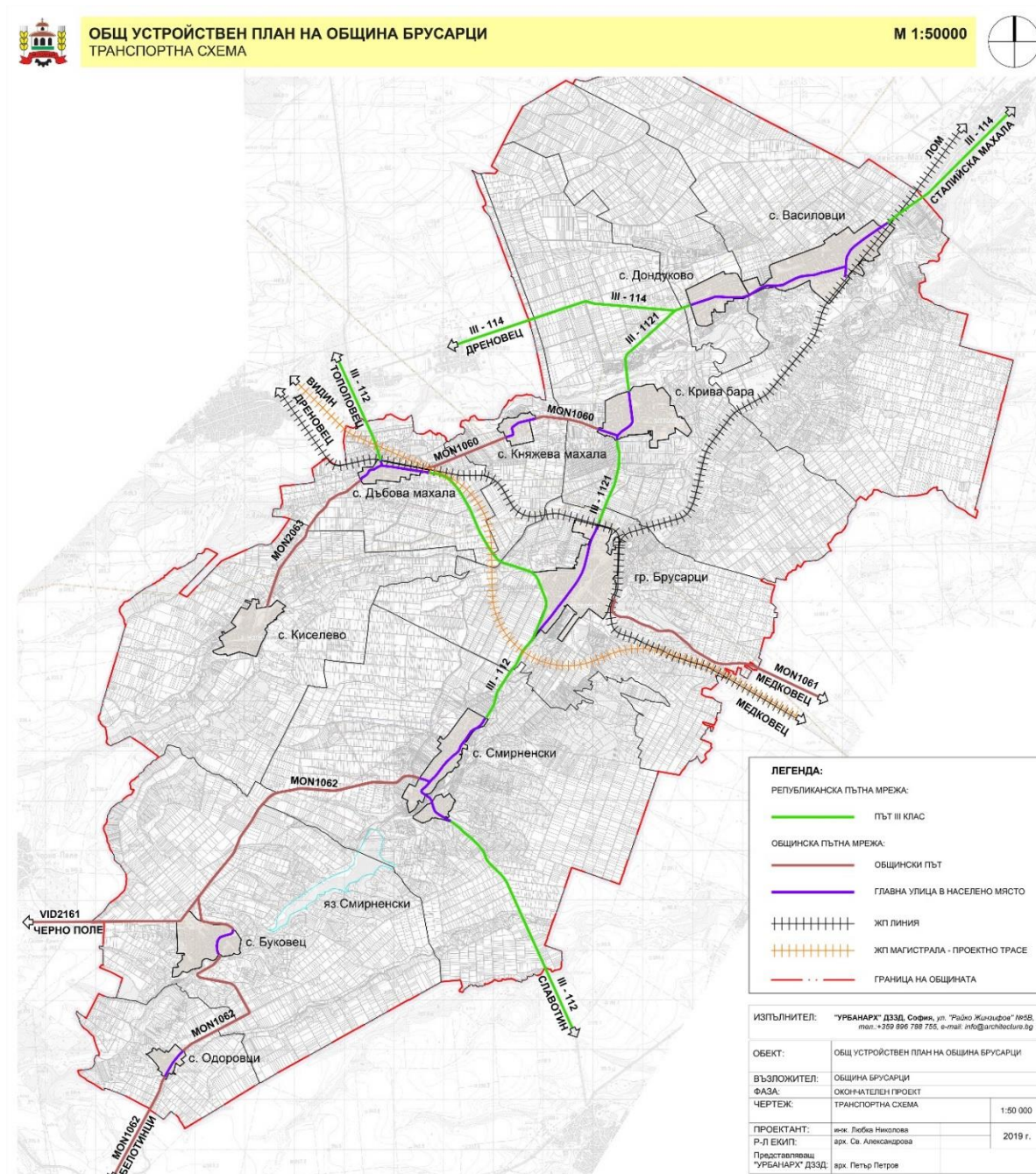
- VID 2161/I – 1, Ружинци – Белотинци/ - Черно поле – Буковец. Дължина 2,4 км.

Плътността на тази мрежа възлиза на 0,1321 км/км², което е по високо от това за областта от 0,126 км/км², но по ниско от средното за страната 0,1614 км/км². Общата плътност на пътищата (републикански и местни) възлиза на 0,2914 км/км² при 0,292 за областта и 0,3391 за страната. Тези пътища се поддържат от Общината с целеви средства от МРРБ. Те определено не достигат и състоянието им се влошава от година на година. Приоритет на Община Брусарци е модернизиранието и реконструкцията на тези пътища.

Състоянието на уличната мрежа в десетте населени места също не е добро.

По отношение на пътната мрежа в близките години следва да се предвидят значително повече средства за подобряване на техническите параметри. Има се предвид габарити, настилки, маркировка, сигнализация, отводнителни съоръжения и други които да отговарят на европейските стандарти за сигурност, комфорт и удобство на пътуванията.

Карта №2. Пътна мрежа в община Брусарци

Източник: Общ устройствен план на община Брусарци

Недостатъчната изграденост на РПМ в община Брусарци прави още по-значими функциите на общинската пътна мрежа, която осигурява основните комуникации между населените места в рамките на общината и съседните общини.

Бъдещото развитие на жп транспорта предвижда изграждане на нова скоростна линия Мездра – Видин. Проектна готовност има. През месец май 2019 г. от НКЖИ е приета актуализация на идейния проект за отсечката Видин - Медковец. В следваща фаза - технически проект ще се работи по сценарии В (син вариант). По трасето има един тунел с дължина 186 метра и един виадукт с дължина 138 м. Вариантът е отразен в транспортната схема. Тя ще бъде с категория „железопътна магистрала“ под №11 за скорост от 160 км/час.

4.2. Водоснабдителна и канализационна мрежи

Селищата в община Брусарци се захранват с питейна вода от 12 водоизточника (шахтови и тръбни кладенци) и няколко помпени станции – ПС „Крива бара“, ПС „Смирненски“ и ПС „Г. Белотинци“. Към 2020 г. единствено с. Дъбова махала няма изградено централно водоснабдяване. Степента на покритие с централно водоснабдяване варира от 100% (с. Одоровци), до 82,6% - за с. Киселово. Средният дял на покритие за общината е 97,8% (колкото е и за област Монтана), но по-нисък от средната стойност за страната - 99,1%.

Общата дължина на изградената водопроводна мрежа е 127,6 км., като 25,6 км. от тях са външни водопроводи, а 102 км. - вътрешна водопроводна мрежа. Преобладаващата част от водоснабдителната мрежа на територията на общината е изпълнена с азбестоциментови тръби, които са остарели и амортизирани. Те са основната причина за чести аварии и високи загуби на питейна вода. Друг системен проблем е високата зависимост от сезонните засушавания и силните колебания в дебита на местните водоизточници.

Около една трета от външните водопроводи в гр. Брусарци са подменени с полиетиленови (РЕ) тръби, но в повечето населени места това още не е направено. Средно за общината са обновени само около 16% от външните водопроводи. Вътрешната водопроводна мрежа е с още по-ниска степен на обновяване – средно 8%. Най-значими дялове на обновени водопроводи има в с. Киселово (45%) и гр. Брусарци (13%). Необходимо е по-ускорено обновяване на водопроводната мрежа, за да се намалят прекомерно високите загуби на питейна вода.

През 2015 г. Община Брусарци завършва изпълнението на 2 проекта „Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа и външен довеждащ водопровод гр. Брусарци и реконструкция вътрешна водопроводна мрежа I етап и хидрофорна станция в с. Крива бара“ и „Реконструкция на вътрешни водопроводни мрежи в с. Крива бара - II-ри етап и с. Буковец, рехабилитация на общински път МОН 1062/III-112/ с. Смирненски - с. Буковец - община Брусарци“ по ПРСР на стойност 12,6 млн. лв. В град Брусарци е подменена близо 20 километра вътрешна водопроводна мрежа и 1,2 км външен довеждащ водопровод. Монтаж на 19 км нови тръбопроводи е осъществен в с. Крива бара.

На територията на община Брусарци няма изградена канализационна мрежа. Отпадните води се отвеждат в септични и попивни ями. На територията на общината няма изградени и пречиствателни станции за отпадни води (ПСОВ).

На национално ниво основното предизвикателство, породено от демографските тенденции, е как да се планира отвеждането и пречистването на отпадъчните води в малките населени места, с разпръснато население, и особено в онези населени места, в които се очаква спад на населението и стопанската дейност през следващите десетилетия, какъвто е случаят с община Брусарци. Според изискванията на Директивата за пречистването на градските отпадъчни води, за агломерации, които към момента наброяват повече от 2 000 е.ж., трябва да се осигури отвеждане и пречистване на отпадъчните води, независимо от демографските прогнози. Този казус все още няма представено решение на национално ниво.

От ВиК Монтана, които управляват тази инфраструктура като асоциация не се планират мерки за подобряване на канализационна мрежа в община Брусарци, а бюджетът който ѝ е отреден за подобряване на водопроводната мрежа е едва средно 15 хил. лв. годишно. В същото време загубите на вода са нараснали над 75% и е необходимо да се предприемат мерки.

Таблица №20. Загуби на вода по мрежата в проценти по години за периода 2014- 2020 г.

Показатели	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Подадена вода (m ³)	282 615	544 037	572 915	533 447	484 668	509 287
Продадена вода (m ³)	124 899	121 902	120 389	133 590	110 434	110 101
Загуби в %	55,81	77,59	78,99	74,96	77,21	78,38

Източник: „Водоснабдяване и канализация“ ООД, Монтана

За периода 2014 – 2020 г. от ВиК ООД Монтана е рехабилитирана (подменена) само около 0,5 км. водопроводна мрежа в общината.

4.3. Енергийна мрежа в т.ч. енергийна ефективност и ВЕИ

Енергийна мрежа

Електропреносната мрежа с мощност 110 kV се стопанисва от НЕК ЕАД, Предприятие „Мрежи високо напрежение“, Електропреносен район Монтана. Електроенергийната система на община Брусарци се характеризира с добре изградена мрежа и инженерно-технически съоръжения. Всички населени места на територията на община Брусарци са електрифицирани. Основен източник на електроенергия в момента на системата ВН за този район се явява подстанция „Брусарци“. На територията на общината има изградени 47 трафопоста 20/0,4kV, които се поддържат в добро състояние от „ЧЕЗ Разпределение България“ АД.

Дължината на електропроводите средно напрежение 20kV , покриващи площта на общината е 69,2 км, от които:

- Въздушни електропроводи – 67,2 км.;
- Подземни електропроводи – 2 км.;

Дължината на ниско напрежение 0,4 kV е 98,6 км, от които:

- Въздушни електропроводи – 97,6 км.;
- Подземни електропроводи – 1 км.;

Електроразпределителната мрежа в общината е добре развита и оразмерена за поемане на големи натоварвания. Техническото състояние на използваните съоръжения е добро и се стопанисва от „ЧЕЗ Разпределение България“ АД. През изминалите година потреблението на ел. енергия в промишления сектор се е намалило и има свободни мощности.

Проблем е отчетен в с. Дъбова Махала и е необходима подмяна на електропреносната мрежа в селото.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

На територията на община Брусарци е изградена и функционира само една микро водоелектрическа централа с местоположение с. Смирненски, в експлоатация от 10 октомври 2001 г., с производствена мощност 0.16 МВт. по данни на АУЕР в Регистъра за ВЕИ на територията на общината. В общината няма и обществени сгради с внедрени ВЕИ инсталации. Други видове ВЕИ не са усвоени. Липсват заявки за бъдещи проекти.

Община Брусарци е приела „Програма за енергийна ефективност на община Брусарци 2020-2022 г.“. В нея са насочени комплексни мерки за подобряване на енергийна ефективност на сградния фонд. Планирано е внедряване на мерки за повишаване на енергийната ефективност на общински сграден фонд и издаване на сертификат за енергийни характеристики за СУ „Христо Ботев“ гр. Брусарци.

В общинската програма за ЕЕ се цели да се намали нивото на енергопотреблението в обектите общинска собственост (сгради, инсталации, улично осветление и др.), като по този начин се даде пример на населението и бизнеса за генериране на икономия на енергия в бита и индустрията. Уличното осветление е един от най-големите консуматори на ел. енергия и е необходимо да се предприемат мерки за неговото обновяване с енергийноэффективни осветителни тела и дори соларни такива.

Община Брусарци е извън обособените райони за газоснабдяване, тъй като е разположена периферно на газопроводната мрежа. През територията на общината ще мине преносен газопровод – Балкански поток.

4.4. Комуникационни мрежи и широколенгов достъп

Община Брусарци има сравнително добре развита телекомуникационна инфраструктура и достигаща до всяко селище автоматична телефонна мрежа. Всички селища са с автоматично входящо и изходящо междуселищно избиране. Постепенно се въвежда цифрова комутационна и преносна далекосъобщителна инфраструктура и подмяне на съществуващата аналогова. Мрежите на съществуващите мобилни оператори в страната осигуряват добро покритие в цялата територия на общината. В пет от населените места (Брусарци, Василовци, Дондуково, Крива бара и Смирненски) функционира кабелна телевизия.

Приоритет на ЕС и безспорен фактор за жизнен стандарт и конкурентоспособност е достъпът до Интернет и развитието на информационното общество. Така се

преодоляват някои от проблемите на изолираността. Доставчици на интернет услуги в общината са предимно мобилните оператори, но те заобикалят малките села с критично ниско потенциално потребление.

Телекомуникационната инфраструктура е най-динамично променящата се през последните години. В област Монтана за 2018 г. достъпът на домакинствата до интернет е 67,8%, а лицата, регулярно използващи интернет са 54,7%.

99,75% от населението в община Брусарци има достъп до бърз и свръхбърз широколентов интернет, като 0,25% попада в бяла зона, а 7,01% в сива зона на 100% по данни на МТИТС чрез публикувани данни в „Социално-икономически анализ на районите в Република България, Втори етап, Част 1. Приложения“.

4.5. Зелени площи, дребномащабна инфраструктура

Съвременната обществена среда трябва да отговаря на непрекъснато увеличаващите се изисквания на населението и бизнеса, като същевременно е и фактор за привличане на туристи и инвеститори.

През 2015 г. е изпълнен проект за „Подобряване на площадни пространства за отдых в с. Василевци, с. Дондуково, с. Киселево общ. Брусарци“.

От 2019 до 2022 г. се изпълнява проекта за „Изграждане на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности в град Брусарци, с. Василевци и в с. Крива бара, община Брусарци“ по ПРСР. Терените за широко обществено ползване са разположени в централните части на трите населени места.

В момента тези територии са в незадоволително състояние, пространствените решения са нефункционални, средата не е пригодена за безопасно ползване от хора с увреждания.

Основните дейности, предвидени по проекта са:

- Изграждане зони за тих и активен отдых;
- Детски площадки за деца до 3 години и деца от 3 до 12 години с основни видове игри и занимания – люлеене, пързаляне въртене, клатушкане и катерене;
- Изграждане зони за краткотраен отдых и др. включително поставяне на пейки, беседки и други елементи от парковото обзавеждане;
- Изграждане на пешеходни алеи и площадки;
- Преместване на енергоспестяващо осветление с осветителни тела, захранвани със соларни (слънчеви) панели;
- Създаване на достъпна среда, включително подобряване достъпа на хора с увреждания.

Реализирането на дейностите ще спомогне за разкриване потенциала на малките населени места с характерни природни и културни ценности и използването му като стимулатор на икономическо развитие, по-висока посещаемост и привлекателност.

Гробищните паркове във всяко едно от селата се отнасят условно също към зелената система на населените места като обекти за озеленяване със специален характер.

4.6. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- Територията на община Брусарци е сравнително добре подсигурана в транспортно-комуникационно отношение;
- На територията на общината преминават три пътя от републиканската пътна мрежа и две жп линии от първостепенната и второстепенната железопътна мрежа на страната и се очаква изграждане и на „жп магистрала“ с проектна скорост 160 км/ч.;
- В периода 2014-2020 г. не са правени мащабни инвестиции за подобряване на ВиК мрежата;
- На територията на общината няма изградена канализационна мрежа и изградени пречиствателни станции за отпадни води (ПСОВ);
- Общината е задоволена с необходимите мощности електроенергия;
- Слабо развити са ВЕИ и енергийната ефективност;
- Осигурен е достъп до широколентов интернет.

5. Екологично състояние и рискове

Територията на община Брусарци попада в обхвата на РИОСВ-Монтана. Синтезирана информация от последния публикуван доклад за околната среда по компоненти през 2019 г. и във връзка със състоянието на околната среда на община Брусарци е представена по-долу.

5.1. Качество на атмосферния въздух

Поради липсващи замърсители като промишлени предприятия, натоварени транспортно-комуникационни артерии и пр., въздухът в общината е чист.

Общината е пощадена от големи регионални източници на замърсяване на атмосферния въздух. Попада в групата райони, в които нивата на един или няколко замърсители не превишават долните оценъчни прагове. В преобладаващата си част, местните източници на замърсяване на атмосферния въздух са малки емитери с непосредствено въздействие. Сред тях е битовото отопление (сезонен фактор) и автотранспорта. Автотранспортът представлява непрекъснато действащ източник, основно на фини прахови частици (ФПЧ₁₀). Неговата интензивност е пропорционална на автомобилния трафик и следва неговите изменения – сезонни и денонощни. Друг източник на прахово замърсяване са мръсните и в лошо състояние улични мрежи на населените места. Проблем за жителите на някои села са и неприятните миризми от торищата около личните стопанства в населени места, а в някои случаи и от непочистени септични и попивни ями или повърхностно заустени отпадни води. Споменатите по-горе фактори не създават предпоставки за по-продължително задържане на вредни замърсители в приземния слой на атмосферата.

Като замърсители на въздух могат да се посочат домашните печки на твърдо гориво, които са разположени в почти всяко домакинство.

5.2. Качество на водите

Слабо развитата производствена дейност е предпоставка за ограничено замърсяване на водните ресурси в общината. На територията няма изградена канализационна мрежа. Няма изградени и пречиствателни станции за отпадни води. Отделни населени места имат проблем с водоснабдяването, породен от зависимостта на местните водоизточници от сезонните засушавания.

Основно повърхностно течение в общината е р. Лом. В пределите на община Брусарци тя е от втора категория водоприемник, което е свидетелство за сравнително доброто ѝ състояние. Хидроложките условия и фактори, характеризиращи влиянието, върху състоянието на подземните води, се обуславят главно от посоката им на движение. Във водосбора на р. Лом попадат селата Дъбова махала, Княжева махала, Крива бара, Василевци и Дондуково. Втората, значително по-малка река, е Гаговица. В нейния водосбор попадат гр. Брусарци и селата Буковец и Смирненски. Тези реки действат като дренаж на подземните води в района и поемат по-голямата част от битовите води в населените места. Общината няма данни за значителни вредни замърсявания в това отношение. Водният отток на река Гаговица се регулира в язовир Смирненски. За река Лом е предвидена корекция при с. Василевци – участък от средното течение на реката с дължина около 1500 метра. Корекцията няма да създаде предпоставки за негативно въздействие върху околната среда, а ще предотврати водната ерозия и ще обогати флората и фауната на реката. Няма данни за отклонения в качествата на питейната вода, подавана на населението в общината.

5.3. Качество на почвите

Няма установено замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители и препарати за растителна защита, с тежки метали и металоиди. Общото състояние на почвите в района е добро. Риск съществува от наземното и въздушно наторяване с торове от земеделските производители.

5.4. Управление на отпадъците

На територията на общината 100% от населението е обхванато в регионална система за организирано сметосъбиране и сметоизвозване. На разположение са 1510 бр. кофи тип „Мева“ и 205 бр. контейнери тип „Бобър“.

В експлоатация е Регионално депо Монтана (за битови и неопасни производствени отпадъци - клас „депо за неопасни отпадъци“), което обслужва общини Монтана, Бойчиновци, Берковица, Лом, Чипровци, Георги Дамяново, Якимово, Медковец, Вършец, Брусарци, Вълчедръм и Криводол (област Враца). Депото отговаря на нормативните изисквания и се експлоатира съгласно действащото екологично законодателство. Оптимизирана е работата на сепариращата инсталация, в която постъпват смесените битови отпадъци, събрани от територията на област Монтана и община Криводол от област Враца. Повишени са количествата на отделените рециклируеми фракции от пластмаса, хартия и стъкло, които се предават за оползотворяване на фирми притежаващи необходимите документи по ЗУО въз основа на сключени писмени договори.

Таблица №21. Данни за битовите отпадъци в община Брусарци

Показатели	Мярка	2015	2016	2017	2018
Образувани битови отпадъци	тон	768	747	711	645
Предадени за депонирани битови отпадъци	тон	27	28	10	22
Предадени за предварително третиране битови отпадъци	тон	677	704	677	622
Предадени за рециклиране битови отпадъци	тон	64	15	24	0
Дял на населението, обхванато от системи за организирано сметосъбиране	%	100	100	100	100

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че за периода 2015-2018 г. количествата на образуваните отпадъци са с устойчива тенденция на намаление, което се обяснява и от намаляването на населението в общината. Над 95% от отпадъците попадат за предварително третиране.

Съществува проблем с изхвърляне на отпадъци в неопределени за това места.

5.5. Шумово замърсяване

В Закона за защита от шума в околната среда са определени основните източници на наднормен шум – силно урбанизирани територии (агломерации), основни летища, железопътни линии, висок клас пътища. На територията на община Брусарци няма такива обекти. Съществуващите шосейни и железопътни артерии не могат да бъдат класифицирани като силно натоварени и не представляват сериозен проблем по отношение на шумовото натоварване на околната среда. Те създават шумово натоварване по прилежащите на тези пътища територии. В общината няма постоянен пункт за измерване на шума.

5.6. Рискове от природни бедствия и аварии

На територията на община Брусарци не се очаква развитие на отрицателни тенденции, свързани с различните компоненти на околната среда и фактори на въздействие. Засега няма идентифицирани сериозни намерения за развитие на производства, които да оказват негативно въздействие върху околната среда. Предимно равнинният характер на територията обуславя и ниската степен на податливост към почвена ерозия. Към рисковете от наводнения в с. Смирненски (от р. Нечинска бара) и с. Василевци (от р. Лом) са насочени адекватни мерки – корекции на реките и дренажни канали (в с. Смирненски).

5.7. Защитени територии и биоразнообразие

На територията на община Брусарци има територия със статут на защитена – Защитени зони по Директивата за опазване на природните местообитания - идентификационен номер BG 0000503 „Река Лом“ (Реш. № 122/02.03.2007 г. МС на Р

България, обн. ДВ бр.21/09.03.2007 г.) в землищата на с. Василевци, с. Крива бара, с. Дондуково и с. Княжева махала - обща площ: 14 411,297 дка.

Предмет и цели на опазване на 33 BG0000503 Река Лом10 в землището на община Брусарци са:

Природни местообитания:

- Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae);
- Равнинни или планински реки с растителност от *Ranunculum fluitantis* и *Callitriche-Batrachion*;
- Низинни сенокосни ливади;
- Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*;
- Балкано-панонски церово-горунови гори;
- Мизийски гори от сребролистна липа.

Бозайници: Европейски вълк *Canis lupus*, видра *Lutra lutra*, добруджански (среден) хомяк *Mesocricetus newtoni*, дългокрил прилеп *Miniopterus schreibersi*, дългоух нощник *Myotis bechsteini*, дългопръст нощник *Myotis capaccinii*, Южен подковонос *Rhinolophus euryale*, Лалугер *Spermophilus citellus*.

Земноводни и влечуги: Червенокоремна бумка *Bombina bombina*, Ивичест смок *Elaphe quatuorlineata*, Обикновена блатна костенурка *Emys orbicularis*, Шипоопашата костенурка *Testudo hermanni*, Добруджански тритон *Triturus dobrogicus* Риби: распер *Aspius aspius*, черна (балкаска) мряна *Barbus meridionalis*, обикновен щипок *Cobitis taenia*, балканска кротушка *Gobio kessleri*, ивичест бибан *Gymnocephalus schraetzer*, европейска горчивка *Rhodeus sericeus amarus*, балкански щипок *Sabanejewia aurata*;

Безгръбначни: бисерна мида *Unio crassus*, обикновен сечко *Cerambyx cerdo*, бръмбър рогач *Lucanus cervus*, буков сечко *Morimus funereus*, алпийска розалия *Rosalia alpina*, ивичест теодоксус *Theodoxus transversalis*.

Според данни на РИОСВ Монтана на територията на общината има 19 защитени дървета, които попадат на територията на селата – с. Буковец – 18 бр. и с. Одоровци – 1 бр.

5.8. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- В община Брусарци няма предприятия, които да емитират вредни вещества в атмосферата. Автомобилният транспорт и битовото отопление през зимата са основни източници на замърсяване на въздуха;
- Най-сериозните реални и потенциални замърсявания на водите и почвите са нерегламентираните сметища и неканализираните и непречистени отпадни води;
- Необходимо е изграждането на канализационни системи и локални пречиствателни станции в селищата на общината, както за повишаване на жизнения стандарт, така и за опазване на околната среда – на подземните и повърхностни води;
- Автомобилният трафик и амортизираните улични настилки са основните фактори както за шумово, така и за прахово замърсяване. Подмяната и поддръжката на

съществуващите настилки, ще доведат до подобряване на акустичната среда и състоянието на въздуха;

- В общината има богато биоразнообразие.

6. Административен капацитет и управление

6.1. Административен капацитет и управление на проекти

Като малка община Брусарци е с ограничени административни обслужващи функции. Основно място сред тях заемат структурите на местното самоуправление Общинска администрация и Общински съвет.

В структурата на Общинска администрация са обособени две дирекции: „Административно-информационно обслужване и финансово-стопански дейности“ и „ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности“. За по-доброто административно обслужване на населението е създаден и „Център за информация и услуги на гражданите“. В структурата на местната администрация са и кметствата в селата - Крива бара, Смирненски, Василовци, Дондуково, Буковец, Киселево, Княжева махала.

На територията на община Брусарци функционират и няколко децентрализирани и децентрализирани структури на други държавни структури. Такива са:

- Общинска служба „Земеделие и гори“ - децентрализирана структура на Областна служба „Земеделие“ - гр. Монтана;
- Отдел „СЗ“ - структурно звено на Дирекция „Социално подпомагане“ - Монтана;
- Филиал на Дирекция „Бюро по труда“ - гр. Монтана;
- Приемни на районни полицейски инспектори - структури на РУ на МВР Лом.

Административните сгради на представителните структури са разположени в централната градска част.

В рамките на Общинския план за развитие на община Брусарци за периода 2014-2020 г. са изпълнени следните по-големи проекти с външно финансиране:

Таблица №22. Изпълнени проекти в рамките на ОПР 2014-2020

№	Наименование на проекта	Финансираща програма	Бюджет	Статус проект
1.	Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа и външен довеждащ водопровод - гр. Брусарци и Реконструкция вътрешна водопроводна мрежа I етап и Хидрофорна станция с. Крива бара	ПРСР 2007-2013	6 000 000,00 с ДДС	Изпълнен, септември 2015 г.
2.	Реконструкция на вътрешни водопроводни мрежи в с. Крива бара - II-ри етап и с. Буковец, рехабилитация на общински път МОН 1062/III-112/ с. Смирненски - с. Буковец - община Брусарци	ПРСР 2007-2013	6 600 000,00 с ДДС	Изпълнен, септември 2015 г.
3.	Подобряване на площадни пространства за отдих в с. Василевци, с. Дондуково, с. Киселево общ. Брусарци	ПРСР 2007-2013	1 300 000,00 с ДДС	Изпълнен, юли 2015 г.
4.	Създаване на спортен център, ремонт и подобряване на Народно читалище „Христо Ботев 1929“ с. Дондуково, община Брусарци“ по договор: 12/321/01269 за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ПРСР	ПРСР 2007-2013	450 000,00 с ДДС	Изпълнен, юли 2015 г.
5.	Създаване на спортен център, ремонт и подобряване на НЧ „Събуждане 1899“, с. Василевци, община Брусарци	ПРСР 2007-2013	450 000,00 с ДДС	Изпълнен, юли 2015 г.
6.	Модернизация на спортен център, ремонт и подобряване на културен дом – Народно читалище „Просвета – 1891“ гр. Брусарци	ПРСР 2007-2013	450 000,00 с ДДС	Изпълнен, юли 2015 г.
7.	Център за иновативни комплексни социални услуги в община Брусарци	ОПРЧР 2014-2020	460 804,58 лв.	Изпълнен, 2017 г.
8.	Осигуряване на топъл обяд в община Брусарци - 2016	ФЕПНЛ ОП „Храни“ 2014-2020	128 826,07 лв.	Изпълнен, 2019 г.
9.	Изграждане на площи за широко обществено ползване,	ПРСР 2014-2020	740 215,10 лв. без ДДС	Текущ до 2022 г.

предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности в град Брусарци, с. Василковци и в с. Крива бара, община Брусарци			
--	--	--	--

Източник: ИСУН 2020 и Справка Община Брусарци

В обобщение, в общината вече има изграден капацитет за управление на проекти с външни за общинския бюджет средства. Преодоляването на част от трудностите, свързани с усвояването на средства от Европейския съюз и други финансови инструменти, е довело до **положителни страни**. Сред тях са натрупан опит, който ще бъде ползван в следващи периоди, развит добър диалог с икономическите и социални партньори на местно общинско, национално и трансгранично ниво, прилагане на добри практики в областта на планирането, подготовката и реализирането на проекти.

Посочените положителни страни ще благоприятстват усвояването на безвъзмездни средства в рамките на следващия планов период 2021-2027 г по национални и транснационални програми. За да се повиши качеството на административния капацитет, модернизира управлението за предоставяне на висококачествени публични услуги за гражданите и бизнеса е необходимо да се използват възможностите, които ще се предоставят по „Оперативна програма за електронно управление и техническа помощ“ за програмния период 2021-2027 г. в направлението: цифрова трансформация на публичния сектор в полза на обществото. В рамките на Приоритета ще бъдат финансирани дейности, свързани с осигуряване на мрежова и информационна сигурност на общините, разработване и внедряване на инструменти и онлайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво и като част от концепции за ИТИ, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни; ефективността и ефикасността на публичната администрация; предоставяне на качествени услуги на гражданите и бизнеса и развитие на електронното управление и правосъдие; ефективно и ефикасно усвояване на средствата от ЕС.

6.2. Анализ на общинския бюджет

В последните години **динамиката по отношение размера на бюджета** на общината е в посоката на увеличение. По приходната част Общината полага всички усилия за да постигне по-високи показатели по отношение на администрирането на собствените приходи. Тенденцията е към покачване на събираемостта на същите, както и към обвързване на качеството с цените на предлаганите услуги. Въпреки това, Общината има потенциални приходоизточници, доразвиването на които ще гарантира по-добро функциониране на бюджетния процес. Бюджетът на Общината нараства с всяка изминала година, но за сметка на държавните трансфери. Общата изравнителна субсидия се използва на 100%. Изразходването ѝ е предимно в сферата на социалните услуги и образованието. По разходната част Общината следва политика на социално-балансиран бюджет при определяне и разходване на бюджетните средства. Капиталовите разходи,

отпускани от републиканския бюджет, са достатъчни единствено за освежаване и ремонтни работи и осигуряване на заетост на част от работниците от програмите по временна заетост, като направа на тротоари и други. В този смисъл е необходимо за големи инфраструктурни обекти да се търси финансиране от външни източници: ЕС, ФМЕИП и други.

6.3. Прозрачност и партньорство

Рейтингът за активна прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „Програма достъп до информация“ се базира на резултатите от ежегодно проучване на фондацията чрез оценяване на интернет страниците и подаване на електронни заявления до административните структури в системата на изпълнителната власт. Оценката на всяка отделна област представлява среднопретеглената оценка от рейтингите на влизащите в нейния обхват общини. В картата на прозрачността за община Брусарци този показател е оценен на 77%.⁴

За периода 2014-2020 г. няма изпълнени **съвместни проекти** с бизнеса, реализирани в условията на публично-частни партньорства и няма разработена общинска програма за партньорство с предприятията на територията на общината. Политиката на ЕС за съфинансиране и допълняемост на дейностите и намаляването на % на безвъзмездната финансова помощ, налага развитие именно на ПЧП с оглед на придобиване на външни за Община Брусарци финансови средства. Именно затова ПЧП ще се превръща във все по-голям фактор за финансиране на дейности и проекти.

По отношение на **междубщинското партньорство** Община Брусарци няма побратимени градове. Общината е член на Националното сдружение на общините в Република България.

6.4. Капацитет на заинтересованите страни при управлението на проекти

Справка в Портала за електронни административни услуги за юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза показва, че на територията на общината няма регистрирани юридически лица с нестопанска цел (неправителствени организации).

По отношение на бизнеса се наблюдава изграден капацитет за управление на проекти в 2 юридически лица, изпълняващи общо 2 проекта по Програма за развитие на селските райони и по Оперативна програма за развитие на човешките ресурси.

6.5. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- Изграден капацитет за управление на европейски проекти;
- Недостатъчен финансов ресурс за инвестиции в инфраструктурни проекти и поддържане на социални услуги в общността;
- Липса на неправителствени организации;
- Интерес на бизнеса към проекти за селското стопанство и развитието на човешките ресурси.

⁴ Източник: Програма достъп до информация - <https://data.aip-bg.org/surveys/Y3Q966/map>

7. Културно-историческото наследство

7.1. Културно-историческото наследство

Съгласно официално изпратената справка до Община Брусарци от НИНКН, на територията на общината има 12 обявени паметника, 2 от които са свалени от списъците - историческа местност, м. „Падината“, Брусарци и Партизански лагер м. „Липена“, с. Василовци. Локализирани, но без статут на НКЦ са 5 паметника – оброци. Община Брусарци е сред общините с най-малко на брой НКЦ със статут. В ОПР на Община Брусарци 2014-2020 е записано, че археологически находки, които се намират в почти всяко населено място „не се контролират и са обект на иманярски набези“ (стр. 10). В справката, получена от РИМ Монтана се подчертава, че Дунавската равнина се характеризира с голяма наситеност на недвижими археологически обекти. Вероятно е да съществуват още множество нерегистрирани обекти. Те следва да бъдат задължително извадени от земеразделителните планове на община Брусарци. Ако се локализируют такива, които не са регистрирани, същите притежават статут на НКЦ със категория „национално значение“.

НКЦ, според НДА на НИНКН, Автоматизираната информационна система „Археологическа карта на България“ и РИМ-Монтана са 17 на брой (в това число 2 свалени).

На височината край Брусарци има сведения за съществуването на манастир „Св. Архангел“, разрушен по време на Чипровската кампания (кр. на 17 в.). Този обект е описан като „недвижим паметник на културата“ в ОПР 2014-2020 („Св. Арх. Михаил“, гр. Брусарци, в околностите на хълм по десния бряг на р. Нечинска бара, приток на р. Лом). Този обект няма статут на НКЦ, но е с висока културна стойност за местната общност. Описан е като възникнал по времето на Римската империя, местен няколко пъти, съществувал и по време на Второто българско царство. В новата история е възстановен около 1840 г. с инициативата на Стефан от Брусарци, Нейко, братята поп Димитър и монаха Агапий от Медковец. През 1852 г. е завършен с килийно училище. През 1860 г. Феликс Каниц споменава в пътеписите си за този манастир. Описват се още няколко възстановявания и запустявания до 1989 г., когато е възстановен отново. Данни от 2013 г. отново свидетелстват за запустение. Запазени са в недобро състояние стенописите от 1916 г., работа на Милетий Божинов (от с. Росоки, Македония) и неговия учител Мирче Илиев, изографисали множество църкви в Северозападна България, напр. Бреница, Криводол, Липен, църкви във Влашко и Македония.

Сред обектите, които нямат статут, а представляват интерес за местната общност и имат потенциал за допълване на културната история на общината са археологически останки от стар римски път от север на с. Василовци, гарата на гр. Брусарци, мостът над р. Лом в с. Крива бара, строен от италианци през 1930 г.

7.2. Обобщени изводи – проблеми и потенциали:

- Обектите на НКН са немногобройни;
- Състоянието, поддържането и социализацията на обектите на НКН изисква изработването на индивидуални проекти за всеки един от тях, с оглед подобряване на средата им и повишаване степента на социализация;
- Терените на археологическите НКЦ не са изключени от земеделските планове на община Брусарци, за да могат да се определят и техните охранителни зони;
- Архитектурните, архитектурно-художествените, инженерните обекти, историческите места, които са свързани с културната история на мястото, нямат статут на НКН, следва да бъдат проучени на експертно ниво и евентуално да им се даде статут – манастирът „Св. Архангел Михаил“, гр. Брусарци, в околностите на хълма по десния бряг на р. Нечинска бара, приток на р. Лом; стенописите на църквата „Св. Арх. Михаил“ (1916 г.), работа на Милетий Божинов (с. Росоки, Македония) и Мирче Илиев; археологическите останки от стар римски път от север на с. Василовци; мястото и сградата на гарата на гр. Брусарци; мостът над р. Лом в с. Крива бара (1930 г.);
- Регионът притежава умерен културен и природен потенциал, който следва да бъде по-добре проучван и съответно експониран, за да допринесе за повишаването на социално-икономическото благосъстояние на общината. Съществува известен потенциал за развитие на специализиран еко- и културно-исторически туризъм, на основата на съвкупността от нематериалното и материалното недвижимо и движимо културно наследство. Народните традиции и културните обичаи, богатият духовен живот на общината, поддържан и развиван от местните културни общности, могат да повишат атрактивността и качеството на средата и на специфичния културен туристически продукт.

8. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор

8.1. Историческо развитие на селищната мрежа

Община Брусарци е създадена с указ № 2295/ ДВ брой 101/26.12.1978 г., който определя седалищата и състава на общините в Република България. Селищната мрежа в територията на общината се е формирала в зависимост от природните и теренни условия и с оглед развитието на поминъка на населението. Тя се състои от 10 селища, 1 град и 9 села.

Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони селищата от община Брусарци попадат в следните категории:

- в категорията „много малки градове“ - гр. Брусарци;

Освен функционален, градът е и пространствен център. Като цяло селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена в територията.

Градското население (степента на урбанизация) в област Монтана е 64,3% - много по-ниска от средното за страната (73,1%), но почти съвпада с това на СЗ район (63,6 %).

По степен на урбанизация, община Брусарци е на предпоследно място в областта с 22,7% градско население (на първо е община Монтана 82,0%) и много по-ниска от средната стойност за страната – 73,1% и средната стойност за областта – 64,3%. Това определя урбанистичната структура на общината като моноцентрична.

Останалата демографска маса 77,3% е разпределена в сравнително равномерна мрежа от села. Икономическият облик на селата е селскостопански, с подчертан самозадоволяващ се производствен характер. Като цяло, в селата липсват възможности за трудова заетост, обезпечаваша жизнената кариера на младите хора.

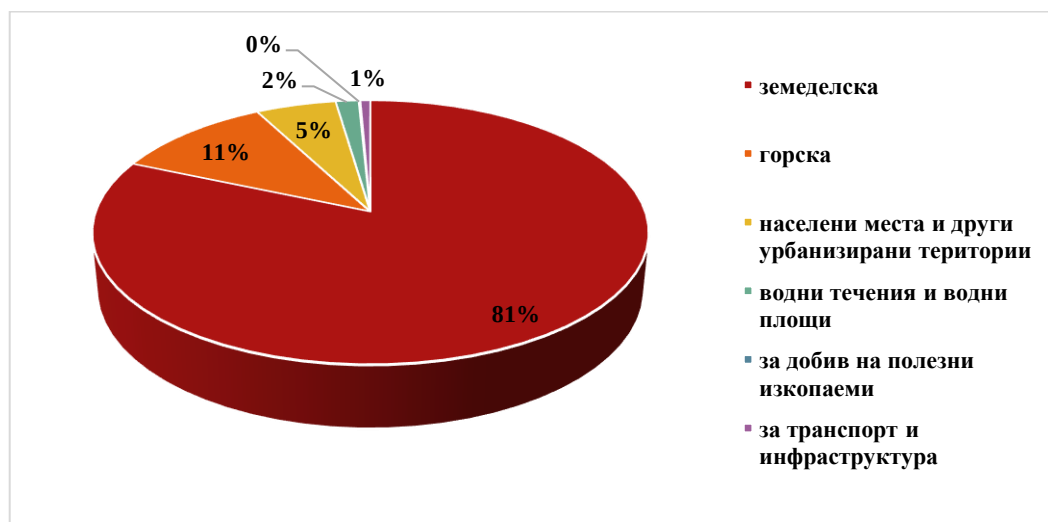
В сравнителен план сред населените места по степента на развитост на селищните си функции се откроява общинския център гр. Брусарци. Интегриращите му възможности са основно по линия на административните и някои от социално обслужващите му функции - здравеопазване и социални дейности. По отношение на икономическите и на другите обслужващи функции и влиянието им върху останалите селища в общината гр. Брусарци изпитва силното конкурентно влияние на гр. Лом и гр. Монтана. По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики – всички са електрифицирани и водоснабдени, но в тях липсва канализация.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината, но съществува дисбаланс, който се дължи на демографските и функционални характеристики. Възможно е специфично развитие на селищата на основата на локалния потенциал, особено за такива като с. Василевци и с. Крива бара.

8.2. Баланс на територията

Най-голямата част от територията на общината е заета от земеделски земи (81%), като по-голямата част от нея представляват обработваема площ. Друга по-значителна част представляват горски територии – 11%. Площта, обхваната от населени места, урбанизирани територии, транспорт и инфраструктура възлиза на 5% от територията на общината, което я прави много слабо относително урбанизирана.

Фигура №21. Баланс на територията на община Брусарци към 31.12.2011 г.

Източник: Национален статистически институт, 2020 г.

8.3. Жилищен сектор

Анализът на обитаването има социално-икономически характер, който изследва характеристиката на жилищата и на жилищните сгради, в които те са разположени и постигнатите нива на жилищно задоволяване и са особено актуални относно темите като енергийна ефективност и внедряване на възобновяеми енергийни източници.

В община Брусарци жилищните сгради към 31.12.2018 г. са 5 241 на брой, с полезна площ от 291 834 кв. м. По брой на стаите преобладават тристайни и четиристайни жилища – общо 2 412 броя.

Таблица №23. Основни характеристики на жилищния фонд в община Брусарци 2018 г.

Жилищни сгради в община Брусарци 2018 г	Брой
Жилищни сгради по материал на външните стени на сградата	
Общ брой жилищни сгради	5 241
Панелни	3
Стоманобетонни	9
Тухлени	3 291
Други	1 938
Жилищни сгради по вид на собственост	
Общ брой жилища	3 672
Държавни и общински	17
Частни на юридически лица	5
Частни на физически лица	3 650

Източник: Национален статистически институт, 2020 г.

По вида на конструкцията най-голям дял от сградите са тухлени, а по вида на собственост – частни на физически лица.

Основните проблеми, свързани с жилищният фонд в община Брусарци, които се открояват, са сравнително остарелите фасади, стари дограми, лоша изолация или липса на такава, висока енергопропускливост и др. Голяма част от мерките, които се прилагат от фирми и частни лица, не са свързани с повишаване на енергийната ефективност. Като пречки за това, както и за влошаването на жилищния фонд, са липсата на добра осведоменост на гражданите за намаляване на консумацията за енергия, високите цени за обследване и саниране на сградите, неефективните вътрешносградни отоплителни мрежи, употреба на нискоефективни съоръжения и енергоносители, липса на топлоизолация, както и ограниченото използване и внедряване на енергоефективни материали.

Като проблеми на домакинствата се открояват отоплението на твърди горива през зимните месеци или на електрическа енергия, високата енергопропускливост на сградите, съчетано с използването на електроуреди с нисък клас на енергопотребление, което води до високо потребление на енергия и аналогично до увеличаване на разходите за потребителите.

Данни за вида на отоплението от домакинствата са налични само от националните преброявания, като последното такова е от 2011 г. Статистиката показва, че около 98%

от населението използват твърдото гориво за отопление, което е и основен проблем за замърсяването на атмосферния въздух.

Таблица №24. Жилища по основен източник на отопление и енергоспестяващи мерки в община Брусарци към 01.02.2011 г.

Показатели	Стойност
Има външна изолация	42
Няма външна изолация	2 074
Общо жилища	2 116
Има енергоспестяваща дограма	113
Няма енергоспестяваща дограма	2 003
Общо жилища	2 116
Електричество	39
Газ	3
Въглища	1 393
Дърва	676
Други (термопомпи, пелети и други)	5
Общо жилища	2 116

Източник: Национален статистически институт, от Преброяване 2011 г.

Данните показват, че над 90% от жилищата нямат изпълнени енергоспестяващи мерки като външна изолация и енергоспестяваща дограма.

8.4. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- Селищният облик на четирите населени места е формиран предимно от преимущественото влияние на фактори на съвременното селищно развитие;
- Селищната мрежа на община Брусарци е устойчива и добре развита и равномерно покриваща територията на общината;
- Общинският център град Брусарци е административен, функционален и пространствен център на общината;
- Основните проблеми, свързани с жилищния фонд в община Брусарци, които се открояват, са сравнително остарелите фасади, стари дограми, лоша изолация или липса на такава, висока енергопропускливост, отопление на твърди горива през зимните месеци и др.

9. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината

9.1. Връзка с Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион

Северозападният регион е силно диференциран в пространствено отношение. Неговата територия се развива по две оси, свързващи съответно Видин, Монтана и Враца, от една страна и Плевен и Ловеч, от друга. Близостта на района с ЮЗР има силно влияние и град София измества град Плевен в ролята му на център.

Община Брусарци попада под влиянието на оста Видин - Монтана – (Враца) – София, по която минава основен коридор от TEN-T мрежата на ЕС.

Гр. Монтана като областен център е определен като град от трето йерархично ниво в АНКПР. Градът изгражда балансирана урбанистична решетка и има мисията да задържа населението. Очаква се той да предложи благоприятни условия за обитаване, икономическо развитие и инвестиции. В него са налични функции с районно значение в социалната сфера, образованието и културата. В случая на Северозападния регион средните градове Видин, Монтана и Враца имат нелеката задача да играят очакваната от тях роля в условия на десетгодишен спад в социалното и икономическото развитие. Бидейки в най-северозападната част на страната, на север от Стара планина, те са и с най-затруднен достъп до град от 2-ро ниво. София, с нейните функции на град от 1-во ниво, оказва много силна центробежна сила и по-скоро извлича, отколкото подпомага развитието на ресурсите там.

В урбанистичния модел „умерен полицентризъм“ община Брусарци попада под влиянието на гр. Лом, който е градове от четвърто йерархично ниво съгласно АНКПР в СЗР. За него е характерно че е център, предлагащ работни места и основни услуги със значение за собствената си и за съседните по-малки общини (Медковец, Якимово, Вълчедръм). Те са избрани с оглед подходящото им местоположение в територията на областите, демографската им големина, наличните им функции в сферата на икономиката и социалната сфера, въпреки занижените им социално-икономически показатели.

Запазването на позициите и утвърждаването на този град като център от четвърто йерархично ниво е ключов фактор за задържането на населението във вътрешните и външните периферни части на района, предлагайки работни места и основни публични блага и услуги.

В АНКПР община Брусарци е определена като с център от пето йерархично ниво - слабо урбанизирани (периферни) общини. Това са малки общини със затруднено социално-икономическо развитие. Разположени са по периферията на района, те се явяват и гранични за страната. Тези общини могат да бъдат включени в обхвата на т.н. „райони за целенасочена подкрепа“. Стимулирането на техните центрове е важно, за да могат да предлагат необходимите първични услуги на населението. Подобряването на свързаността им с близките икономически центрове ще осигури достъп до работни места в сфери, различни от селското и горското стопанство, без това да е свързано със загуба на население в тях.

9.2. Съвместни проекти със съседни общини

В предходната точка бе направен анализ, с който се разгледаха връзките на общината със съседните общини и какви са центрове на влияние. Поради идентифицираните общи предизвикателства на общините от ниво 5 на АНКПР могат да се поставят и евентуални възможности за коопериране с други общини (включително извън границите на страната) за изпълнение на съвместни проекти.

Подходящи са следните оси за съвместно сътрудничество и коопериране на община Брусарци:

- ***Ос общини гравитиращи около община Лом*** – проекти на общините Лом, Медковец, Якимово, Брусарци, Вълчедръм. По тази ос на коопериране вече има водени преговори за общ междуобщински проект за компостираща инсталация Брусарци –

Медковец – Бойчиновци, като бъдеща възможност, както и проект за изграждане и рехабилитация на общински път MON 1061 /III- 112/ - Брусарци – граница общини /Брусарци – Медковец/ - Медковец - /III- 8105/ в партньорство с община Медковец, а също така е възможно и да възникне Местна инициативна група;

- **Ос „селски общини“⁵ в област Монтана и съседните области Видин и Враца** - проекти с общините по оста Криводол – Бойчиновци – Якимово – Вълчедръм – Лом – Медковец – Брусарци – Ружинци – Белоградчик и други – това могат да бъдат проекти с цели за опазване на културно-историческото наследство, за развитие на селското стопанство и иновациите в него и други. Осъществяването на съвместни проекти и инициативи между периферните общини могат да подобрят качеството на живот и работната среда, достъпа до основните услуги и създават нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.

- **Ос областен център Монтана – община Брусарци** – тук могат да се търсят възможности за осъществяване на по-големи инфраструктурни проекти в общите сдружения за управление на отпадъците и ВиК мрежата;

- **Ос трансгранична - България-Сърбия и България-Румъния⁶** –коопериране с организации от Румъния и Сърбия и с общините посочени в горните оси за трансфер на добри практики в сферата на социалните и здравни услуги, както и интегрирането в образованието и социалния живот на необлагодетелствани групи. Тук също предмет на проекти могат да бъдат и развитие на трансграничен културен туризъм. Като обща цел на трансграничните проекти се залага развитие на трансгранични партньорства и еврорегиони за интегрирано управление на басейна на реката, опазване на водите, почвите и биоразнообразието и стимулиране на икономическото развитие, устойчивия туризъм и културния обмен.

9.3. Основни изводи – потенциали и проблеми:

- В пространствено отношение община Брусарци попада под влиянието на два центъра от АНКПР - развитието на гр. Лом и на гр. Монтана би подпомогнало и развитието на община Брусарци, която граничи и с двете едноименни общини.
- Общината има общи предизвикателства с много съседни общини, което е предпоставка за развитие на съвместни проекти и има възможности да обмени добри практики с организации от Сърбия и Румъния.

10. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината

Като община в Северозападния регион и в частност област Монтана и поради забавеното изграждане на важни инфраструктурни проекти с десетилетния, в момента се открояват няколко, които пряко и косвено засягат общината и за които в момента се изготвят инвестиционни проекти или е стартирало строителството. Основните големи проекти са представени таблично:

⁵ По определението на ПРСР за селска община/район – такава община с население на територията на населено място под 30 000 д.

⁶ Област Монтана е избираема за участие и реализиране на проекти по програмите за трансгранично сътрудничество (България-Сърбия и България-Румъния).

Таблица №25. Големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение с влияние за община Брусарци

№	Наименование на проект	Фаза и финансиране	На територията на община Брусарци	Описание
1.	Модернизация на жп линиите Видин – Медковец	Изготвен технически проект, очаква се финансиране през периода 2021-2027 г. от Механизма за свързаност на Европа (МСЕ)	Да	Железопътен участък Мездра - Медковец е част от Коридор Ориент/Източно-Средиземноморски и е разположен по основната Трансевропейска транспортна мрежа. Проектът ще допринесе за подобрене на трансграничните връзки и по-бърз достъп до границите със Сърбия и до моста с Румъния
2.	Проектът за газопровод „Балкански поток“	Стартирано строителство	Да	Проектът цели да транспортира природен газ от Русия към Централна и западна Европа през територията на България. Възможности за откриване на нови работни места, намалена цена на руския природен газ и подобряване на благосъстоянието на домакинствата.
3.	Модернизацията на жп участък Мездра - Медковец	Изготвен идеен проект; Възложена обществена поръчка за изготвяне на технически проект; Финансирането е с безвъзмездни средства по Механизма за свързване на Европа.	Не	Железопътен участък Мездра - Медковец е част от VII-ма главна жп линия Мездра - Видин. Общата дължина на железния път е 85,568 км, съгласно идейния проект за участък Руска Бяла – Медковец и съществуващото трасе в участък Мездра - Руска Бяла. Железопътен участък Мездра - Медковец е част от Коридор Ориент/Източно-Средиземноморски и е разположен по основната Трансевропейска транспортна мрежа. Основна цел на инвестиционния проект е подобряване на техническите параметри на железопътната линия и внедряване на нови системи за сигнализация и телекомуникация, подобряване комфорта на пътуване и пропускливостта на железопътния транспорт. Участъкът попада на територията на областите Враца и Монтана, общини Мездра, Враца, Криводол, Монтана, Якимово и Медковец.
4.	Скоростен път Видин - Ботевград	Стартирано строителство в отсечка „Видин – п.в. Макреш“ и „Мездра - Ботевград“ (средства от държавния бюджет)	Не	Проектът ще допринесе за подобрене на трансграничните връзки и по-бърз достъп до границите със Сърбия и до моста с Румъния, както и този до столицата и съседните области
5.	Изграждане на тунел през Петрохан	Прединвестиционно проучване (средства от държавния бюджет)	Не	Съоръжението може да скъси с 45 км пътуването между София и Монтана.

Източници: Официални страници на АПИ, НКЖИ и Министерство на икономиката

11. SWOT анализ

Обикновено при оценъчните и прогнозните изследвания се използват два основни подхода – емпиричен и експертен. При емпиричния подход се извеждат закономерности на основата на анализирана емпирична информация с помощта на статистически и математически модели. При експертния подход се разчита на опита на експертите, като се допуска, че те имат нужния капацитет да разкриват закономерности и да правят синтезирани достоверни оценки, без да е необходимо да се разработват сложни математико-статистически модели.

SWOT-анализът спада към експертната група методи, но той не може да бъде разработен без необходимата изходна информация. За първи път този метод за анализ е използван в научните разработки, посветени на управлението (мениджмънта) на фирмите. Най-често SWOT-анализът се използва за идентифициране на организационното състояние на фирмата и за очертаване на тенденциите в нейното развитие. По-късно SWOT-анализът е пренесен и в други области като регионално планиране, околна среда, туризъм и др.

Главната цел на SWOT-анализа е да се извърши взаимообвързана оценка на вътрешните за дадена организация или регион силни (Strengths) и слаби (Weaknesses) страни, както и на външните за организацията или региона възможности (Opportunities) и заплахи (Threats). Приема се, че вътрешните страни (силните и слабите страни) могат да се контролират от организацията, докато външните фактори (възможности и заплахи) определят състоянието на средата, в която се развива организацията или региона.

В световната практика SWOT-анализът се е утвърдил като задължителен елемент на стратегическото планиране. Значението на SWOT-анализа се подсилва и от факта, че той е регламентиран като задължителна процедура при всички планове и програми, свързани с усвояването на структурните фондове и инструменти на Европейския съюз.

Резултатите от SWOT-анализа позволяват точно формулиране на приоритетите и целите за развитие на общината, както и периодична оценка на мястото ѝ в рамките на региона. Резултатите от SWOT-анализа позволяват да се планират и реализират конкретни мерки за коригиране на състоянието. Сред елементите на анализа има взаимовръзки, които разкриват потенциала за развитие, а също и такива, които показват ограниченията (лимитиращите фактори) и проблемите, които предстои да бъдат преодолени. За да могат да се открият лостовете за развитие, ограниченията, проблемите и рисковете за социално-икономическото развитие на община Брусарци е изготвен SWOT-анализ за всяка изследвана в анализа на икономическото и социалното развитие сфера, като природните ресурси са представени в комбинация със състоянието на околната среда.

Извършено е анкетно проучване сред идентифицираните заинтересовани страни във връзка с изготвянето на ПИРО 2021-2027 г. В настоящия SWOT-анализ са представени и резултатите от проучването. Анкетното проучване бе проведено между граждани на община Брусарци в периода април – юни 2020 г.

11.1. SWOT-анализ на местната икономика

Таблица №26. SWOT-матрица на местната икономика

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
- Развит сектор на селското стопанство; - Налична земеделска площ, предпоставка за създаване на нови трайни насаждения и заети с други растениевъдни култури земи.	- ниска конкурентоспособност на произвежданата продукция и недостатъчно успешно въвеждане на иновации и модернизация на производствата; - занижена инвестиционна активност; - ниска квалификация на работната сила; - ниско заплащане и липса на мотивация за персонала; - липса на развито производство, недостатъчен брой и размер на предприятия от сферата на добива и промишлеността и сериозни затруднения пред съществуващи предприятия; - дефицити по отношение на туристическата инфраструктура - липса на бази за настаняване и хранене на туристи.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
- оползотворяване на неизползваните земеделски площи за развитие на интензивно селско стопанство и производство на екологично чисти продукти с приложени методи на биологичното земеделие; - повишаване конкурентоспособността на МСП чрез възможностите по ПРСР за внедряване на нови технологии и ноу-хау и технологични процеси в отраслите и производствата на общинската икономика; - повишаване квалификацията на персонала, преквалификация и придобиване на нови професии чрез възможностите по ОПРЧР; - енергийна ефективност за насърчаване на зелената и енергийно ефективна икономика; - развитие на селски и културен туризъм и създаване на цялостен туристически продукт за община Брусарци; - повишаване на инвеститорския интерес към общината и привличане на инвестиции в земеделието и индустрията.	- влияние на икономическата криза от КОВИД-19 и по-нататъшно намаляване на инвестициите и/или затваряне или фалити на предприятия; - недостиг на финансови средства за внедряване на нови технологии в промишлените предприятия за повишаване конкурентоспособността им и технологични процеси; - липса на квалифицирана работна сила в съответствие на пазара на труда може да доведе до влошаване качеството на предлаганите услуги и спад в показателите на основните отрасли за общината; - влошаване на инвестиционната активност и липса на интерес от инвеститори, поради негативните тенденции на икономическите индекси за България.

11.2. SWOT-анализ на социалната сфера и човешките ресурси

Таблица №27. SWOT-матрица на социалната сфера и човешките ресурси

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
- Подобрена инфраструктура за култура и спорт; - Налични паметници на културното наследство.	- трайно намаляване на населението и неблагоприятна възрастова структура; трайна тенденция към обезлюдяване на значителни части от територията, ограничен трудов потенциал; - незадоволително състояние на образователната инфраструктура; - неадекватно образователно-квалификационно ниво на свободните човешки ресурси спрямо потребностите на работодателите и слаба професионална адаптивност на заетите при въвеждането на нови технологии; - ниски доходи на домакинствата, относително висока степен на зависимост от социални помощи.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
- повишаване качеството и разработване на механизми за ефективно финансиране на социалните услуги; - разширяване на партньорствата със здравните и лечебните заведения за предоставяне на медико-социални услуги; - задържане на населението в селата и ограничаване на обезлюдяването; - подобряване достъпа до заетост, намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване; - осигуряване на възможности за реализация на лицата от различните етнически групи и интегрирането им; - подобряване на образователното равнище на населението чрез инициативи и мероприятия в посока намаляване на отпадналите ученици, редуциране дела на населението с основно и по-ниско образование; - реализиране на проекти за популяризиране на културните традиции и наследство и превръщането им в туристически продукт; - развитие и подобряване на инфраструктурата за повишаване на качеството на социалната среда.	- задълбочаване на различията между реалните потребности на пазара на труда и нивото на професионалното обучение; - задълбочаването на демографската криза, отрицателният естествен прираст и застаряващото население; - при непредприемане на мерки за задържане на населението (главно на младежи) ще се задълбочат социално-икономическите проблеми; - липса на достатъчни финансови средства за реализиране на проекти, насочени за подобряване на демографския потенциал.

11.3. SWOT-анализ на инфраструктурата, свързаността и достъпността на територията

Таблица №28. SWOT-матрица на инфраструктурата, свързаността и достъпността на територията

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• предприети мерки за подобряване на пътната мрежа; • подменена водопроводната мрежа в общината; • изготвен нов Общ устройствен план и подготвени технически проекти на планираните инвестиционни инициативи.	• лошо състояние на вътрешната пътна мрежа в рамките на строителните граници на населените места; • лошо състояние на водопроводната мрежа в част от населените места и загуби по нея; • липса на изградена канализация и ПСОВ във всички населени места; • липса на съвременни хидромелиоративни мрежи и съоръжения за напояване за по-икономично използване на водните ресурси в общината.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
• подобряване на пътната инфраструктура за подобряване на достъпа на населението; • подобряване на водопроводната мрежа за свеждане до минимум на загубите по нея; • внедряването на нови технологии за напояване за по-икономично използване на водните ресурси в общината; • подобряване на енергийната ефективност в жилищни сгради и публичния сектор за подобряване на околната среда.	• влошаване на качеството на живот поради липса на финансови средства за осъществяване на важни инфраструктурни проекти; • липса на механизъм за финансиране на канализационни мрежи на малки населени места.

11.4. SWOT-анализ на околната среда и природните ресурси

Таблица №29. SWOT-матрица на околната среда и природните ресурси

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
- географско разположение, позволяващо достъп до разнообразни инструменти за финансиране на дейности – селски район, трансгранично сътрудничество и др.; - липса на ярко изразени екологични проблеми, замърсявания и увреждания на околната среда, застрашаващи човешкото здраве.	отопление на твърди горива от населението и последващо замърсяване на въздуха.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
- осигуряването на достъпност и популяризиране на биологично разнообразие и защитената територия; - имиграция на жители, привлечени от екологично чистия район; - повишаване на енергийната ефективност и насърчаване на ВЕИ в общината.	- влошаването на показателите за околната среда и климатична сигурност в областта и страната ще доведат до екологични замърсявания, засягащи и жителите на община Брусарци; - нарушаване на биологичното разнообразие и намаляване на природните ресурси, поради неправомерна човешка дейност.

11.5. SWOT-анализ на административния капацитет

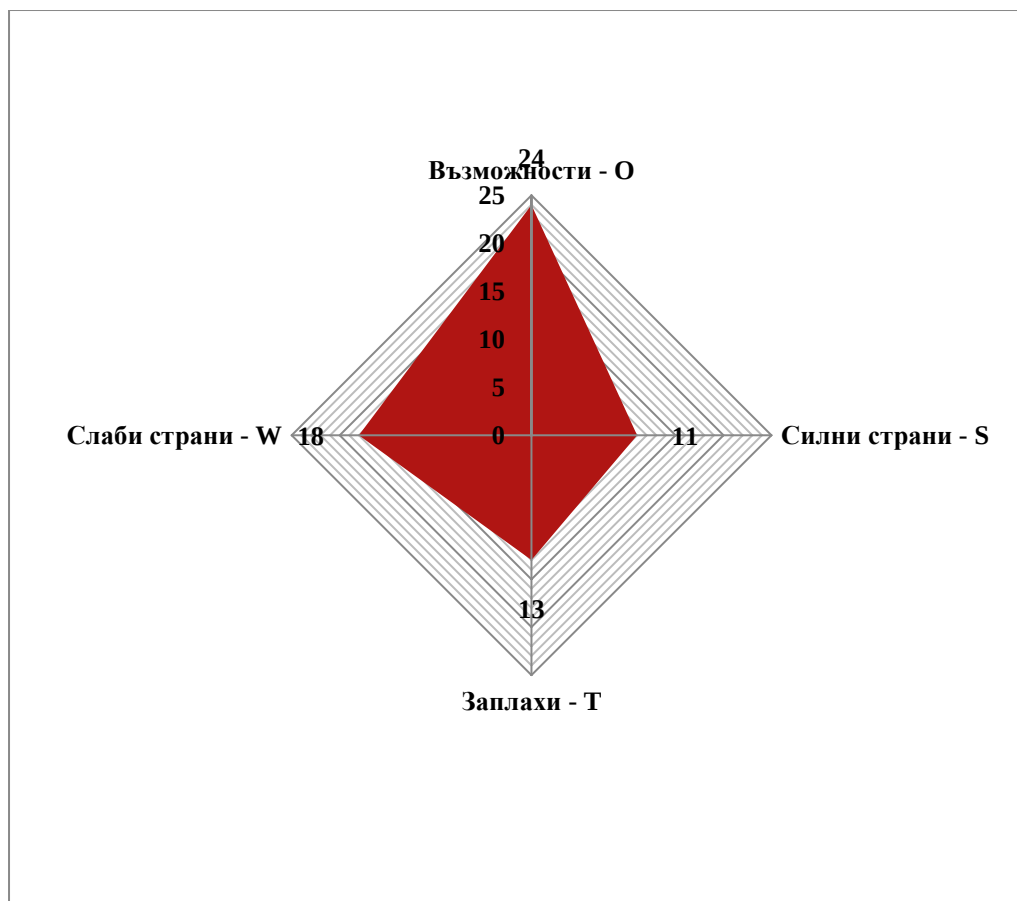
Таблица №30. SWOT-матрица на административния капацитет и управление

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
- натрупан опит за управление на проекти, който е основен ресурс за бъдещи периоди; - развит добър диалог с икономическите и социални партньори, благоприятстващ комплексното развитие на общината.	- липса на собствен финансов ресурс за осъществяване на по-големи инфраструктурни проекти; - липса на развит граждански сектор в общината; - недостатъчно развитие на концесионния модел на управление на собствеността.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
- внедряване на добри практики и обмяна на опит за повишаване на административния капацитет чрез междуобщински национални и транснационални проекти; - провеждане на инициативи за популяризиране възможностите за развитие на публично-частно партньорство; - повишаване качеството на административния капацитет, модернизиране управлението за предоставяне на висококачествени публични услуги за гражданите и бизнеса.	влошаване на бизнес средата, поради качеството на предоставяните административни услуги.

11.6. Избор на стратегия

На база на резултатите от SWOT-матриците по-горе може да се изведе стратегията за развитие за периода 2021–2027 г. На фигурата по-долу е визуализирана тежестта на всеки от дяловете на анализа. В координатна система са разположени силните и слабите страни и възможностите и заплахите. Стойностите по абсцисната ос са дефинирани въз основа на **броя на силните и слабите страни**, а по ординатната ос – **на възможностите и заплахите**. В случая на община Брусарци графиката е изместена в най-голяма степен към слабите страни, но и възможностите.

Фигура №22. Визуализация на тежестта на SWOT-матриците

Източник: Секторни SWOT-матрици; собствени изчисления

След разполагането на получените от анализа данни на фигурата е видно, че комбинацията на външните и вътрешните фактори на средата в зависимост от тяхната сила, определят като подходяща за развитието на община Брусарци стратегията от типа **„Mini-Maxi“**. Това е стратегия с доминиращи слаби страни и възможности, което предполага наличието на една територия с недостатъчен собствен капитал и благоприятни възможности на средата, които е необходимо да се оползотворяват. Целите следва да бъдат насочени към увеличаване силата на организацията в синхрон с предлаганите от средата възможности. Част от препоръчителните мерки са насочени към модернизиране на инфраструктурата и обучения за повишаване на квалификацията на персонала.

12. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво

Социално-икономическият анализ на районите на Р България (Анализа на районите) представя настъпилите промени за периода 2014-2020 г. в икономическото, социалното, демографското, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда и очертава основните тенденции в тях. Също така се и дават прогнози за развитието им до 2027 г. Той е структуриран в 3 основни части.

Първата част обхваща териториалния анализ на развитието по тематични направления и ключови характеристики по три основни теми – темата за урбанистичното развитие, териториалните аспекти на секторните политики, административния капацитет за провеждането им и за изпълнение на проекти.

Втората част акцентира върху сравнителния анализ на социалното, икономическото, демографското и екологичното състояние и развитие и инфраструктурното осигуряване на районите, областите и общините. Във всяко тематично направление са проследени промените, настъпили в резултат на прилаганите европейски и национални политики и програми и са систематизирани изводи за въздействието на външни и вътрешни фактори, за установените трайни тенденции и възможностите за преодоляване на проблемите.

Третата част обобщава синтезираните изводи от първите две и ги надгражда с интегриран национален профил.

Съдържанието на втората и третата част, както и на резюмето на анализа припокриват темите, изследвани в ПИРО. Това е първата взаимовръзка между ПИРО и Анализа на районите – съдържанието.

Освен това темите в Анализа на районите, особено в частите за демография, социално развитие и икономика, са проследени чрез ключови показалите, които са използвани в ПИРО Брусарци за открояване на местните характеристики. **Това спомага за сравнението на част от изводите, направени в Анализа на районите и този за целите на ПИРО.** Допълнително по отношение на демографските показалите, при изготвяне на ПИРО Брусарци, **са съпоставяни с тези на областно и национално ниво**, за да могат да се проследят взаимовръзките между тях.

В следващата таблица са изведени основните изводи от Анализа на районите и заключенията в ПИРО. Този подход дава възможност за бързо очертаване на взаимовръзката между двата анализа – къде има припокриване (т.е. изводите за Брусарци са валидни и за национално/регионално ниво), къде се отчита разминаване (т.е. заключенията за община Брусарци са по-негативни или обратното – благоприятни).

Таблица №31. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на СЗР и ПИРО Брусарци

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
ТЕМА: ДЕМОГРАФИЯ		
Демографската ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, намаляваща раждаемост и задържащо се високо равнище на общата смъртност, отрицателен естествен и механичен прираст.	Населението устойчиво намалява; Раждаемостта на 1000 д. е по-ниска от средното за страната; Високо ниво на смъртност (по-високо от средното за страната); Отрицателен естествен и механичен прираст.	Общината е със същите характеристики, но с по-лоши показатели.
Намаляване на дела на населението в трудоспособна възраст.	Намалява делът на населението в трудоспособна възраст.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Териториалното разположение на населението е предимно в градовете – 73,5% (2017 г.)	Населението в общината е предимно селско(78%)	Общината е с противоположна характеристика от тази на национално ниво.
Изчерпан демографски потенциал на селата, които до неотдавна са били източник на миграция към градовете.	Населението в общината е предимно селско(78%)	Общината е с противоположна характеристика от тази на национално ниво.
ТЕМА: ПАЗАР НА ТРУДА		
Коефициентът на икономическа активност нараства.	Отчетена е тенденцията за намаляване броя на заетите в местната икономика и намаляване на населението в трудоспособна възраст.	Общината е с противоположна характеристика от тази на национално ниво.
Заетостта на населението в най-активна възраст (15–64 години) бележи съществен ръст на национално ниво в периода 2014-2017 г.	Отчетена е тенденцията за намаляване броя на заетите в местната икономика и намаляване на населението в трудоспособна възраст.	Общината е с противоположна характеристика от тази на национално ниво.
Коефициентът на безработица намалява.	Коефициентът на безработица намалява.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ТЕРИТОРИАЛНО УРБАНИСТИЧЕН АНАЛИЗ		
Общините в България са класифицирани като: силно урбанизирани (централни), средно урбанизирани (междинни) (при които над 50% от населението е в населени места от 5 до 50 хил. жит. или общините са с център град от 5 до 50 хил.	В ИТСР на Северозападния регион община Брусарци е определена като „слабо урбанизирана (периферна)“.	Община Брусарци попада в групата на слабо урбанизирани (периферни) общини.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
жит. Такива са 95 общини с центрове средни и малки градове) и слабо урбанизирани (периферни).		
В Анализа на районите са определени агломерационни образувания по дадени критерии.	В ИТСР на Северозападен регион община Брусарци не попада в агломерационен ареал, въпреки че има неразривна връзка със съседните общини.	Според анализите за целите на ПИРО община Брусарци има потенциал да образува ареал със съседните ѝ общини, попадащи под влиянието на гр. Лом.
ТЕМА: ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ		
БВП и БВП на глава от населението нараства.	На ниво „община“ не се поддържа информация за БВП, но за област Монтана показателят нараства. В същото време в община Брусарци се наблюдава увеличаване на произведената продукция на 1 работник.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Нараства производителността на труда.	Нараства производителността на труда на 1 работник.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Най-голям брой МСП са в групата на микропредприятията (от 0 до 9 заети), достигат 92.47% (2017 г.) от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, следвани от втората група (от 10 до 49 заети).	Микро предприятия са 90% от всички в нефинансовия сектор.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Атрактивността на българския туризъм се формира от културно-историческо наследство, природни ценности, разнообразни пейзажи, качествени услуги и добра свързаност/достъпност.	Община Брусарци притежава редица движими и недвижими културни ценности, които могат да се използват за развитие на туризма, които все още не са валоризирани.	Общината притежава характеристики, определени в Анализа на районите за развитие на туризма.
ТЕМА: СОЦИАЛНА СФЕРА		
Обхватът на деца в предучилищно образование е намалял до степен, че всяко пето дете не посещава детска градина.	Местата в детските градини в община са достатъчни, за да обхванат всички деца.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Броят на учениците в страната намалява ежегодно с близо 1,5%. Закриват се училища, предимно в малките населени места.	Броят на учениците намалява през годините.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
Въпреки че се наблюдава макар и символично намаляване на дела на преждевременно напускащите училище, все още този дял е твърде висок - 2,96%.	За учебната 2017-2018 година делът на преждевременно напусналите училище минимален и около 1%.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Увеличаващи се разходи в сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижа.	Увеличава се делът на подпомаганите лица в общината, както и разходите за тях.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Неравномерното териториално разпределение на мрежата от социални услуги по общини, неподходящата материална база.	Социалните услуги в общината не са достатъчни за задоволяване на нуждите на населението и са спорадични и се предоставят само при осигурено еврофинансиране.	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
ТЕМА: ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
Насърчаването на интермодалността, като възможност за прехвърляне на товари към по-екологосъобразните видове транспорт, е една от основните мерки за устойчиво и балансирано развитие на транспортната система.		
В национален план електроенергийната мрежа е добре развита и всички населени места са електроснабдени.	Електроенергийната мрежа в общината има достатъчно капацитет за поемане на допълнителни консуматори.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Газопроводната мрежа в България има нужда от доразвитие. Необходимо е и увеличаване на дела на газифицираните домакинства до набелязаната цел до 30% през 2020 г.	Не е развита за община Брусарци.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Брусарци.
Нарастване на участието на ВЕИ в енергийния баланс на страната. Новият акцент в използването на ВЕИ е да се насочи към децентрализирано производство на енергия от ВИ, предимно за собствени нужди и присъединяване към мрежите с по-ниско напрежение, което ще намали и разходите за пренос.	Използването на ВЕИ е слабо представено в община Брусарци.	Изводите и препоръките, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Брусарци.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
Често срещан е проблема с „режим на водоснабдяване“, който силно влошава качеството на живот на населението.	В община Брусарци няма проблем с водоподаването до населените места.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Изключително високо ниво на загуби на вода (средно около 60%)	Загубите на вода са около 80% за последните години.	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
Значително по-големите количества образувани отпадъци на човек в България в сравнение с ЕС, ниската степен на рециклиране на битовите отпадъци.	За 2018 г. има повишение в образуваните отпадъци. Не се наблюдават рециклирани количества.	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
ТЕМА: ОКОЛНА СРЕДА		
Национален проблем по отношение състоянието на атмосферния въздух е замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ), което е сред най-високите в ЕС. То има ясно изразен сезонен характер.	На територията на община Брусарци няма значими местни източници на емисии от замърсители на атмосферния въздух. Но проблемът с отоплението на „твърдо“ гориво е характерен и за нея.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Подобрява се качеството на повърхностните води в страната	Състоянието на повърхностните води в общината е добро.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Нивата на шум в по-голямата част от изследваните пунктове надвишава граничните стойности за съответните населени територии.	На територията на община Брусарци няма значителни шумови източници.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
ТЕМА: АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ		
Наличието на административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми и натрупването на инвестиции с икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, са важно условие за растежа на териториалните единици.	Общината привлича все повече средства от ЕСИФ, което показва и повишаването на капацитета ѝ.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Брусарци.
Силна зависимост от европейските фондове и помощи и несъобразените с местния потенциал и характеристики приоритети и проекти, без задълбочен анализ на потребностите,	Проектите, които се реализират от Община Брусарци почиват на задълбочени анализи на местните потребности и целят повишаване качеството	Изводите, направени в Анализа на районите, не са валидни за община Брусарци.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
ефективността, управлението и поддържането на изградените обекти.	на живот на жителите на общината.	
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН В АНАЛИЗА НА РАЙОНИТЕ		
Развитието на икономиката, чрез създаване на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, е заложено във всички райони. Това обхваща изграждане на подходяща научна и иновационна инфраструктура, изследователски центрове за върхови технологии, центрове за технологичен трансфер и технологични паркове. Заявките са за всички съставни области в Северозападен район, където е концентрирано ниско образовано население и най-малко население с висше образование. Конкретните предложения са свързани с изграждане инфраструктурата на бизнес зона „Тележене“ на гр. Ловеч и разширяване и инфраструктурно осигуряване на Северната промишлена зона Видин. Районът, който има значителен потенциал за развитие на туризма извежда на първо място проекта за туристически маршрут „Виа Траяна Балканика“, който обвързва няколко общини, и изграждане на спортно-туристически комплекс „Берковски балкан“ заедно с довеждащата инфраструктура.	Всички предложения са отчетени при изготвянето на ПИРО Брусарци.	Неприложимо
Изграждане на три тунела под Стара планина (Петрохан, Беклемето и Шипка)	Всички предложения са отчетени при изготвянето на ПИРО Брусарци.	Неприложимо
Грижата за възрастното население логично е изведена като приоритет в	Всички предложения са отчетени при изготвянето на ПИРО Брусарци.	Неприложимо

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
презентациите на Северозападния, Северен Централен и Югозападния район, но тази тема присъства и в останалите райони, поради концентрацията на население на възраст повече от 65 години в националната периферия.		
В Северозападен регион се предвижда реализиране на интегрирани териториални проекти за превенция на наводненията от реки и водни съоръжения и защита на населението.	Всички предложения са отчетени при изготвянето на ПИРО Брусарци.	Неприложимо

III. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

1. Основополагащи принципи при формулирането на стратегическата част

Структурата на стратегическата част на ПИРО Брусарци съответства на изискванията на „Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021-2027 г.“ на МРРБ и на постановките на Закона за регионално развитие за съдържанието на плановете за интегрирано развитие на община, както и на основните законови актове в сферите за устройство на територията, опазване на околната среда и културното наследство. Стратегията е съобразена с действащата нормативна уредба на национално, регионално и местно ниво и с постановките на кохезионна политика на ЕС за периода 2021-2027 г. По същество тя представлява интегрална част от пакета стратегически и планови документи, характеризиращи социално-икономическото и пространствено развитие на страната, региона и общината в перспектива до 2027 г.

Целите и приоритетите на настоящия план за развитие са съобразени с изискването за съгласуваност с основните стратегически документи на глобално, европейско, национално и регионално ниво. Те са плод на съзнателно прилагане на основния принцип в планирането „Мисли глобално – действай локално“. Практически това означава намиране на рационални решения на общинско ниво в подкрепа на 17-те глобални цели на устойчивото развитие, формулирани в документа „Дневен ред 2030“. В рамките на Европейския съюз Документът за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“ очертава рамката за планиране на развитието от националните, регионалните и местните власти на страните членки. Този документ пренася в следващия планов период основните постановки на Стратегията „Европа 2020“, Териториалния дневен ред на ЕС 2020 и Общата стратегическа рамка на ЕС до 2020 г., като ги адаптира към бързо променящите се реалности. Целите на политиката на ЕС до 2050 г. за модерна, ресурсно-ефективна, конкурентоспособна и климатично неутрална икономика ще окажат силно влияние върху развитието на определени територии от страната поради специфичната

насоченост и характеристики на развиващите се там индустриални отрасли. В отговор на тези предизвикателства, ще се работи в посока координация на планираните мерки за подпомагане на най-засегнатите области от енергийния преход (в т.ч. и ангажиментите по Зелената сделка на ЕС и Фонда за справедлив преход) с изпълнението на интегрираните териториални инвестиции на регионално ниво.

Фигура №23. Актуална схема на регионалното и пространствено планиране

Източник: Авторски колектив ПИРО Брусарци 2020 г.®

Визията, целите, приоритетите и мерките на стратегическата част на ПИРО Брусарци са хармонизирани с предвижданията на НСРР 2012-2022 и АНКПР 2013-2025, както с Националната програма за развитие „България 2030“ и секторните стратегии в страната. ПИРО се рамкира от Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион за периода 2021-2027 г. **В основата на подхода е промяна на фокуса от подкрепа на населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции.** Достойнство на настоящият документ е, че той отчита и доразвива успешните начинания на ОПР Брусарци за периода 2014-2020 г. и насочва усилията и ресурсите в посока към надграждане на успешните инициативи и преодоляване на негативните тенденции в социално-икономическото, културното и пространственото развитие на общината. Изборът на актуални идеи се мотивира и от основните изводи на Междинната оценка за изпълнението на ОПР на Брусарци за периода 2014-2020 г., изготвена през 2017 г., и от резултатите от анкетното проучване сред местното население, администрация и бизнес в общината, проведено във връзка с разработването на ПИРО Брусарци 2021-2027 г.

Стратегията на ПИРО Брусарци се базира на:

- Използване на резултатите от целевия и проблемен анализ;
- Резултатите от анкетното проучване сред местните заинтересовани страни;
- Прилагане на определените на основата на визията и на стратегическите цели и приоритети в развитието на община Брусарци потребности за добре (с високо качество, базирано на интеграция на функциите) обособени териториални зони за прилагане на интегрирани териториални инвестиции;
- Определяне на размера и възможностите за комбинирано използване на финансово-капиталовия и друг материален ресурс за реализацията на проекти и програми, свързани с подобряване на градската среда, както в определените зони за въздействие, така и в цялата територия на общината и на град Брусарци.

При формулирането на целите на плана са съблюдавани следните **основни принципи**:

- Отчитане на ситуационната характеристика и оценка, свързани с: формулиране на изводи и проблеми в резултат от социалноикономическия анализ на състоянието и потенциалите на община Брусарци;
- Формулиране на реалистични цели и необходими действия за прилагане на интегрирани териториални инвестиции и определяне на водещите функции и необходимостта от последваща реализация на проекти и програми за развитие и обновяване на физическата среда;
- Интегриране на всички възможни ресурси (финансови, човешки и др.) за реализация на проектите и програмите – предмет на ПИРО Брусарци при отчитане интересите на всички заинтересовани страни;
- Постигане на синергичен ефект от всички действащи, новопредлагани и др. инструменти (документи със стратегически и планов характер, конкретни проекти и др.), водещи до качествено ново урбанистично развитие както на отделните зони на въздействие, така и на цялата територия на община Брусарци;
- Реализиране на комбинации от мерки за развитие на инфраструктурата за икономически дейности и публични услуги, енергийна ефективност, градска мобилност, градска среда, туризъм, модернизиране на образователната инфраструктура и др., изпълнението на които цели насърчено развитие и укрепване на култура на партньорство на заинтересовани страни на местно и регионално ниво.

Структурата на стратегическата част обединява визията за развитие на общината до 2027 г., три стратегически цели, четири приоритетни области и необходимите конкретни мерки, дейности и инициативи, за осъществяването им. Предложената структура напълно съответства на „Методическите указания...“, като същевременно се позовава на съвременния интегриран подход за планиране. Обединяващата визия на местната общност за желаното състояние на община Брусарци през 2027 г. се трансформира в три стратегически цели, които са формулирани на базата на убеждението, че само с добро управление и активно гражданско участие могат да се

постигнат очакваните резултати в измеренията на устойчивото развитие. Стратегическите цели получават продължение в единството на четири приоритетни направления за действие, които съдържат набор от мерки, действия и инициативи и завършват с конкретни проекти. Така очертаната структура на стратегическата част на плана пояснява, че реализацията на визията за развитие на община Брусарци и всяка стратегическа цел ще бъдат реализирани чрез допълване между приоритетните области. По този начин принос към дадена цел ще имат повече от една приоритетна област, които в своята цялост покриват всички измерения на устойчивото развитие.

Фигура №24. Структура на стратегическата част на ПИРО Брусарци

Източник: Авторски колектив, ПИРО Брусарци 2020 г. ®

2. Подход за формулиране на визията

Визията за развитието на общината до 2027 г. отразява кратко и ясно представата на жителите на община Брусарци за желаното състояние на икономиката, физическата среда и обществените отношения. Тя е формулирана в резултат на широка обществена дискусия със заинтересованите страни, резултатите от допитването на населението и цялата местна общественост. По този начин в нея се отразяват точно действителните потребности на хората за развитие на ключовите икономически и социални сектори, както и тяхното желание за пространствена и естетическа промяна в жизнената среда. Добре формулираната визия очертава стратегическите цели и приоритети на ПИРО и по този начин аргументира избора на зони за въздействие, където бъдещите интервенции ще донесат най-голяма възвръщаемост на вложените средства и устойчиви ползи за обществото.

3. Визия за развитие

Приетата визия, представлява желаното и постижимо състояние на община Брусарци към 2027 г. и определя насоката за структуриране на стратегическата част на плана и рамката за неговото изпълнение:

„Община Брусарци - динамично и устойчиво развиващ се земеделски район с плодородна земя, чиста природа, съхранено културно богатство, лека промишленост и съвременна инфраструктура - привлекателна за живот и работа на млади хора“

Така формулираната визия предполага добро управление и широко гражданско участие в процеса на вземането на решенията и тяхното изпълнение за ефективно използване на наличните ресурси и постигане на устойчиви резултати по такъв начин, че община Брусарци да повиши икономическата си жизнеспособност и предлаганите услуги.

4. Стратегически цели

Стратегическите цели имат ясен фокус към осъществяване на визията и отразяване конкретната специфика на община Брусарци. Те са съобразени с предназначението на ПИРО да бъде инструмент за управление и да отразява действителните нужди на местната общност в рамките на плановите документи от регионално, национално и европейско ниво. Избегнато е тяхното прекалено обхвратно формулиране и опасност от неефективно разпределение на ресурсите по време на предстоящото им реализиране. Планираната система от индикатори за наблюдение на плана осигурява механизъм за измерване на степента на тяхното осъществяване.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: ИНТЕЛИГЕНТНА, УСТОЙЧИВА И ДИВЕРСИФИЦИРАНА МЕСТНА ИКОНОМИКА

Тази стратегическа цел е идентифицирана, за да акцентира върху основни слаби и силни характеристики на общината за превръщането им в конкурентен за областта потенциал чрез прилагане на комплексни икономически мерки. В допълнение, адресирани са потребностите на местната икономика и са предложени решения за отчетените проблеми.

Целта е насочена към утвърждаване позицията на общината Брусарци като перспективен аграрен икономически център в областта с възможност за кръгова икономика и развитие на хранително-вкусовата промишленост и търговията.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: ГРИЖА ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА И КЛИМАТА В БЛАГОУСТРОЕНА ЖИЗНЕНА СРЕДА

Доброто състояние на околната среда и разумното съобразяване с климатичните промени е задължително условие за пълноценно социално и икономическо развитие. Фундаменталният, интегрален характер на тази цел означава, че приложените за нея ресурси са насочени към всички приоритетни направления. Важен аспект представлява управлението на водните ресурси, третирането на отпадъците, развитието на селското и

горското стопанства, туризма, развитие на екологична инфраструктура за устойчиво развитие и инвестиционна привлекателност. Тази цел е обърната и към благоустрояването на жизнената среда, което е свързано с развитие на инфраструктурите за свързаност и достъпност на териториите; енергийната инфраструктура и възобновяемите източници на енергия; качеството на въздуха и други мерки, инициативи и конкретни проекти в тази сфера на дейности. Целта е насочена също към пространственото развитие на общината. Тук се включват действия за активизиране на общинските села и очертаване на възможни общи инициативи между тях. Балансираната пространствено-функционална структура изисква доизграждане на липсващите и обновяване на съществуващите мрежи и съоръжения на техническите инфраструктури в рамките на населените места и извън тях, насочени към тяхната по-добра свързаност и достъпност.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: СОЦИАЛНА СПРАВЕДЛИВОСТ И КУЛТУРНА ИДЕНТИЧНОСТ

Тази цел е насочена към подобряването на социалната сфера и присъщите ѝ услуги. Тя отразява желанието за успешно приобщаване на изолираните социални групи и особено маргинализираните групи. Стремешт е за цялото население на общината да има среда за качествено образование и по-добро здравеопазване. Следващите въпроси са свързани с наличието на трайна заетост и жизнена културна инфраструктура с валоризиране на културно-историческото наследство. Поставен е акцент върху специфичните черти (идентичността) на общината, разглеждани като фактор за развитие и като обект за опазване. Съхранените исторически дадености, като единство на наследството от различни епохи, и опазената природа – горските и полските територии – са задължително условие за постигането на устойчиво развитие. Географското разположение и традиционната икономическа активност и продуктивност са главна предпоставка за подобряване на социалното и икономическото положение на местната общност. Общо третата стратегическа цел е ориентирана към осъществяване на връзка между култура и туризъм и създаване на нови туристически продукти; по-добро здравно обслужване; намаляващо ниво на безработица; постоянно ниво на заетост; увеличаваща се производителност на труда; ръст на заплатите, съизмерим с този на областно и национално ниво.

5. Приоритети за развитие

Четири приоритетни направления представляват областите за действие, където се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през следващия програмен период. Съобразно структурата на стратегията, приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Те са организирани като съчетание от прецизно формулирани мерки, разкриващи какво точно трябва и може да се осъществи в общината. Мерките са отворени и следва да се конкретизират с допълнителни проекти през целия програмен период (2021-2027 г.). В този смисъл въздействието на мерките не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ПИРО. Тук се насочват и всички останали инициативи в общината до 2027 г.

5.1. Приоритет 1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на наличния потенциал

Това приоритетно направление обхваща усилията на местната власт и цялата общественост за повишаване на привлекателността на общината като място за инвестиции и развитие на бизнес. Тези усилия кореспондират със заложените в Интегрираната териториална стратегия за развитието на Северозападния регион специфични цели.

Първият приоритет е насочен към развитие на секторите земеделие, гори и рибарство от гледна точка на биоикономиката като традиционните икономически отрасли за общината. Необходимо е постигане на иновативно, ефективно използване на ресурсите и конкурентоспособно производство - мобилизиране на научните изследвания и иновациите в областта на аграрния сектор, като се стимулират частните инвестиции, разработването на нови вериги за създаване на стойност и ангажиране на заинтересованите страни, също така е обърнато внимание по отношение на образованието и обучението в областта на биоикономиката, подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли предимно на аграрния сектор. Приоритетни ще бъдат инвестициите в производството на плодове, зеленчуци, както и в животновъдството и биологичното производство, в които страната има традиции и потенциал. Секторни интервенции ще бъдат насочени и към пчеларството и лозаро-винарския сектор.

Реализацията ще се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, насочен към модернизиране на производствените структури - фермерски стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура. ПРСР ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции.

С оглед ускоряване на растежа усилията ще бъдат фокусирани върху повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаване на нови малки и средни предприятия от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни). По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат в региона.

Недостатъчната конкурентоспособност на общинската икономика ще бъде подпомогната от политики за технологично развитие, иновации, реструктуриране към производства с висока добавена стойност.

Целенасочената подкрепата за съвместни дейности с институтите към Селскостопанската академия и петте аграрни университета ще допринесе пряко до повишаване на качеството на земеделието, който е традиционен отрасъл в общината.

МСП, които са предпоставка за осигуряване на базовото ниво на заетост и доходи на местното население, са най-уязвими в условията на икономическата криза.

Община Брусарци разполага с все още непопулярни културни и исторически паметници, които е време да станат разпознаваеми и да са средство за развитие на културен и познавателен туризъм в общината. Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора. Необходимостта от включването на този силно недоизползван потенциал в общинския растеж е важна задача на новото развитие. В рамките на тази приоритетна област са планирани мерки за развитието на културно-познавателен и воден туризъм.

Мярка 1. Интелигентно, устойчиво и диверсифицирано селско и горско стопанство

- Подобряването на икономическото състояние на земеделските стопанства и развитие на биоикономика:
 - модернизиране и технологично обновяване на стопанства и инфраструктура в отрасъла;
 - стимулиране на инвестициите за модернизация и технологии за прецизно земеделие, които са от съществено значение за подобряването на ефективността на производството в сектора и за повишаване на неговия потенциал за по-екологично и с по-малко ресурси производство на храни, както и за развитие на веригата за създаване на стойност;
 - насърчаване развитието на биологичното земеделие;
 - подобряване на професионалната квалификация и информираност на селскостопанските производители;
 - образование и обучение в областта на биоикономиката, подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли предимно на аграрния сектор;
 - насърчаване земеделските производители да предоставят екологични услуги и услуги, свързани с климата.
- Иновации и сътрудничество с близо разположените Институт по лозарство и винарство - Плевен, Институт по царевицата – Кнежа и Институт по фуражните култури – Плевен, които са с богат опит в разширяване и обогатяване на генофонда при културите;
- Развитие на рибарството и аквакултурите;
- Устойчиво управление на горските ресурси:
 - лесовъдски, агротехнически и биологични, осигуряващи предпазване, ограничаване и предотвратяване на появата и развитието на вредители, болести и други повреди, пречещи на развитието на флората и фауната;
 - система от мероприятия и мерки за запазване на горските екосистеми при обогатяване на тяхното значение в екологичен, социален и икономически аспект за подобряване живота на хората и професионално управление на горите от стабилен горски сектор с широка обществена подкрепа.

Мярка 2. Подобряване на съществуващия местен микро и малък бизнес

- Подкрепа за предприятията:
 - изграждане на покрит обществен пазар;
 - подпомагане на технологичното обновление на предприятията;
 - въвеждане на стандарти за качество, внедряване на иновации;
 - повишаване на производителността и ефективността на работа;
 - подобряване на достъпа до нови пазари и интернационализация на МСП;
 - подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии.
- Иновации:
 - въвеждането на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии;
 - оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци.
- По-добро планиране:
 - разработване на Стратегия за икономическо развитие на община Брусарци.

Мярка 3. Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП в сектора на ХВП, търговията и други

- Насърчаване на предприемачеството:
 - подкрепа за създаване на нови микро и малки фирми в района на община Брусарци;
 - създаване на нова предприемаческа култура;
 - насърчаване на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда, включително и социалното предприемачество за безработни лица, хора с увреждания и лица от групи в неравностойно положение.
- Общината в подкрепа на новия бизнес:
 - разработване на система от преференции за развитие на бизнеса при разкриването на определен брой работни места;
 - подкрепа на бизнес инициативите на стопанските субекти и потенциални инвеститори;
 - съдействие при административните процедури и стриктно спазване на минимални срокове за издаване на документи;
 - предоставяне на свободни терени за инвестиционни проекти при преференциални условия, с ангажимент за разкриване на работни места;
 - разработване на „Бизнес профил на община Брусарци“, съдържащ подробна и актуална информация, насочена към потенциалните инвеститори.

Мярка 4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и допълнителни доходи на населението

- Създаване на туристически маршрути и пътеки на тема Антична България и други;
- Обучение на кадри за културни и туристически гидове;
- Маркетингово представяне на общината като средище на културно-историческо наследство:
 - Участие в туристически изложения и форуми – външна и вътрешна реклама;

- Маркетингово проучване на възможностите и дефиниране на потенциални инвеститори;
- Маркетингова реклама за извоюване и утвърждаване на имидж на община Брусарци като добро място за успешен бизнес;
- Разширяване на контактите с чужди бизнес партньори, организиране и участие в бизнес форуми и срещи.
- Развитие на приключенски, риболовен и воден туризъм – чрез възможностите на язовир „Хр. Смирненски“, местността Липена, в която се намира язовир Липена;
- Развитие на туризъм и отдих в зоната на Крайречен парк – гр. Брусарци.

5.2. Приоритет 2: Изграждане на техническите инфраструктури, благоустрояване на населените места в общината и опазване на околната среда

Общинската инфраструктура е ключов фактор, стимулиращ развитието на бизнеса и икономическото приобщаване на цялата територия. Обновяването и доизграждането на местната инфраструктура е и източник за създаване на нови работни места. Реконструкцията и модернизацията на транспортната инфраструктура включва пътища, осигуряващи достъп до европейските транспортни коридори, пътища, осигуряващи вътрешно-общинските връзки, създаване на ефективна организация на пътното движение, инвестиране в трайно подобряване на експлоатационното състояние на общинските пътища. Тази инфраструктура създава икономически стимули в периферните райони на общината и хомогенизира пространственото ѝ развитие.

Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура:

- Изграждане, реконструкция и рехабилитация на пътната и транспортна инфраструктура:
 - Рехабилитация на общинските пътища;
 - Рехабилитация на уличната инфраструктура;
 - Подобряване на инфраструктурата до труднодостъпни горски територии.
- Подобряване на водопроводната и канализационна мрежа в община Брусарци:
 - Годишно планиране за подмяна на водопроводна мрежа в селата на общината.
- Възстановяване и реконструкция на хидромелиоративната инфраструктура:
 - изграждане на нови и реконструкция на хидромелиоративни мрежи; подобряване техническото състояние на хидромелиоративните системи.

Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)

- Благоустрояване на устройствени зони и терени за озеленяване, спорт и отдих:
 - Изграждане на нови детски и спортни площадки в населените места.

Мярка 3. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ

- Оптимизиране управлението и рециклирането на битовите отпадъци:
 - изграждане на компостираща инсталация за разделно събиране на биоразградими и зелени отпадъци от териториите на общините Брусарци, Медковец, Бойчиновци;

- Повишаване на енергийна ефективност и внедряването на ВЕИ:
 - повишаване на енергийната ефективност на общинския и държавен сграден фонд и на частните жилища;
 - подобряване на отоплението на частните жилища със замяна на печките на твърди горива;
 - въвеждане на енергийно-ефективно и ВЕИ уличното осветление.
- Управление на риска от природни бедствия и аварии, обществен ред и сигурност:
 - интервенции за предотвратяване на наводнения и борба с абразията и ерозията - укрепване на свлачищата и бреговата ивица на реките (диги, подпорни стени и други укрепващи съоръжения);
 - модернизация, укрепване и доизграждане на защитните съоръжения за борба с ерозията и корекция на реките и др.;
 - разработване и изпълнение на планове за управление на риска от наводнения за определените райони;
 - превенция и защита от горски, полски пожари и пожари;
 - обществен ред и сигурност.

5.3. Приоритет 3: Развити и достъпни образователни, здравни, социални, културни услуги и младежки и спортни дейности; осигуряване на заетост

Този приоритет е насочен към хората, заетостта им и системата на публичните услуги – образование, здравеопазване, култура, спорт, социални услуги. Приоритетът е фокусиран в използването на наличните потенциали за подобряване на качеството на живота и създаването на подходящи условия за развитието и реализацията на човешките ресурси в общината. Основна част от средствата за това включват увеличаване на равнището на заетостта и доходите и подобряване на качеството публичните услуги – здравеопазване, социални услуги, образование и култура. Стремешите са постигане на високо качество на образованието във всичките му форми, тясна връзка на образователните програми с потребностите на практиката, социална адаптация в училищна среда, осигуряване на извънкласни занимания и грижа за младите хора в община. Усилията на общинската администрация са насочени към професионалната ориентация на младите хора и състоянието на материалната база.

Мярка 1. Подобряване на образованието, спорта и младежките дейности и тяхната инфраструктура

- Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзката с пазара на труда:
 - Укрепване на връзките между институциите за образование и обучение и бизнеса;
 - Осигуряване на разнообразна, съобразена с нуждите на района образователна подготовка на кадри.
- Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура:
 - Ремонт и цялостно обновяване на спортните площадки и дворните пространства на училища и детски градини със съвременни и модерни уреди и настилки.
- Създаване на младежки общински съвет:

- Въвеждане на практиката „Управлявам града / селището за един ден (за седмица)“ с приоритет младежки инициативи и иновации в управлението.
- Поставяне на основите на доброволчеството, като традиция на активното гражданство:
 - Организиране и провеждане на акции за залесяване;
 - Съхранение и почитване на важни обществени и културни обекти;
 - Организиране и провеждане на дарителски кампании;
- Изграждане на спортни площадки и игрища

Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги

- Насърчаване развитието на недържавни форми за предоставяне на социални и здравни услуги.

Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината

- Изграждане и реконструкция на сгради за читалищни и културни нужди:
 - Изготвяне на инвестиционни проекти за основен ремонт, реконструкция и вътрешно преустройство читалищата на територията на общината;
 - Реконструкция и подобряване на материално-техническата база в читалищата;
- Развитие на културни и исторически атракции – реставрация, опазване, експониране, оборудване, дигитализация, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др.:
 - Реконструкция и обновяване на Брусарския манастир;
 - Археологически и реставрационни дейности на антични селища и крепости.
 - Традиционни културни празници и събори.

Мярка 4. Насърчаване на сътрудничеството за развитие на здравни, социални и културни услуги и обмена на добри практики и знания с организации от Сърбия и Румъния

- Мобилните здравни и социални услуги;
- Иновативни младежките дейности;
- Организиране на съвместни панаири и културни празници;
- Съвместни туристически продукти.

Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта и по-квалифицирана работна ръка

- Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика;
- Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост:
 - Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот.

5.4. Приоритет 4: Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите

Този приоритет обединява осъществяването на общинските политики с предприемането на мерки за усъвършенстване на управлението, основано на принципите на откритостта, участието, отчетността и ефективността. Това включва интегрирано планиране, ефективно и ефикасно разпределение на публичните ресурси, обмен на информация, сътрудничеството и зачитане на взаимните интереси на всички заинтересовани страни. Прякото участие, ангажираността и овластяването на жителите на общината, ще повиши тяхната подкрепа при осъществяването на тези политики. Акцентът е в създаването на организационни предпоставки и механизми за комплексно и интегрирано планиране на конкретните дейности.

Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство

- Дейности в сферата на устройственото планиране на територията:
 - Изработване на подробни устройствени планове;
 - Актуване на всички имоти общинска собственост в землища с влязъл в сила нов кадастрален план;

Мярка 2. Внедряване на добри практики в областта на управлението и информационното обезпечаване

- Въвеждане на електронно управление и системна квалификация на служителите от общинската администрация:
 - Закупуване на нова софтуерна система за електронизация и синхронизиране на процесите в администрацията;
 - Осигуряване на високоскоростна интернет връзка с кметствата в общината;
 - Електронизация на административното обслужване по кметствата, обединяване на деловодните записи и касови операции с общинския център;
 - Цифровизация на старите актови книги и регистри и обвързването им като база данни;
 - Местните данъци и такси като инструмент за управление и подобряване качеството на услугите и жизнената среда в общината: Въвеждане на възможност за проверка на дължими местни данъци и такси по интернет; Въвеждане на възможност за плащане на задължения по местни данъци и такси чрез интернет.

Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми

- Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите;
- Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи, включващи и социално-икономическите партньори;

- Повишаване на институционалния капацитет и ефективността от действията на общинската администрация за развитие на уменията за управление на проекти и усвояване на средства от структурните фондове;
- Изграждане на междуобщински и международни и сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми.

IV. ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастността и участието на населението на община Брусарци, структурите на гражданското общество и бизнеса, развиващи дейност на нейната територия, както и на партньорите и заинтересованите страни за участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност. Едновременно с това дейностите по изпълнение на Стратегията са насочени към утвърждаване на ролята на община Брусарци като активна страна в провеждането на политики и формирането на позитивни нагласи за нейното прозрачно управление.

Съгласно Методическите указания на разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., в подготвителния етап на изготвянето на ПИРО Брусарци, се разработи Комуникационна стратегия. В нея са описани всички идентифицирани заинтересовани страни, формулирани са подходящи инструменти за комуникация с тях, както и подходящ инструментариум за осигуряване на публичност и прозрачност относно ПИРО, включително събиране на идеи за мерки, проекти и инициативи за реализация в общината.

Съгласно ограниченията, които поставя Закона за личните данни, Комуникационната стратегия, съдържаща данни за заинтересованите страни, е представена в отделно **Приложение №4** към ПИРО.

V. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

На база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, както и на потенциалите за развитие са определени приоритетни зони за въздействие на територията на общината, в които основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана.

Съгласно Методическите указания представените по-долу зони са **зони за въздействие със специфични характеристики**.

Представеният дотук анализ показва, че еднакви проблеми има във всички населени места, затова са предвидени конкретни териториално-обособени локации, към които да се насочат голяма част от инвестициите.

Представените зони са в пълно съответствие с приетия Общ устройствен план на община Брусарци.

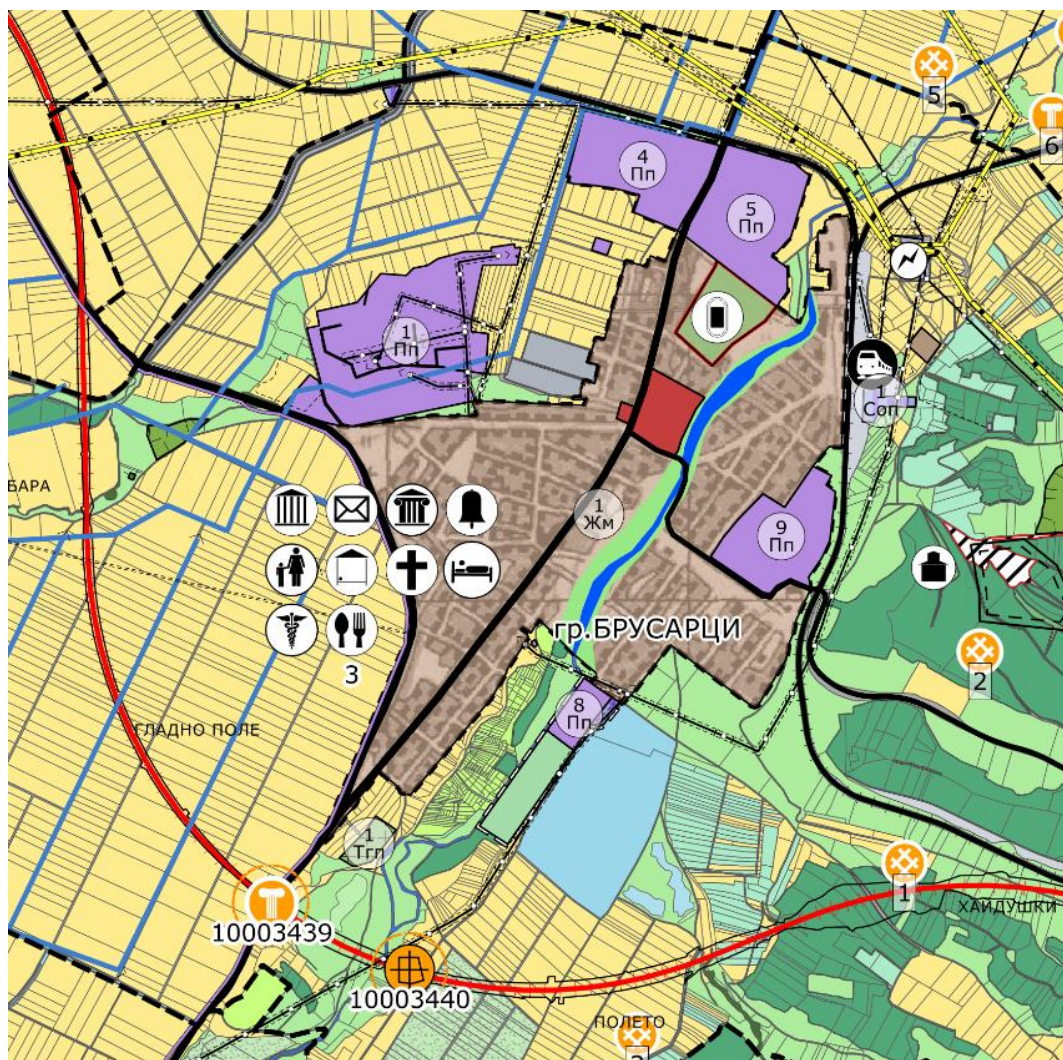
1. Зона за обществено обслужване – гр. Брусарци (ЗОО)

Единствено за гр. Брусарци е отчетено ясно формирано групиране на административни, културни и обслужващи дейности в съществуващата зона на градски и общински обслужващ център.

Центърът е предназначен предимно за осигуряване на обекти за обществено-обслужващи дейности - образование, здравеопазване, социални грижи, култура, религия, административни и делови услуги, търговия, финансово-кредитно обслужване, спорт, отдых, забавления, информационно обслужване и други видове дейности от третичния и четвъртичния сектор.

В ПИРО се предвиждат основните инвестиции в тази зона за подобряване на инфраструктурата ѝ за по-достъпни услуги за населението.

Карта №3. Зона в гр. Брусарци

Урбанизирани територии

- Жилищна малкоетажна зона със свободно или свързано парцеларно застрояване(Жм)
- Обслужващ център - съществуващ
- Предимно производствена зона (Пп)
- Смесена обслужващо-производствена зона (Соп)
- Животновъдни ферми(Жф)
- Терени за гробищен парк(Тгп)
- Спорт и атракции (Са)

Социална инфраструктура

- 👤 Детска градина
- 👶 Детска ясла
- 🏥 Дрогерия
- 🏛️ Кметство
- ✉️ Поща
- 🍴 Ресторант
- 🏠 Социален дом
- 🏊 Спортно игрище
- 🎒 Училище
- ✝️ Църква
- 📖 Читалище
- 🏰 Манастир

Източник: ОУП Брусарци

VI. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, публично-частни партньорства, средства от различни оперативни програми или от други източници. Не за всички идентифицирани мерки е необходим финансов ресурс.

Програмата за реализация е разработена на базата на прилагането на интегриран подход.

За постигане на интегриран подход на развитие на общинската територия е идентифицирана най-подходящата комбинация от ресурси и мерки (проекти, инвестиции, политики), които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет. Това се осъществява чрез програмата за реализация, в която се определя пакетът от мерки и проектни идеи за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода 2021-2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, индикаторите за цялостното изпълнение на програмата, а оттука – и на ПИРО.

Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодически в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на плана с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане целите и приоритетите за развитие.

Мерките са приложими, постижими и реалистични, с конкретни измерими резултати и с реални източници на финансиране. Това означава, че включените в програмата за реализация мерки не са „пожелателни“ или „потенциални“ (в случай че бъде осигурено финансиране в неопределен бъдещ момент), а представляват реално планирани дейности и поети ангажменти от страна на общината или партньорите. Оформянето на мерките е тясно обвързано с провеждането на предвидената комуникационна стратегия за идентифициране на проектни идеи. Мерките не са ограничени само до проекти или проектни идеи, а могат да представляват или да включват различни дейности (включително и политики) за реализация на приоритетите на плана.

Основни компоненти на програмата за реализация са описание на интегрирания подход и включени мерки, представени в частта цели и приоритети и в табличен вид по образеца на **Приложение №1** към плана.

Съгласно Методическите указания на МРРБ неразделна част на Програмата за реализация е **Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А).**

Той е изготвен по образец от Методически указания. Списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на плана е неразделна част от програмата за реализация. Тъй като проектите по своята същност могат да представляват мерки или част от мерки за реализация на отделните приоритети, включените в Приложение №1А проекти по съответните мерки фигурират и в Приложение №1. Условието за включване на конкретни проектни идеи по дадена мярка в Приложение №1А е общината съвместно с партньорите да са преценили, че:

(1) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно и

(2) съответният проект да има известна степен на проектна готовност.

В тази връзка е възможно след изготвяне на ПИРО, когато общината има готовност с друг проект, той да бъде добавен по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Включените в списъка проекти са тясно обвързани с ключовите приоритети за развитие, а в програмата за реализация е обоснован приносът им към тях. Списъкът с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Съгласно Методическите указания в Програмата за реализация не се включват „потенциални“ проекти. В процеса на разработване на ПИРО Брусарци, обаче, бяха идентифицирани и проектни идеи, които са важни за общината, но за тях няма нито проектна готовност, нито осигурено финансиране. Тези проекти са включени в **Индикативен списък на важни за общината проекти, за които няма проектна готовност, но са идентифицирани от заинтересованите страни, като важни за развитието на общината (Приложение №1Б).** Общото за тези проекти, е че липсва общински бюджет за тяхното финансиране и в случай, че се появи възможност да се осъществят, те ще бъдат приведени в проектна готовност и съответно включени в Приложение №1А.

VII. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Подробно разписаните мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени са разписани в Програмата за реализация на ПИРО и обхващат голяма част от дейностите от Приоритет 2, Мярка 3 „Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ“.

VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

За целите на наблюдението и оценката е изградена система, която включва формите и начините за събиране на информация, индикаторите за наблюдение, органа за наблюдение и организацията на работата по наблюдението и оценката, както и системата на докладване и осигуряване на информация и публичност. Описанието на тази система и на действията, които ще осигурят нейното ефективно функциониране, са част от структурата на ПИРО.

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО цели осигуряването на ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода 2021-2027 г. са посочени в матрица на индикаторите (**Приложение №3**). За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор е посочена мерната единица, в която ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност (където е приложимо) за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети. Тези междинни стойности на индикаторите ще се отчитат в годишните доклади за изпълнението на плана.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за наблюдение следва да обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им могат да бъдат абсолютни или относителни. За целите на плана е подходящо са използват два вида индикатори: за продукт и за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите те могат да се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни

проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

За приоритетите и мерките, свързани с определените в плана приоритетни зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) следва да се определят отделни самостоятелни индикатори, чрез които да се оцени приносът на интервенциите както към развитието на конкретната територия в рамките на зоната, така и към развитието на цялата община.

В цялостния процес на наблюдение и оценка на ПИРО, при спазване на принципа за партньорство, участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.

IX. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение №1. Програма за реализация с неразделна част Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А) и Индикативен списък на важни за общината проекти, за които няма проектна готовност, но са идентифицирани от заинтересованите страни, като важни за развитието на общината (Приложение №1Б);

Приложение №2. Индикативна финансова таблица;

Приложение №3. Матрица на индикаторите.

Приложение №4. Комуникационна стратегия;

Приложение №5. Доклад с резултати от анкетно проучване.

Програма за реализация на ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г.
описание на предвидените мерки и дейности

Приоритет	Мярка	Дейност/проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение								Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката или Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	27		
Общо ПИРО					31 723										
Общо П1					0										
Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на наличния потенциал	Мярка 1. Интелигентно, устойчиво и диверсифицирано селско и горско стопанство	Дейности	Подобряването на икономическото състояние на земеделските стопанства; Иновации и сътрудничество с близо разположените Институти от ССА; Развитие на рибарството и аквакултурите; Устойчиво управление на горските ресурси	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 2. Подобряване на съществуващия местен микро и малък бизнес	Дейности	Подкрепа за предприятия, Иновации, По-добро планиране	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 3. Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП в сектора на ХВП, търговията и други	Дейности	Насърчаване на предприемачеството, общината в подкрепа на новия бизнес	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и допълнителни доходи на населението	Дейности	Създаване на туристически маршрути и пътеки на тема Антична България и други; Обучение на кадри за културни и туристически гидове; Маркетингово представяне на общината като средище на културно-историческо наследство	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	

**Програма за реализация на ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г.
описание на предвидените мерки и дейности**

Приоритет	Мярка	Дейност/проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение								Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката или Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	27		
Общо ПИРО					31 723										
Общо П2					14 153										
Приоритет 2. Изграждане на техническите инфраструктури, благоустрояване	Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Дейност 1. Изграждане, реконструкция и рехабилитация на пътната и транспортната инфраструктури	Рехабилитация на общинските пътища, уличната мрежа и тротоарите в общината	Цялата община	840	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
		Дейност 2. Подобряване на водопроводната и канализационната мрежи в община Брусарци	Подобряване на водопроводната мрежа в община Брусарци	Цялата община	105	Програма на Асоциация на ВиК - Монтана	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
		Проект 1. Изграждане и рехабилитация на общински път MON 1061 /III- 112/ - Брусарци – граница общини /Брусарци – Медковец/ - Медковец - /III- 8105/	Изграждане и рехабилитация на общински път MON 1061 /III- 112/ - Брусарци – граница общини /Брусарци – Медковец/ - Медковец - /III- 8105/.	Цялата община	5 800	ПРСР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
		Проект 2. Рехабилитация на общински път MON 1062 /III- 112/ - Смирненски – Буковец – граница общини /Брусарци – Монтана/ - Монтана/ - Белотинци.	Рехабилитация на общински път MON 1062 /III- 112/ - Смирненски – Буковец – граница общини /Брусарци – Монтана/ - Белотинци.	Цялата община	3 500	ПРСР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	

**Програма за реализация на ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г.
описание на предвидените мерки и дейности**

Приоритет	Мярка	Дейност/проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение								Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката или Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	27		
Общо ПИРО на населените места в общината и опазване на околната среда					31 723										
		Проект 3. Водоснабдяване на с. Дъбова махала, община Брусарци	Водоснабдяване на с. Дъбова махала, община Брусарци	с. Дъбова махала	1 300	ПРСР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Дейности	Благоустрояване на устройствени зони и терени за озеленяване, спорт и отдих	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Дейности	Проект 1. Изграждане на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности в град Брусарци, с. Василовци, с. Крива бара	гр. Брусарци, с. Василовци, с. Крива бара	740	ПРСР	X	X	X					Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 3. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ	Дейности	Оптимизиране управлението и рециклирането на битовите отпадъци, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ, управление на риска от природни бедствия и аварии, обществен ред и сигурност	Цялата община	1 015	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
		Проект 1.	Проект 1. Извършване на мерки за повишаване на енергийната ефективност на сградата на СУ „Христо Ботев“, гр. Брусарци	Зона за обществено обслужване – гр. Брусарци (ЗОО)	853	НДЕФ	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	

**Програма за реализация на ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г.
описание на предвидените мерки и дейности**

Приоритет	Мярка	Дейност/проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение								Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката или Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	27		
Общо ПИРО					31 723										
Общо ПЗ					17 570										
Приоритет 3. Развити и достъпни образователни, здравни, социални услуги и младежки и спортни дейности; осигуряване на заетост и личностна изява	Мярка 1. Подобряване на образованието, спорта и младежките дейности и тяхната инфраструктура	Дейности	Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзката с пазара на труда; рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура; спортни и младежките дейности; изграждане на спортни площадки и игрища	Цялата община	14 000		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	Дейности	Насърчаване развитието на недържавни форми за предоставяне на социални и здравни услуги	Цялата община	2 870		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Дейности	Създаване на условия за достъп до обществени сгради и услуги на хора с увреждания, насърчаване развитието на недържавни форми за предоставяне на социални и здравни услуги	Цялата община	700		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	
	Мярка 4. Насърчаване на сътрудничеството за развитие на здравни, социални и културни услуги и обмена на добри практики и знания с организации от Сърбия и Румъния	Дейности	Мобилни здравни и социални услуги, иновативни културни и младежки дейности	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности	

Програма за реализация на ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г.
описание на предвидените мерки и дейности

Приоритет	Мярка	Дейност/проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката или Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	27	
Общо ПИРО					31 723									
	Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта и по-квалифицирана работна ръка	Дейности	Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика; подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности

**Програма за реализация на ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г.
описание на предвидените мерки и дейности**

Приоритет	Мярка	Дейност/проектна идея*	Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)**	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Административна структура (звено в общината), отговорно за реализация на мярката или Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	27	
Общо ПИРО					31 723									
Общо П4					0									
Приоритет 4. Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите	Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	Дейности	Дейности в сферата на устройственото планиране на територията	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция ОТС, икономическа политика и хуманитарни дейности
	Мярка 2. Внедряване на добри практики в областта на управлението и информационното обезпечаване	Дейности	Въвеждане на електронно управление и системна квалификация на служителите от общинската администрация	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция Административно-информационно обслужване и финансово-стопански дейности
	Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	Дейности	Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи, включващи и социално-икономическите партньори	Цялата община	0		X	X	X	X	X	X	X	Дирекция Административно-информационно обслужване и финансово-стопански дейности

Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. (с проектна готовност)

Приоритет	Мярка	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на наличния потенциал	Мярка 1. Интелигентно, устойчиво и диверсифицирано селско и горско стопанство	Проект 1				
	Мярка 2. Подобряване на съществуващия местен микро и малък бизнес	Проект 1				
	Мярка 3. Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП в сектора на ХВП, търговията и други	Проект 1				
	Мярка 4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и допълнителни доходи на населението	Проект 1				

Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. (с проектна готовност)

Приоритет	Мярка	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 2. Изграждане на техническите инфраструктури, благоустрояване на населените места в общината и опазване на околната среда	Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Проект 1. Изграждане и рехабилитация на общински път MON 1061 /III- 112/ - Брусарци – граница общини /Брусарци – Медковец/ - Медковец - /III- 8105/.	Да	36	5 800	Желан от местната общност в анкетното проучване.
		Проект 2. Рехабилитация на общински път MON 1062 /III- 112/ - Смирненски – Буковец – граница общини /Брусарци – Монтана/ - Белотинци.	Да	36	3 500	
		Проект 3. Водоснабдяване на с. Дъбова махала, община Брусарци	Да	36	1 300	
	Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Проект 1				
	Мярка 3. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ	Проект 1. Извършване на мерки за повишаване на енергийната ефективност на сградата на СУ „Христо Ботев“, гр. Брусарци	Да	24	853	Одобрен от Националния доверителен екофонд (НДЕФ), но очакващ набиране на финансиране от фонда. Желан от местната общност в анкетното проучване.
		Проект 2.				
		Проект 3.				

Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. (с проектна готовност)

Приоритет	Мярка	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 3. Развити и достъпни образователни, здравни, социални, културни услуги и младежки и спортни дейности; осигуряване на заетост	Мярка 1. Подобряване на образованието, спорта и младежките дейности и тяхната инфраструктура	Проект 1				
	Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	Проект 1				
	Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Проект 1				
	Мярка 4. Насърчаване на сътрудничеството за развитие на здравни, социални и културни услуги и обмена на добри практики и знания с организации от Сърбия и Румъния	Проект 1				
	Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта и по-квалифицирана работна ръка	Проект 1				

Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. (с проектна готовност)

Приоритет	Мярка	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 4. Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите	Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	Проект 1				
	Мярка 2. Внедряване на добри практики в областта на управлението и информационното обезпечаване	Проект 1				
	Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	Проект 1				

Общ
индикативен
бюджет на
всички проекти

11 453

Индикативен списък на важни за общината проекти, с потенциал да бъдат включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. , но без проектна готовност и осигурен източник на финансиране

Приоритет	Мярка	Проекти	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на наличния потенциал	Мярка 1. Интелигентно, устойчиво и диверсифицирано селско и горско стопанство	Проект 1			
	Мярка 2. Подобряване на съществуващия местен микро и малък бизнес	Проект 1. Изграждане на покрит обществен пазар	12	500	Идея от анкетно проучване
	Мярка 3. Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП в сектора на ХВП, търговията и други	Проект 1			
	Мярка 4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и допълнителни доходи на населението	Проект 1. Туристически продукт: Брусарци през вековете - маркетинг, маршрут, обучение на кадри	36	500	Необходимо е да се изгради визия и цялостен туристически продукт. Финансирне от ПРСР.

Индикативен списък на важни за общината проекти, с потенциал да бъдат включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. , но без проектна готовност и осигурен източник на финансиране

Приоритет	Мярка	Проекти	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 2. Изграждане на техническите инфраструктури, благоустрояване на населените места в общината и опазване на околната среда	Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Проект 1.	0		
	Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Проект 1. Изграждане на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности в с. Буковец	12	10	
	Мярка 3. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ	Проект 1. Рехабилитация и модернизация на общинската инфраструктура - системи за външно изкуствено осветление на община Брусарци	36	600	Отчетен е проблем с енергийно-неефективното улично осветление в селата. За финансиране от Програма „Възобновяема енергия, енергийна ефективност, енергийна сигурност“ на ФМ на ЕИП
		Проект 2. Подобряване на енергийната ефективност за сградата на общинска администрация Брусарци	24	400	
		Проект 3. Подмяна на стари уреди за отопление с нови екологосъобразни за подобряване на атмосферния въздух	24	400	
		Проект 4. Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци за общините Брусарци, Медковец и Бойчиновци	30	3 500	

Индикативен списък на важни за общината проекти, с потенциал да бъдат включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. , но без проектна готовност и осигурен източник на финансиране

Приоритет	Мярка	Проекти	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 3. Развити и достъпни образователни, здравни, социални, културни услуги и младежки и спортни дейности; осигуряване на заетост	Мярка 1. Подобряване на образованието, спорта и младежките дейности и тяхната инфраструктура	Проект 1. Подобряване на инфраструктурата и МТБ на ДГ "Мечо Пух", с. Крива бара	24	200	
	Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	Проект 1. Развитие на интегрирани социални и здравни услуги	36	500	ОПРЧР
	Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Проект 1. Рехабилитация и модернизация на НЧ Светлина - 1927, с. Смирненски, НЧ Просвета - 1935, с. Буковец и НЧ Кирил и Методий с. Киселево	24	1 350	ПРСР
	Мярка 4. Насърчаване на сътрудничеството за развитие на здравни, социални и културни услуги и обмяна на добри практики и знания с организации от Сърбия и Румъния	Проект 1			
	Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта и по-квалифицирана работна ръка	Проект 1			

Индикативен списък на важни за общината проекти, с потенциал да бъдат включени в ПИРО на община Брусарци за периода 2021-2027 г. , но без проектна готовност и осигурен източник на финансиране

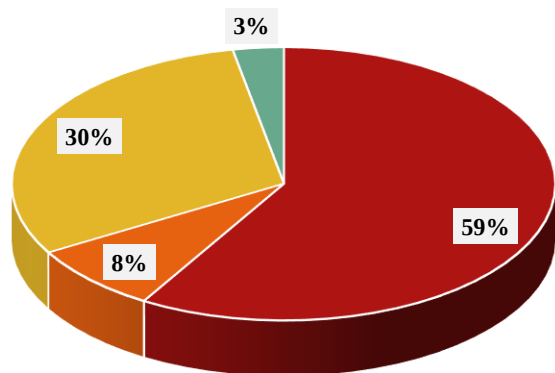
Приоритет	Мярка	Проекти	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 4. Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите	Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	Проект 1			
	Мярка 2. Внедряване на добри практики в областта на управлението и информационното обезпечаване	Проект 1			
	Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	Проект 1. Обучение по енергийна ефективност и ВЕИ	6	30	Необходимо е да се изгради капацитет за прилагане на ЕЕ и най-вече ВЕИ мерки на местно ниво. Финансиране от ФМЕИП.
		Проект 2. Изграждане на местна инициативна група със съседни общини - Медковец и други	60	3 000	Развитие на местен капацитет за управление на средства и повишаване на инвестираните средства в рамките на общината

Общ индикативен бюджет на всички проекти	10 990
---	---------------

**ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА
ПИРО НА ОБЩИНА БРУСАРЦИ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.**

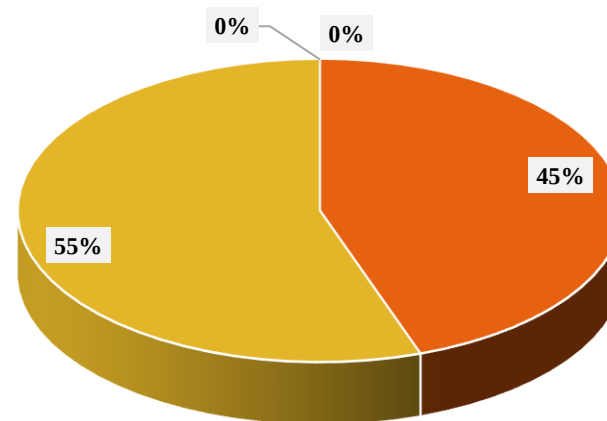
Период 2021 - 2027	Собствени средства - Общински бюджет	Република нски бюджет	Средства от ЕС	Други източници	ОБЩО в хил. лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1	0	0	0	0	0	0.0%
Приоритет 2	1 015	2 541	9 639	958	14 153	44.6%
Приоритет 3	17 570	0	0	0	17 570	55.4%
Приоритет 4	0	0	0	0	0	0.0%
ОБЩО	18 585	2 541	9 639	958	31 723	100%

Дял по източници в %

- Собствени средства - Общински бюджет
- Републикански бюджет
- Средства от ЕС
- Други източници

Дял по приоритети в %

- Приоритет 1
- Приоритет 2
- Приоритет 3
- Приоритет 4

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА БРУСАРЦИ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ					
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Целева стойност
Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на наличния потенциал					
Мярка 1. Интелигентно, устойчиво и диверсифицирано селско и горско стопанство	Брой подкрепени предприятия	бр.	ИСУН; МЗХ	Годишно	10
Мярка 2. Подобряване на съществуващия местен микро и малък бизнес	Брой подкрепени предприятия	бр.	ИСУН; МЗХ	Годишно	10
Мярка 3. Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП в сектора на ХВП, търговията и други	Брой подкрепени предприятия	бр.	ИСУН; МЗХ	Годишно	10
Мярка 4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и допълнителни доходи на населението	Брой създадени туристически атракции	бр.	Община Брусарци	Годишно	1
Приоритет 2. Изграждане на техническите инфраструктури, благоустрояване на населените места в общината и опазване на околната среда					
Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Обща дължина на реконструирани или подобрени пътища от общинска пътна мрежа	км.	Община Брусарци	Годишно	10
Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Брой проекти за благоустрояване на населените места	бр.	Община Брусарци	Годишно	7
Мярка 3. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ	Брой проекти за опазване на околната среда, управление на рисковете, ЕЕ и ВЕИ	бр.	Община Брусарци	Годишно	2

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ					
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Целева стойност
Приоритет 3. Развити и достъпни образователни, здравни, социални услуги и младежки и спортни дейности; осигуряване на заетост и личностна изява					
Мярка 1. Подобряване на образованието, спорта и младежките дейности и тяхната инфраструктура	Брой подкрепени инициативи	бр.	Община Брусарци	Годишно	7
Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	Брой подкрепени проекти	бр.	Община Брусарци	Годишно	3
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Брой подкрепени проекти	бр.	Община Брусарци	Годишно	2
Мярка 4. Насърчаване на сътрудничеството за развитие на здравни, социални и културни услуги и обмена на добри практики и знания с организации от Сърбия и Румъния	Брой подкрепени проекти	бр.	Община Брусарци	Годишно	1
Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта и по-квалифицирана работна ръка	Брой инициативи от Община Брусарци	бр.	Община Брусарци	Годишно	7
Приоритет 4. Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите					
Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	Брой изготвени ПУП	бр.	Община Брусарци	Годишно	5
Мярка 2. Внедряване на добри практики в областта на управлението и информационното обезпечаване	Брой нови практики	бр.	Община Брусарци	Годишно	3
Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	Брой участия в обучения	бр.	Община Брусарци	Годишно	21

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ						
Стратегическа цел	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност
Стратегическа цел 1. Интелигентна, устойчива и диверсифицирана местна икономика	Дял на нетните приходи от продажби на предприятията от област Монтана	%	НСИ	2 пъти за периода	0,8%	1,5%
Стратегическа цел 2. Грижа за околната среда и климата в благоустроена жизнена среда	Относителен дял на населението с подобрена инфраструктура	%	Община Брусарци	2 пъти за периода	неприложимо	100%
Стратегическа цел 3. Социална справедливост и културна идентичност	% на средната работна заплата от тази в областта	%	НСИ	2 пъти за периода	74%	90%